

3327

28

\$-51

1910

~~2(02)~~

~~8-50~~

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԱԿՐԵԱԼ

Ի Հ. ՅՈՎԸԹԱՅ ԶԻԷՐԱՐՏԱՅ

ՅԻՍՈՒՍԵԱՆ ԿՐՕՆԱԻՐԷ

ՎԵՅԵՐՈՒԹՅԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

2001

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՎԱՆԱ ՍՐԲՈՅՆ ՎԱԶԱՐԵԻ

2010¹⁰

300/ 30 հայ
2010

11701

28
\$-51

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

253

35287

Այս համառօտ ֆրիտոնէական վարդապետութիւնը հաւատացելոց զիւրութեան համար շարադրած է Հ. Յովսէփ Ֆիէրարտ Յիսուսեան վարդապետն: Մեր տւերը հաւատքին գլխաւոր գիտելիքները ու քրիստոնէական բարեպաշտ վարուց հարկաւոր սկզբունքները պարզ կերպով բացատրելուն համար՝ զպրօցներու մէջ շատ գործածական է, ու շատ օգտակար եղած է ամէն հասակէ հաւատացելոց: Իտալերէն բնագրի մէջ յորդորակներ, ու Սուրբ Գրոց պատշաճաւոր խօսքերու հաւաքումներ ալ կան Եկեղեցւոյ պաշտօնէից զիւրութեան համար. բայց մենք զասոնք դուրս ձգեցինք՝ միայն սղայոց օգուտը գլխաւորապէս զիտելով, ու միտք ունենալով որ Եկեղեցւոյ պաշտօնէից գործածութեան համար պէտք եղածը ատենօք ատանձին հրատարակենք: Մատենագիրն իւ-

րաքանչիւր դասին ետեւ մէկմէկ երկերկու
 Աստուածաշունչի պատմութիւններէն ալ աւելցուցած է: Բայց այս պղտիկ հատորիկը
 չբեռնաւորելու համար՝ զանոնք ալ զուրս ձգեցինք,
 աղոց համար Աստուածաշունչի պատմութիւնը
 համառօտ տպած ըլլալով: Յուսանք որ աշխատողք ու բարեպաշտ վայելողք
 միաբան Աստուծոյ փառքը մեծցընել ջանալով՝
 իւրաքանչիւր իրենց հոգւոյն փըրկութեանը
 պտուղ քաղեն այս փոքրիկ գրքուկիս
 միջոցովն ալ:

ՔՐԻՍՏՈՆ ԷԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Աստուած ոչ վախճան մարդոյ.

Հ. Ո՞վ գրեզ ստեղծեր ու աշխարհ է բերեր:

Պ. Աստուած:

Հ. Աստուած ի՞նչ է:

Պ. Երկնի և երկրի արարիչ և ամէն բանի գերագոյն տէր:

Հ. Մարմին ունի՞ր Աստուած:

Պ. Չէ. հապա ամենակատարեալ հոգեղէն էակ է:

Հ. Աստուած սկիզբն ունեցեր է:

Պ. Չէ. ոչ սկիզբն ունեցեր է, ոչ վախճան պիտի ունենայ. միշտ եղեր է, և միշտ պիտի ըլլայ:

Հ. Աստուած ո՞ւր է:

Պ. Երկինքն է, երկիրս է, և իր անսահմանութեամբ ամէն տեղ է:

Հ. Աստուած ամէն բան գիտէ՞:

Պ. Հրամար էք. մեր ծածուկ մտածութիւններն ալ կը տեսնէ ու գիտէ:

Հ. Աստուած մէկէ մը կախումն ունի:

Պ. Չէ. Աստուած ամենին ուրիշէն չկախուի. հապա ամէն բան իրմէն կը կախուի:

Հ. Ինչո՞ւ համար Աստուած զքեզ ստեղծեր ու աշխարհ է բերեր:

Պ. Ձինքը ճանչնալու համար, զինքը սիրելու համար, իրեն ծառայելու համար, և ետքը յաւիտենական կենաց արժանի ըլլալու համար:

Հ. Ի՞նչպէս կրնանք Աստուծոյ ծառայել որ յաւիտենական կենաց արժանի ըլլանք:

Պ. Թէ որ հաւատանք ու գործով կատարենք այն ամէն բան, զոր քրիստոնէական ուղղափառ հաւատքը մեզի կը պատուիրէ:

Հ. Փրկութեան հասնելու համար քրիստոնէական հաւատքն ի՞նչ բան կը պատուիրէ:

Պ. Այս վեց բանը. Հաւատք. Յոյս. Մէր. Ընդունել զխորհուրդս Եկեղեցւոյ. Փախել ի չարէն և Առնել զբարին:

Բ

Անուն քրիստոնէի. Հաւատք. Սոբոր
Երրորդորիւն:

Հ. Դու ի՞նչ ես:

Պ. Աստուծոյ շնորհքովք քրիստոնէայ եմ:

Հ. Քրիստոնէայ սի՞ կ'ըսուի:

Պ. Ո՛վ որ կը մկրտուի, ու կը գաւանի

Քրիստոսի վարդապետութիւնը, զոր սուրբ ուղղափառ Եկեղեցին մեզ կը սորվեցընէ:

Հ. Քրիստոնէի մը առաջին հարկաւոր բանը ո՞րն է:

Պ. Հաւատքն է:

Հ. Հաւատքն ի՞նչ է:

Պ. Աստուծոյ շնորհքն է, որով կը հաւատանք իրեն, և այն ամէն բանին՝ զոր ինքը սուրբ Եկեղեցւոյն յայտներ է թէ՛ գրով և թէ՛ աւանդութեամբ:

Հ. Հաւատքի բաներուն ի՞նչպէս պէտք է հաւատանք:

Պ. Աչքով տեսած բաներէն աւելի հաւատաւորութեամբ պիտի հաւատանք. վասն զի մեր աչքը կրնայ խաբուիլ, բայց Աստուած ոչ կրնայ խաբել և ոչ կրնայ խաբուիլ:

Հ. Ինչ որ Աստուած Եկեղեցւոյն յայտներ է անոնց ամենուն ալ պէ՞տք է հաւատալ ու գիտնալ:

Պ. Ինչ որ Եկեղեցին կը հաւատայ ու կը սորվեցընէ՝ անոնց ամենուն ընդհանրապէս պէտք է հաւատալ. իսկ մասնաւորապէս հաւատալ ու գիտնալ պէտք է զոնէ հաւատքի գլխաւոր խորհուրդները:

Հ. Հաւատքի գլխաւոր խորհուրդներն ուրո՞նք են:

Պ. Ամենասուրբ Երրորդութեան, Մարդեղութեան ու Փրկութեան խորհուրդները:

Հ. Աստուած քանի՞ է:

Պ. Աստուած մէկ է, և մէկէն աւելի չկըրնար ըլլալ:

Հ. Անձինք քանի՞ են:

Պ. Երեք. Հայր, Որդի և Հոգին սուրբ. և երեք անձն ալ մի Աստուած է:

Հ. Այս երեք անձինք իրարմէ զատ զամս են:

Պ. Հրամեր էք. այնպէս որ Հօր Աստուծոյ անձն՝ Որդւոյ Աստուծոյ անձը չէ. Հօր Աստուծոյ և Որդւոյ Աստուծոյ անձը՝ Հոգւոյն սրբոյ անձը չէ:

Հ. Ուրեմն երեք Աստուած են:

Պ. Չէ. երեք անձինք են, բայց մի Աստուած է. և այս է որ կ'ըսուի Խորհուրդ ամենասուրբ Երրորդութեան:

Հ. Հայր Աստուած Որդի Աստուծմէ ու Հոգին սուրբէն աւելի երէց ու աւելի կամո՞ղ է:

Պ. Չէ. երեք անձինքն ալ մէկ կերպով յաւիտենական, կարող ու կատարեալ են:

Հ. Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ բանը:

Պ. Վասն զի էութիւննին ու աստուածութիւննին նոյն է:

Հ. Այս սուրբ Խորհուրդը խելքի գէ՞մ չէ:

Պ. Չէ. թէ՛ այս և թէ՛ ասոր նման ուրիշ Խորհուրդներն ալ խելքէ վեր են, բայց խելքի գէ՞մ չեն:

Հ. Ուրեմն խելքերնիս այս սուրբ Խորհուրդին չի՞ կրնար հասնիլ:

Պ. Չէ. վասն զի Աստուած անսահման ըլլալով՝ խելքով չենք կրնար ըմբռնել. բայց պէտք է հաւատանք, վասն զի ինքն որ անխաբելի ճշմարտութիւն է, ինքն է մեզի յայտներ այս սուրբ Խորհուրդը:

Գ.

Խորհուրդ Մարդկոյնքեան ու Փրկութեան և Նշան սուրբ Խաչին.

Հ. Ամենասուրբ Երրորդութեան ո՞ր անձը մեզի համար մարդ եղաւ:

Պ. Որդին Աստուած:

Հ. Մարդ ըլլալ ի՞նչ ըսել է:

Պ. Մեզի նման մարմին և հոգի առնել:

Հ. Որդին Աստուծոյ ի՞նչպէս մեզի նման մարմին և հոգի առաւ:

Պ. Յարգանդի սուրբ կոյս Աստուածածնին՝ Հոգւոյն սրբոյ ներգործութեամբ մարդ ըլլալով:

Հ. Քրիստոս քանի՞ բնութիւն ունի:

Պ. Երկու. աստուածային ու մարդկային:

Հ. Ի՞նչո՞ւ համար կ'ըսես, թէ Քրիստոս երկու բնութիւն ունի:

Պ. Վասն զի ճշմարիտ Աստուած է ու ճշմարիտ մարդ:

Հ. Քրիստոս քանի՞ անձ ունի:

Պ. Մի միայն, որ է անձն Որդւոյն Աստուծոյ:

Հ. Ի՞նչո՞ւ համար Որդին Աստուծոյ մարդ եղաւ:

Պ. Զմեղ մեղքէ ու դժոխքին տանջանքէն ազատելու ու յաւիտենական կենաց արժանի ընելու համար:

Հ. Քրիստոս զմեզ ի՞նչպէս փրկեց:

Պ. Մեղի համար չարչարանք քաշելով և խաչին վրայ մեռնելով:

Հ. Քրիստոնեւէին նշանն ի՞նչ է:

Պ. Սուրբ Խաչն է:

Հ. Ի՞նչպէս կը խաչակնքես դուն գլեղ:

Պ. Նախ աջ ձեռքս ձախատիս վրայ կը դնեմ, ետքը կուրծքիս վրայ, ետքը ձախ ուսիս ու ետքը աջ ուսիս՝ ու կ'ըսեմ՝ Յանուշն Հօր և Որդոյն և Հոգւոյն սրբոյ:

Հ. Սուրբ Խաչին նշանը մեղի ի՞նչ կը սորվեցընէ:

Պ. Գլխաւորապէս մեր հաւատքին երկու մեծ խորհուրդները, ամենասուրբ Երրորդութեան ու Փրկութեան խորհուրդը:

Հ. Ամենասուրբ Երրորդութեան խորհուրդը ի՞նչպէս կը ցուցընէ:

Պ. Այս խօսքերովս՝ Յանուշն Հօր և Որդոյն և Հոգւոյն սրբոյ:

Հ. Փրկութեան խորհուրդը ի՞նչպէս կը ցուցընէ:

Պ. Խաչին ձեն ընելով, որուն վրայ որ Քրիստոս մեղի համար մեռաւ. անոր համար Խաչին նշանը Որդւոյն Աստուծոյ Մարդեւորութեան խորհուրդն ալ կը ցուցընէ:

Հ. Սուրբ Խաչին նշանը երբ պէտք է ընել:

Պ. Առաւօտը մարդ արթնցածին պէս, իրիկունը պառկելու ատեն, աղօթքին սկիզբը ու վերջը, ու օրուան մէջ գլխաւոր զործ մը սկսելու ատեն:

Հ. Կերակուրէ առաջ ու ետեւ խաչ հանելը ամենալու բա՞ն է:

Պ. Չէ. այս բանը քրիստոնեայ ըլլալուն վրայ ամենալ է: Քրիստոս իրեն ամօթ պիտի սեպէ զանոնք, որ զինքը ամօթ կը սեպեն:

Հ. Ի՞նչ բանի համար սուրբ Խաչին նշանը շատ անգամ պէտք է ընել:

Պ. Որպէս զի ինչ որ պիտի ընենք Աստուծոյ օրհնէ, ու սատանային որոգայթից ու փորձութեանց դէմ զօրանալու համար:

Հ. Ի՞նչպէս պէտք է խաչ հանել:

Պ. Յարգութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ, և ոչ անմտադրութեամբ, ինչպէս որ շատեւր կ'ընեն:

Դ

Հանգանակ Առաքելոց, ու առաջին մասը.

Հ. Քրիստոնեւէին հաւատալու բաներ ո՞րո՞նք են:

Պ. Այն ամէն բան որ Հաւատամքին մէջ կը բովանդակուի. և Հաւատամքը Հանգանակ կ'ըսուի:

Հ. Հանգանակը մէկ կերպ է:

Պ. Քանի մը կերպ հանգանակ կայ. բայց որովհետեւ Առաքելոց ըստած հանգանակն առաջին՝ ու միւս հանգանակներուն հիմն է, անոր տեղեկութիւնը հարկաւոր է:

Հ. Ինչո՞ւ Առաքելոց հանգանակ կ'ըսուի այս հանգանակը:

Պ. Վասն զի երկոտասան Առաքեալք են չարագրեր:

Հ. Ե՞րբ են շարադրեր:

Պ. Աւետարանը քարոզելու համար աշխարհ ցրուելէն առաջ:

Հ. Ինչո՞ւ համար են շարադրեր:

Պ. Որպէս զի ամենայն քրիստոնեայք մէկ հաւատք դաւանին:

Հ. Հաւատամքը բերնուց պէտք է գիտնալ:

Պ. Հրամեր էք. ու շատ անգամ ալ ըսել պէտք է:

Հ. Ըսէ՛ տեսնեմ:

Պ. 1 Հաւատում յԱստուած Հայրն ամենակալ. յարարին երկնի և երկրի:

2 Եւ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս յՈրդին միածին:

3 Որ յղացաւ ի Հոգւոյն սրբոյ և ծնաւ ի Մարիամայ կուսէն:

4 Չարչարեցաւ առ Պոնտիոսիւ Պիղատոսիւ, խաչեցաւ մեռաւ և թաղեցաւ:

5 Էջ ի դժոխս, յերրորդ աւուր յարեաւ ի մեռելոց:

6 Համբարձաւ յերկինս, նստաւ ընդ աջ մէ Աստուծոյ Հօր ամենակալի:

7 Պալոց է ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս:

8 Հաւատամ ի Հոգին սուրբ:

9 Ի սուրբ կաթողիկէ Եկեղեցի, ի հաղորդութիւն սրբոց:

10 Ի թողութիւն մեղաց:

11 Ի յարութիւն մարմնոց:

12 Եւ ի կեանսն յաւիտենականս. Ամէն:

Հ. Հաշտում ի՞նչ ըսել է:

Պ. Ըսել է՝ թէ կը դաւանիմ որ այս հանգանակիս մէջ ինչ որ կայ Աստուծմէ յայտնուած ըլլալով՝ բոլորն ալ սոյոգ ու ճշմարիտ է:

Հ. Բաւական է այս ճշմարտութիւններուն սրտով միայն հաւատալ:

Պ. Բերնով ալ պէտք է խոստովանիլ. և հուրանալու համար մարդ պէտք է կեանքն ալ տայ:

Հ. ՅԱստուած Հայր ի՞նչ ըսել է:

Պ. Կը նշանակէ, թէ Աստուծոյ անձինքը երեք են, և առաջինը Հայր Աստուած կ'ըսուի:

Հ. Ինչո՞ւ համար Աստուած Ամենակալ կ'ըսուի:

Պ. Վասն զի բան չկայ որ անկարելի կամ զժուար ըլլայ Աստուծոյ, Աստուած կամելովն ինչ որ ուզէ կրնայ ընել:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Սրարիւ երկնի և երկրի:

Պ. Ըսել է՝ որ Աստուած իր ամենակալ բողոթեամբն ստեղծեր է երկինք, երկիր, ու ինչ որ կայ բոլոր տիեզերացս մէջ:

Հ. Աստուած երկինք ու երկիր ստեղծելու բռնադատութիւն մը ունէ՞ր:

Պ. Չէ. իրեն ազատ կամքովն է ստեղծեր, և կրնար ուրիշ հազարաւոր աշխարհներ ալ ստեղծել աւելի գեղեցիկ:

Հ. Աստուած երկինք ու երկիր ի՞նչ բանէ ստեղծեց:

Պ. Ուշընչէ: Անոր համար Սաղմոսը կ'ը-

սէ. Ասաց և եղեն. հրաւնայեաց և հաստա-
տեցան:

Հ. Աշխարհս ինքնիրմէ՞ կը պահպանուի:

Պ. Չէ. հապա պէտք է որ Աստուած ա-
մէն վայրկեան պահպանէ: Ասով կ'իմացուի
նաև Աստուծոյ գերագոյն տէրութիւնը ա-
րարածոց վրայ:

Հ. Աշխարհիս մէջ գիպուածով բան մը
չըլլար:

Պ. Չէ. Աստուած ամէն բան իր նախա-
խնամութեամբ կը կառավարէ:

Հ. Նախախնամութիւն ի՞նչ ըսել է:

Պ. Ըսել է որ՝ Աստուած իր անհուն իմաս-
տութեամբ ու բարութեամբն ամէն բան ա-
ռաջուց գիտէ և առաջուց կը կարգաւորէ.
ու աշխարհիս մէջ ամէն բան կամ իր հրա-
մանաւ և կամ իր թոյլ տալով կ'ըլլայ:

Հ. Ուրեմն Բախտն ու Գիպոռածն ի՞նչ է:

Պ. Բառեր են՝ զորս մարդիկ հնարեր են,
ու կը գործածեն երբոր գործի մը պատճա-
ռը չկարենան իմանալ:

Ե

Հանգստակիս առաջին, երկրորդ ու երրորդ
մասը.

Հ. Աստուած աչքով տեսած բաներնիս
միայն ստեղծեր է:

Պ. Չէ. հապա ամէն երևելի և աներևոյթ
բաները ինքն է ստեղծեր:

Հ. Աստուծոյ ստեղծած աներևոյթ բանե-
քն որո՞նք են:

Պ. Մեր հոգին և Հրեշտակները:

Հ. Մեր հոգին ի՞նչ է:

Պ. Աննիւթական ու անմահ գոյացութիւն
մըն է, զոր Աստուած ստեղծէր ու մեր մարմ-
նոյն հետ միացուցեր է:

Հ. Հրեշտակն ի՞նչ է:

Պ. Աննիւթական ու անմահ գոյացութիւն
մըն է, որուն բնական կատարելութիւնները
մարդէն վեր են, ու մարմին չունին:

Հ. Աստուած հրեշտակները երբ և ի՞նչ
վախճանի համար ստեղծէր է:

Պ. Մարդս ստեղծելէն առաջ հրեշտակ-
ներ է ստեղծէր, որպէս զի յաւիտեան զին-
քը երկինքը փառաւորեն:

Հ. Ամէն հրեշտակներ այդ վախճանին
հասա՞ն:

Պ. Չէ. ոմանք Աստուծոյ հպատակ ու
հնազանդ մնացին, ու կը վայելէն յաւիտե-
նական երանութիւնը. ոմանք ալ հպարտա-
նալով ապստամբեցան, ու դժոխք դատա-
պարտուեցան. որ և Սատանայ կ'ըսուին:

Հ. Բարի հրեշտակները մարդկանց հետ
հաղորդակցութիւն մը ունե՞ն:

Պ. Հրամեր էք. Աստուած շատ անգամ
անոնց ձեռքով իր կամքը մարդկանց յայտ-
ներ է. ու մեր իւրաքանչիւրին մէկմէկ հրեշ-
տակ ալ գրեթէ, որ մեզի պահապան ու
պաշտպան ըլլան:

Հ. Սատանաները մարդկանց հետ ի՞նչ
վերաբերութիւն ունին:

Պ. Թէ որ Աստուած թոյլ տայ՝ կը ջանան որ մարդկանց վնաս մը հասցընեն ո՞ւր զիրենք մեղքի մէջ ձգեն, որպէս զի մարդիկն ալ իրենց տանջանաց ընկեր ընեն:

Հ. Սատանաներն ինչո՞ւ կը ջանան որ մարդիկը կորսնցընեն:

Պ. Նախանձի համար. վասն զի Աստուած մարդիկը ստեղծեց, որ երկինքը ապստամբ հրեշտակներուն տեղը բռնեն:

Հ. Ի ֆրիտուս Յիսուս յՈրդին միածին ըսելով ի՞նչ կը հասկընաս:

Պ. Այս կը հասկընամ որ ամենասուրբ Երրորդութեան երկրորդ անձն է, ու ի յաւիտենից ծներ է ի Հօրէ, Աստուած յԱստուծոյ, ու Հօր Աստուծոյ նման ճշմարիտ Աստուած:

Հ. Ինչո՞ւ համար Տէր մեր կ'ըսես:

Պ. Վասն զի ամէնքս իրեն հպատակներն ենք. իբրեւ Աստուած մեր արարիչն է, ու իբրեւ Աստուած մարդացեալ մեր գլուխն է, մեր վարդապետն է, մեր թագաւորն է ու մեր փրկիչն է:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Որ յղացաւ ի Հոգւոյն սրբոյ:

Պ. Ըսել է որ Հոգւոյն սրբոյ աստուածային ներգործութեամբն Որդին Աստուծոյ յարգանդի սրբոյ կուսին Մարիամու մարդ եղաւ:

Հ. Որդւոյն Աստուծոյ մարդեղութեան տօնը ո՞ր օրը կը կատարենք:

Պ. Մարտի 25ին Աւետման օրը:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Աշտուղն:

Պ. Ըսել է որ Աստուած Գաբրիէլ հրեշտակը սուրբ կուսին զրկեց, որ այս մեծ խորհուրդը իրեն աւետաւորէ:

2

Հանգանակիկ երրորդ ու չորրորդ մասը.

Հ. Ի՞նչ ըսել է Ծնաւ ի Մարիամնայ կոշտէն:

Պ. Ըսել է որ սուրբ կոյսն Մարիամ Աստուածածին ինն ամիս յղութենէ ետեւ՝ առանց ցաւոյ ու կոյս մնալով ծնաւ զմեր փրկիչն Աստուած:

Հ. Յիսուս ե՞րբ ծնաւ:

Պ. Աւետման օրէն ինն ամիս ետքը՝ գիշերուան ժամանակ:

Հ. Յիսուս ո՞ւր ծնաւ:

Պ. Բեթղեհէմ, ինչպէս որ մարգարէն ըսեր էր, մարի մը մէջ:

Հ. Յիսուս ինչո՞ւ այնպէս աղքատ ծնանիլ ուզեց:

Պ. Որպէս զի իր ծննդեան ատենէն մեղի ստրկեցընէ, թէ աշխարհիս մեծութենէն ու զուարճութիւններէն հեռանալու է:

Հ. Հայրն Աստուած Որդւոյն Աստուծոյ խոնարհութիւնը ինչ կերպով փառաւորեց:

Պ. Անոր ծնունդը հրեշտակներու ձեռքով հովիւներու աւետաւորեց, ու նոր աստղով մը արեւելեան մոգերուն, որ թէ հովիւները և թէ մոգերը եկան նորածին Փրկիչին երկընդունարթիւն ըրին:

Հ. Սուրբ կոյս Մարիամ՝ Մայր Աստուծոյ կ'ըսուի:

Պ. Հրամներ էք. վասն զի Յիսուսի մայրն է, Յիսուս ալ ճշմարիտ Աստուած է: Եւ Հոգւոյն սրբոյ ներգործութեամբ ծնաներով զՅիսուս՝ թէ ծննդենէ առաջ և թէ ծնընդենէ ետքը միշտ կոյս մնաց:

Հ. Հապա սուրբ Յովսէփ ո՞վ էր:

Պ. Սքզար և սուրբ մարդ մը, զոր Աստուած ընտրեց էր, որ սուրբ Աստուածածնայ փեսայ ըլլայ, ու Յիսուսի հայրագիր: Եւ ինքն ու սուրբ Աստուածածին Գաւթի տնէն էին, ու Յուդայի ցեղէն. ինչպէս որ մարգարէք զուշակեր էին, թէ այն ցեղէն պիտի ծնանի Մեսիայն:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Զարչարեցաւ առ Պոնտիոս աիւ Պիղատոսիւ:

Պ. Ըսել է, թէ Յիսուս իր վարքով ու քարոզութեամբ ու անհուն հրաշքներով փրկութեան ճամբան սորվեցնելէն ետեւ, Պոնտիոս Պիղատոսին Հրէաստանի դատաւորութեան տտեն ամէն տեսակ նախատինք ու շարչարանք քաշեց:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Խաչեցաւ, մեռաւ:

Պ. Ըսել է որ զՅիսուս նախ ծեծեցին ու փշով պսակեցին, ու ետքը՝ ձեռքերը՝ ոտքերը գամերով ծակեցին ու երկու աւազակներու մէջ խաչ հանեցին, ու խաչին վրայ մեռաւ:

Հ. Խաչն ի՞նչ էր:

Պ. Զարագործ ու ցած մարդիկներու տանջանարան. բայց Յիսուսի արեամբն եղաւ մեզի գործի փրկութեան և երկրպագութեան:

Հ. Պիղատոս ինչո՞ւ համար զՅիսուս դատապարտեց որ խաչ հանեն:

Պ. Պիղատոս չգտաապարտեց զՅիսուս, հապա մանուանդ Հրէից առջև վկայեց, թէ արդար է, բայց անիրաւութեամբ Հրէից կամքը կատարեց, որ Յիսուսը կ'առէին ու վրան կը նախանձէին:

Հ. Յիսուսի մահուան ատեն ի՞նչ հանդիպեցաւ:

Պ. Երեք ժամ արեւ խաւարեցաւ, երկիր դողաց ու ուրիշ շատ հրաշքներ եղան: Եւ այն պատճառաւ հոն գտնուողներէն ոմանք զղջացան ու դարձի եկան:

Հ. Ո՞ր օրը կը կատարենք Քրիստոսի մահուան յիշատակը:

Պ. Աւագ ուրբաթ օրը:

Հ. Աստուած Հրէից ազգին այս աշխարհիս մէջ ալ պատիժ տուաւ զՅիսուս սպաննելուն համար:

Պ. Հրամներ էք. ինչպէս որ Քրիստոս մարգարէացեր էր, Երուսաղէմ ու տաճարը կործանեցան. ու իրենք իրենց կուրութեամբ ամէն ազգաց մէջ ցրուեցան, որ ուրիշներուն խրատ ըլլան:

Ե

Հանգանակիմ չորրորդ և հինգերորդ մասը.

Հ. Յիսուս բռնադատուած էր շարչարանք քաշելու ու մեռնելու:

Պ. Չէ. հապա իր ուղեւոր չարչարուեցաւ մեռաւ:

Հ. Յիսուս ինչո՞ւ համար չարչարիլ ու մեռիլ ուղեց:

Պ. Որպէս զի բոլորովին մեր մեղքերը քաւէ. ու արքայութեան դուռը բանայ, ու մեր փրկութեան համար հարկաւոր եղած շնորհներուն զմեզ արժանի ընէ:

Հ. Ուրեմն մենք մեր մեղքերը չէ՞նք կրնար քաւել:

Պ. Չէ. վասն զի մեղքն Աստուծոյ անհուն մեծօրայեղութեան դէմ անարգ ստեղծութեան մը յանցանք ըլլալով՝ պէտք էր որ քաւութիւնն ալ անհուն ըլլար:

Հ. Քրիստոս Աստուած ըլլալով ի՞նչպէս մեզի համար չարչարուեցաւ ու մեր մեղքերը քաւեց:

Պ. Իբրեւ մարդ չարչարուեցաւ, և իբրեւ Աստուած իրեն չարչարանքներն անհուն գին ունեցան:

Հ. Հարկաւոր էր որ Յիսուս մեր մեղքերուն համար այնչափ չարչարուի:

Պ. Չէ. վասն զի իրեն ամենէն պզտիկ չարչարանքն ալ անհուն գին ունէր, և բաւական էր հազարաւոր աշխարհներ փրկելու: Բայց այնչափ չարչարուեցաւ՝ որպէս զի մեզի լաւ մը հասկըցընէ մեղքին գէշութիւնը ու իրեն սիրոյն մեծութիւնը:

Հ. Քրիստոս որո՞ն համար մեռաւ:

Պ. Ընդհանրապէս ամէն մարդիկներու համար. բայց ամէնքն իրեն մահուան ու մե-

զի ըրած շնորհացը պտուղը չեն քաղեր, անոր համար ամէն մարդիկ փրկութեան չեն հասնիր:

Հ. Քրիստոսի քաւութիւնն անհուն ըլլալով՝ մեզի ալ ի՞նչ կը մնայ ընելիք:

Պ. Պէտք է որ սուրբ խորհուրդներն ընդունելով ու բարի գործերով իրեն արդիւնքը մեզի մերձեցնենք:

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ Թաղեցաւ, ե՞լ յոյժաւ:

Պ. Կը նշանակէ, թէ Յիսուս մեռնելէն ետեւ՝ մարմինը գերեզման գրին. ու իրեն սուրբ հոգին Լիմբոս իջաւ՝ այն տեղի հոգիները մխիթարելու համար:

Հ. Լիմբոս ի՞նչ է:

Պ. Այն տեղը, ուր որ արդարոց հոգիները Քրիստոսի գալստեան կը սպասէին:

Հ. Յիսուս մեռնելէն ետեւ հոգին որ մարմնէն բաժնուեցաւ աստուածութիւնն ալ մարմնէն բաժնուեցաւ:

Պ. Չէ. վասն զի Յիսուսի մարմինն ու հոգին միշտ Որդւոյն Աստուծոյ անձին հետ միացած էին:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Յերոտոյ առաջ յարեաւ ի մեռելոց:

Պ. Ըսել է որ մեռնելէն երեք օր ետեւ Յիսուսի հոգին մարմնոյն հետ միացաւ, և ողջ ու փառաւոր՝ գերեզմանէն դուրս ելաւ, ինչպէս որ առաջուց ըսեր էր:

Հ. Հրէայք ի՞նչ ճամբայ բռներ էին՝ որ Յիսուսի յարութիւնը չյայտնուի:

Պ. Պիղատոսէն հրաման առեր էին՝ որ գերեզմանին վրայի քարը կնքեն, ու զի նուորներ պահպանութիւն ընեն: Բայց Աստուած այնպէս ըրաւ, որ այդ ճամբով յարութեան ձմարտութեան վրայ տարակոյս չմնաց:

Հ. Յիսուս ի՞նչպէս յարութիւն առաւ:

Պ. Իրեն զօրութեամբ:

Հ. Յարութիւն առնելէն ետե նորէն մեռա՞ւ, ինչպէս ուրիշ յարութիւն առնողներն որ մեռան:

Պ. Չէ. Յիսուս յարութիւն առնելէն ետե անշարժարեւի և անմահ էր. և յալթող մահու և դժոխոց:

Հ. Յիսուսի յարութիւն առած օրն ի՞նչ կ'ըսուի:

Պ. Չատիկ, որ ամէն տօներու գլխաւորն է:

Բ

Հանգանակին վեցերորդ, եօթներորդ
ու ոչրերորդ մասը.

Հ. Յիսուս յարութիւն առնելէն ետե որչափ ատեն աշխարհիս վրայ կեցաւ:

Պ. Քառասուն օր. և այն քառասուն օրուան մէջ շատ անգամ իր աշակերաներուն երեցաւ, որպէս զի իրեն յարութեան վրայ ամենեւին տարակոյս չունենան, ու անոնց սորվեցընէ, թէ ինչ պիտի ընեն, ու ինչպէս ամէն աշխարհ պիտի քարոզեն:

Հ. Քառասուն օրէն ետե ի՞նչ ըրաւ Յիսուս:

Պ. Առաքեալները ու Աշակերաններէն շատը Ձիթենաց լեռը տարաւ, ու անկէց առնոց աչքին առջև երկինք համբարձաւ. առնոր համար այն օրը Համբարձումն կ'ըսուի:

Հ. Յիսուս ի՞նչպէս երկինք համբարձաւ:

Պ. Նախ Առաքեալները ու Աշակերանները օրհնեց, ու հրաման տուաւ՝ որ երթան բոլոր աշխարհ աւետարանը քարոզեն, ու ետքը իր զօրութեամբն երկինք վերացաւ:

Հ. Աստուած անմարմին ըլլալով՝ ի՞նչպէս կրնայ ըսուիլ, թէ Քրիստոս նստաւ ընդ աջմե Աստուծոյ Հօր ամենակալի:

Պ. Այսպէս կ'ըսուի, որպէս զի հասկընանք, թէ Քրիստոս ամէն արարածներէն աւելի գերագոյն փառաց աստիճան հասաւ, և Հօր Աստուծոյ հաւասար կարողութիւն ունի:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Գալոց ե ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս:

Պ. Ըսել է որ Յիսուս ի կատարածի աշխարհիս յայտնապէս երկնքէն պիտի գայ ու դատէ որչափ որ աշխարհիս վրայ մարդիկ եղեր են, թէ բարիք և թէ չարերը:

Հ. Յիսուս աշխարհիս ետքի օրն ի՞նչպէս պիտի գայ:

Պ. Մեծ փառօք ու բազմութեամբ հրեշտակաց, որոնք արդարները մեղաւորներէն պիտի դատեն:

Հ. Յիսուս համբարձում առած աշակերտներուն ի՞նչ խոստմունք էր ըրեր:

Պ. Խոստացեր էր որ զՀոգին սուրբ զրկէ վրանին:

Հ. Հոգին սուրբ ի՞նչ է:

Պ. Սմենասուրբ Երրորդութեան երրորդ անձն, երկու անձանց ամէն կերպով հաւատար, մի և նոյն բնութեամբ:

Հ. Հոգին սուրբ ուսկից կը ըխէ:

Պ. Ի Հօրէ և յՈրդւոյ. որովհետեւ Հօր առ Որդի, և Որդւոյ առ Հայր գոյացական սէրն է:

Հ. Հոգին սուրբ որ օր առաքելոց վրայ իջաւ:

Պ. Հոգեգալստեան օրը, որ Պենտեկոստէ կ'ըսուի:

Հ. Ի՞նչ ձևով առաքելոց վրայ իջաւ:

Պ. Հրեղէն լեզուի ձևով ամէն մէկուն գլխուն վրայ եկաւ հանգչեցաւ:

Հ. Այն հրեղէն լեզուներն ի՞նչ կը նշանակեն:

Պ. Կը նշանակեն շնորհաց լոյսը և սիրոյ բոցը, որով լցան առաքելքը ու լեզուախօսութեան շնորհքն ընդունեցան:

Հ. Հոգին սուրբ միայն այն օրը՝ ու առաքելոց վրայ միայն իջաւ:

Պ. Աներևութարար ամէն հաւատացելոց վրայ կ'իջնայ, թէ որ լաւ պատրաստուած ըլլան:

Հ. Հաւատացելոց սիրտը Հոգին սուրբ ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընէ:

Պ. Իրեն շնորհքներովն ու պարգևներով կը լեցընէ, ու անոր համար Սրբարար Հոգի կ'ըսուի:

Հ. Հայր և Որդի ալ զմեզ սրբացնելու շնորհքներ չե՞ն կրնար տալ:

Պ. Հրամներ էք. վասն զի Հայր և Որդի և սուրբ Հոգի մի Աստուած է. բայց ինչպէս արարչութիւնը Հօր Աստուծոյ կ'ընծայուի, ու փրկութիւնը՝ Որդին Աստուծոյ մեղի համար մարդ ըլլալով կատարեց, այսպէս շնորհաց ազդեցութիւնն ալ Հոգւոյն սրբոյ կ'ընծայուի:

Թ.

Հանգանակին ինկերորդ մասը.

Հ. Եկեղեցին ի՞նչ է:

Պ. Ժողով քրիստոնեայ հաւատացելոց, որ օրինաւոր առաջնորդաց կառավարութեամբ նոյն հաւատքը ու նոյն օրէնքը կը դաւանին, ու գլուխին մէկ է, որ է Հոովմայ Սրբազան Քահանայապետն:

Հ. Ուրեմն Եկեղեցին միայն արդարոց ժողովք չէ:

Պ. Չէ հապա արդարոց ու մեղաւորաց միատեղ. թէ ոչ ի՞նչպէս կրնար երեւիլ ըլլալ. որովհետեւ շատ անգամ չենք գիտեր թէ ճշմարիտ արդարք որո՞նք են:

Հ. Հարկաւոր է որ Եկեղեցին երեւիլ ըլլայ:

Պ. Հրամներ էք. որպէս զի ամէն մարդիկ ճանչնան, ու իրեն հրամանաց հնազանդին:

Հ. Եկեղեցին ի՞նչ նշաններ ունի՝ որովք ամէն մարդիկ կարենան ճանչնալ:

Պ. Չորս գլխաւոր նշաններ. Մի, Սոշրք,
կարողիկէ կամ Բնդհանուր և Աշարքերակաւ:

Հ. Սոյս նշաններն որ Եկեղեցւոյ վրայ
կ'երևին:

Պ. Միայն Հռովմէական Եկեղեցւոյն վրայ:

Հ. Հռովմէական Եկեղեցւոյն որն է:

Պ. Սոյն որ բոլոր աշխարհ տարածուած
է, ու երևելի գլուխ կը գաւանի սրբոյն Պետ-

րոսի յաջորդը:

Հ. Ինչո՞ւ Հռովմէական կ'ըսուի:

Պ. Վասն զի սուրբ Պետրոս, որ աշխար-
հիս վրայ Քրիստոսի փոխանորդն էր՝ իր ա-
թոռը Հռովմ' հաստատեց, ու իր իշխանու-

թիւնը իր յաջորդներուն անցուց:
Հ. Ինչպէս կրնայ մարդ ճանչնալ, թէ
Հռովմէական Եկեղեցւոյն է Քրիստոսի ճշմա-

րիտ Եկեղեցւոյն:
Պ. Շատ դիւրաւ. վասն զի թէ որ մարդ
անկեղծ սրտիւ քննելու ըլլայ, կը տեսնէ որ

այս չորս նշաններն ալ ունի:

Հ. Հռովմէական Եկեղեցւոյն Ինչպէս Մեկ է:

Պ. Վասն զի ամէն տեղ մէկ հաւատք կը
գաւանի, նոյն Խորհուրդները կը գործածէ
և մէկ երևելի գլուխ կը ճանչնայ, որ է

Սրբազան Քահանայապետն:

Հ. Ինչպէս Սոշրք է:

Պ. Վասն զի թէ հաւատքի վրայ, թէ
բարի վարուց վրայ ինչ որ կը սորվեցնէ՝
սուրբ է, ու թէ որմէկը Եկեղեցւոյ պատուէր-

ները լաւ պահէ, սուրբ կ'ըլլայ:

Հ. Ինչպէս կարողիկէ կամ Բնդհանուր է:

Պ. Վասն զի բոլոր աշխարհ տարածուած
է. ու առաքելոց ժամանակէն սկսած՝ մինչև
աշխարհիս ետքը պիտի դիմանայ:

Հ. Ինչպէս Աշարքերակաւ է:

Պ. Վասն զի առաքելք հիմներ են, ու
միշտ իրենց յաջորդներն են կառավարեր:

Հ. Հռովմէական Եկեղեցւոյն ճշմարիտ Ե-
կեղեցի ըլլալով՝ պէ՞տք է իրեն հնազանդիլ:

Պ. Հրամար էք. վասն զի արտաքոյ Եկե-
ղեցւոյ փրկութիւն չկայ:

Հ. Որո՞նք Եկեղեցիէն դուրս են:

Պ. Կռապաշաները, անհաւատները, հե-
րետիկոսները, հերձուածողները ու բանա-
դրուածները:

Ժ

Դարձեալ Հանգանակիւն իններորդ մասը.

Հ. Հռովմէական Եկեղեցիէն զատ ուրիշ
ճշմարիտ Եկեղեցի չի՞ կրնար ըլլալ:

Պ. Չէ. վասն զի մի միայն կ'ըլլայ ճշմա-
րիտ Եկեղեցին ու ճշմարիտ հաւատքն:

Հ. Ինչո՞ւ համար մէկ պիտի ըլլայ ճշմա-
րիտ Եկեղեցին ու ճշմարիտ հաւատքն:

Պ. Վասն զի չկրնար ըլլալ որ Յիսուս իբ-
րև ճշմարիտ հաւատք սորվեցընէ Եկեղեցւոյ
մը այն բանը, զոր միւս Եկեղեցիին իբրև
մոլորութիւն կը գատապարտէ. թէ ոչ իրեն
դէմ խօսած կ'ըլլան: Ասոր համար է որ
ըսաւ Քրիստոս Մի հօտ և մի հովիւ:

Հ. Ի՞նչպէս կը ցուցնեն, թէ Հռովմէական Եկեղեցիէն բաժնուած աղանդները ճշմարիտ Եկեղեցւոյ նշանները չունին, ու նախ միութեան նշանը չունին:

Պ. Վասն զի Քրիստոսէ Հաստատուած եւրեւելի գլուխը չընդունելով, որ է սուրբ Պետրոսի յաջորդը, միանալու կէտ մը չունին, և իրենց վարդապետութիւններն այլ և այլ կ'ըլլայ:

Հ. Ի՞նչպէս սրբութիւն չունին:

Պ. Վասն զի իրենք իրենց խօսքովը այս նշանը չեն ընդունիր, երբոր կ'ընեն, թէ Եկեղեցին կրնայ սխալիլ. և մէջերէն սուրբ մը եղած չէ. և ոչ ճշմարիտ հրաշք մը եղած է, ինչպէս որ Աստուած միշտ Հռովմէական Եկեղեցւոյն մէջ այս բաներս յայտնի երեցուցեր է:

Հ. Բայց Հռովմէական Եկեղեցին ալ ի՞նչպէս սուրբ կրնայ ըլլալ, որ մէջը այնչափ մեղաւորներ կան:

Պ. Վասն զի ամենայն մոլութիւնները կը դատապարտէ. իսկ միւս Եկեղեցիներուն սկզբունքները սովորաբար ինքնիրեն դէպ ի անկարգութիւն կ'առաջնորդեն:

Հ. Ի՞նչպէս միւս աղանդներն ընդհանրական չեն, որ ամէն տեղ հերետիկոս կը գտնուի:

Պ. Վասն զի միւս ժողովներն, Հռովմէական Եկեղեցւոյն պէս ամէն տեղ նոյն չեն, ու ատեն ատեն կը փոխուին:

Հ. Ի՞նչպէս միւս ժողովներն Առաքելական չեն:

Պ. Վասն զի իրենց հիմնադիրները կը ճանչցունին որ առաքեալները չեն, ու իրենց նորահնար վարդապետութիւնը առաքելոցմէ շատ ետքը եղած է:

Հ. Ուսուցանող Եկեղեցին ո՞րն է:

Պ. Եպիսկոպոսներու ժողովքն՝ իրենց գլխոյն՝ Հռովմայ քահանայապետին հետ միասին:

Հ. Ուսուցանող Եկեղեցին կրնայ սխալիլ:

Պ. Ոչ երբեք. հաւատքի և բարի վարուց կանոններու մէջ միշտ անսխալ է՝ թէ մէկտեղ ժողոված ըլլայ և թէ ցուած:

Հ. Ինչո՞ւ անսխալ պիտի ըլլայ Եկեղեցին:

Պ. Վասն զի Քրիստոս խոստացաւ՝ որ որոշեք դժոխոց Եկեղեցւոյ պիտի չյաղթեն, ու ինքն Եկեղեցւոյ հետ պիտի ըլլայ միեւնի կառարած աշխարհի, ու Հոգին սուրբ ամէն ճշմարտութիւն Եկեղեցւոյն պիտի սորվեցընէ:

Հ. Պէտք է որ ամէն հաւատացեալք Եկեղեցւոյ վճռոցը հնազանդին:

Պ. Հրամար էք. վասն զի Յիսուս ըսաւ առաքելոց. Որ անգ շե՛ ինձ շե՛, և որ զձեզ անարգե՛ զիս անարգե՛: Եւ որ ոչ շե՛ եկեղեցւոյն եղիցի իբրեւ զձերանոսն և զմաքսաւոր:

Հ. Բաւական չէ՞ որ Սուրբ Գիրքը մեզի հաւատքի կանոն ըլլայ:

Պ. Չէ. վասն զի մէկմը որ շատերը ոչ կրնան կարդալ և ոչ կրնան հասկընալ. մէկ մ'ալ՝ որ Ուսուցանող Եկեղեցին միայն սուրբ

Գիրքը մեզի կը ցուցնէ ու անոր իմաստը կրնայ բացատրել:

Հ. Ինչո՞ւ ամէն հաւատացեալք Սուրբ Գրքին իմաստները բացատրելու իշխանութիւն չունին:

Պ. Վասն զի կրնան սխալիլ, ու մէկը մէկ կերպով կը բացատրէ, ու միւսը ուրիշ կերպով. ինչպէս որ հերետիկոսաց մէջ կը հանդիպի. և այսպէս հաւատքը մէկ չկրնար ըլլալ:

Հ. Եկեղեցին հաւատքի նոր վճիռ մ'որ տալու ըլլայ, կամ հերետիկոսութիւն մը դատապարտելու ըլլայ, հաւատքի նոր յաւելում մը ըրած չըլլար:

Պ. Չէ. հապա միայն ինչ որ միշտ հաւատացեր է կը բացատրէ կամ կը հաստատէ, և կը դատապարտէ զանոնք որ նոր բան մը կ'ուզեն մտցնել:

ԺԱ.

Հանգանակին ինկերորդ, տասներորդ, մեծատասներորդ ու երկուտասներորդ մասը.

Հ. Հաղորդութիւն սրբոցն ի՞նչ է:

Պ. Ամենայն հաւատացելոց Եկեղեցւոյ մէջ եղած պատարագաց, աղօթից ու բարեգործութիւններուն մասնակից ըլլալն է:

Հ. Հաղորդութիւն սրբոցն աշխարհիս վրայ եղած հաւատացելոց վրայ միայն կը հասկըցուի:

Պ. Չէ. հապա արքայութեան մէջ եղած սրբոց վրայ ալ և Քաւարանի հոգւոց վրայ ալ. որովհետեւ բոլորը մէկէն Քրիստոսի Եկեղեցի կ'ըսուին. աշխարհիս վրայ Զինուորեալ կ'ըսուի, երկինքը Յաղթական, ու քաւարանի մէջ Վշտակիր:

Հ. Երկնքի սուրբերուն հետ ի՞նչ հաղորդութիւն կրնանք ունենալ:

Պ. Այո՛, որ մենք իրենց աղօթք կ'ընենք, իրենք ալ մեզի համար բարեխօս կ'ըլլան:

Հ. Քաւարանի հոգւոց հետ ի՞նչ հաղորդութիւն կրնանք ունենալ:

Պ. Այն՝ որ մեր ըրած աղօթքով, բարեգործութիւններով ու պատարագներով իրենց օգնութեան կը հասնինք:

Հ. Ստոյգ է, թէ քաւարան կայ, ու մենք ալ այն տեղի հոգւոց օգնութիւն կրնանք ընել:

Պ. Հրամք էք. ու հաւատքի մասն է, ու Եկեղեցին միշտ մեռելոց համար աղօթք ըրած է:

Հ. Քաւարանն ի՞նչ է:

Պ. Տեղ մը, ուր կ'երթան անոնք՝ որ թէպէտ Աստուծոյ շնորհաց մէջ կը մեռնին, բայց իրենց մեղաց համեմատ պատիժը դեռ քաշած չըլլալով՝ հոն կը քաշեն ու կը մաքրուին:

Հ. Ի՞նչ է քողոքիւն մեղաց:

Պ. Ըսել է որ Եկեղեցին Քրիստոսէ իշխանութիւն առած է որ ամէն մեղք կրնայ թողուլ:

Հ. Եկեղեցւոյ մէջ Թողութիւն մեղաց ի՞նչ պէս կ'ըլլայ:

Պ. Սուրբ խորհուրդներով՝ որ Քրիստոսի արդիւնքը մեզի կը մերձեցնեն:

Հ. Յարութիւն մարմնոց ի՞նչ ըսել է:

Պ. Ըսել է որ աշխարհիս ետքը ամէն մեռած մարդիկներու հոգին մարմնոյն հետ պիտի միանայ, որ Քրիստոսի առջև դատաստանի ելլեն:

Հ. Ինչ մարմին որ հիմա ունինք, անով յարութիւն պիտի առնենք:

Պ. Հրամար էք:

Հ. Յարութիւն մարմնոց ինչո՞ւ պիտի ըլլայ:

Պ. Որպէս զի մարմինն որ արդարոց առաքինութեանցը ու մեղաւորաց ախտերուն հաղորդ եղեր է, անոնց վարձուցն ալ կամ պատժոցը մասնակից ըլլայ:

Հ. Ուրեմն ամէնքը նոր կերպով յարութիւն պիտի չառնեն:

Պ. Չէ. արդարք նոյն մարմնով պիտի յարութիւն առնեն, բայց անկրական ու փառաւոր. մեղաւորք ալ նոյն մարմնով, բայց պոգալի ու յաւիտեան այրուելու դատապարտուած:

Հ. Ի՞նչպէս կրնան կենդանանալ անոնք, որ գաղանները կերեր են, կամ մոխիր են դարձեր:

Պ. Աստուծոյ ամենակարողութեան աւելի դժուար չէ մոխիրներէ մեր մարմինը շինել, բան թէ ոչընչէ բոլոր աշխարհ ստեղծել:

Հ. Յարութիւն մարմնոց ու դատաստանին օրն ե՞րբ պիտի ըլլայ:

Պ. Մարդ չկայ որ այդ բանը գիտնայ. բայց Տէրն մեր ըսաւ, որ երբոր աշխարհիս վրայ հաւատքը տկարանայ, ու անիրաւութիւնը շատնայ, այն ատենը՝ մարդկանց չկարծած ժամանակը՝ պիտի գայ:

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ յաշտեցնական կեանք:

Պ. Կը նշանակէ, թէ անոնք որ Աստուծոյ շնորհաց մէջ կը մեռնին՝ յաւիտեան երանելի կեանք մը պիտի վայելեն:

Հ. Մեղաւորք ալ յաւիտեան կենդանի պիտի չմնան:

Պ. Մնան պիտի. բայց կեանքերնին յաւիտեան տանջանքով պիտի ըլլայ. անոր համար մանաւանդ յաւիտեանական մահ կ'ըսուի:

ԺԲ

Յոյս, Յոշոյ դիմ մեղքեր. Աղօթք.

Հ. Յոյսն ի՞նչ է:

Պ. Աստուծոյ պարգևն է, որով վատահոլութեամբ կը յուսանք, թէ Աստուծոյ մեզի պիտի պարգևէ յաւիտեանական կեանք, ու յաւիտեանական կենաց արժանի ըլլալու միջոցները:

Հ. Մեր յոյսն ի՞նչ բանի վրայ հաստատուած պիտի ըլլայ:

Պ. Աստուծոյ բարութեան, ամենակարող

ղութեան, ու անսուտ խոստմանցը վրայ, ու
Յիսուսի արդեանցը վրայ:

Հ. Ինչո՞ւ համար կ'ըսես, թէ յաւիտե-
նական կեանքը Աստուծո՞ւմէ պիտի յուսանք,
բայց արժանի ալ պիտի ըլլանք:

Պ. Վասն զի յաւիտենական կեանք վարձք
մըն է, որուն արժանի կ'ըլլանք Յիսուսի
արդիւնքը մեզի մերձեցնելով այն միջոցնե-
րով, զոր ինքը հաստատեր է:

Հ. Որո՞նք են այս միջոցները:

Պ. Աղօթք, խորհուրդք Եկեղեցւոյ, և բա-
րեգործութիւնք:

Հ. Յուսոյ դէմ մեղքերն որո՞նք են:

Պ. Յուսահատութիւն և յանդգնութիւն:

Հ. Յուսահատութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Մեղք մըն է, որով որ մարդ Աստու-
ծոյ բարութեան վրայէն վստահութիւնը կը
կորսնցընէ և կը կարծէ որ իր մեղաց թո-
ղութիւն պիտի չգտնայ, ու չկարենայ պիտի
յաղթել փրկութեան հասնելու դժուարու-
թիւններուն:

Հ. Յանդգնութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Մեղք մըն է, որով մարդ միտքը կը
դնէ, թէ առանց բարեգործութեան փրկու-
թեան կրնայ հասնիլ, և օրէ օր կը ձգէ
մեղքէ ետ կենալը:

Հ. Աստուծոյ դատաստանին վախը յու-
սոյ դէմ չէ:

Պ. Չէ. մանաւանդ թէ յուսոյ պէս ա-
ռաքինութիւն մըն է. Աստուծոյ վախը հար-
կաւոր է մեղքէ զգուշանալու համար. իսկ

եթէ թշուառութեամբ մեղք գործենք, հար-
կաւոր է յոյսը՝ թողութիւն գտնալու համար:

Հ. Մեզի պէտք եղած շնորհքներն ընդու-
նելու համար աւելի ազդու միջոցն ո՞րն է:

Պ. Աղօթքն է:

Հ. Աղօթքն ի՞նչ է:

Պ. Միտքը առ Աստուած վերցընել, մեզի
պէտք եղած բաները խնդրելու համար:

Հ. Աղօթքն Աստուծոյ հրաման է թէ
խրատ:

Պ. Աստուծոյ հրաման է. վասն զի Աս-
տուած մեզի հարկաւոր եղած բաները աղօթ-
քի հետ կապած է:

Հ. Բայց որովհետեւ Աստուած բոլոր մեզի
հարկաւոր եղած բաները գիտէ, ուրեմն ինչ-
դրեւ ի՞նչ պէտք է:

Պ. Ինքն այսպէս կ'ուզէ, որպէս զի մենք
աղօթքով զինքը փառաւորենք, և մեր տը-
կարութիւնը իմանանք, և թէ իրեն օգնա-
կանութեանը կարօտ ենք:

Հ. Աղօթքին պատուին ի՞նչ է:

Պ. Աստուծո՞ւմ ամէն բան աղօթքով կ'ըն-
դունինք. վասն զի Յիսուս խոստացաւ մեզի,
թէ ինչ որ իր անուամբ խնդրենք, կ'ըն-
դունինք:

Հ. Հապա ինչո՞ւ շատերն աղօթք կ'ընեն
ու իրենց խնդիրքը չեն ընդունիր:

Պ. Վասն զի ինչ որ պէտք է զայն չեն
խնդրեր, կամ ինչպէս որ պէտք է այնպէս
չեն խնդրեր:

Հ. Ե՛րբ պէտք է աղօթք ընել:

Պ. Մասնաւորապէս առաւօտը և իրիկու-
նը. ու զանց առնելը քրիստոնէի անվայել
բան է:

Հ. Ի՞նչ բանի համար պէտք է առաւօտը
աղօթք ընել:

Պ. Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալու համար,
որ զմեզ ստեղծեր ու մինչև այն օրը պահեր
է. և խնդրելու համար՝ որ նոյն օրը սրբու-
թեամբ անցընենք:

Հ. Իրիկունը ի՞նչ բանի համար պէտք է
աղօթք ընել:

Պ. Նոյն օրուան մէջ Աստուծոյ մեղի ը-
րած երախտեացը շնորհակալ ըլլալու հա-
մար, մեր մեղացը թողութիւն խնդրելու, ու
գիշերը ամէն վտանգէ զմեզ պահելու հա-
մար:

ԺԳ.

Տերոշնական Աղօթք, և առաջին, երկրորդ
ու երրորդ խնդրուածներ.

Հ. Մեր Աստուծմէ ընելու խնդիրները
ի՞նչ բանի մէջ համառօտուած է:

Պ. Հայր մերին մէջը, որ Տէրունական
Աղօթք կ'ըսուի:

Հ. Ինչո՞ւ Տէրունական Աղօթք կ'ըսուի:

Պ. Վասն զի այս աղօթքը ինքն Յիսուս
մեզի սորվեցուց, անոր համար ամէն աղօթքէ
գերազանց է:

Հ. Բերնուց գիտե՞ս այս աղօթքը:

Պ. Հրամեր էք. և ամէն քրիստոնեայ
պէտք է գիտնայ և շատ անգամ ըսէ:

Հ. Ըսէ տեսնեմ:

Պ. Հայր մեր որ յերկինս ես.

1 Սուրբ եղիցի անուն քո.

2 Եկեսցէ արքայութիւն քո.

3. Եղիցին կամք քո՝ որպէս յերկինս և
յերկրի:

4 ՁՀաց մեր հանապազօրոյ տուր մեզ այ-
սօր.

5 Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և
մեք թողումք մերոց պարտապանաց.

6 Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն.

7 Այլ փրկեա զմեզ ի չարէ. զի քո է
արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւի-
տեանս. ամէն:

Հ. Ինչո՞ւ համար կ'ըսես Հայր մեր որ
յերկինս ես:

Պ. Որպէս զի ցուցնենք, թէ ինչ յար-
գուծեամբ ու վստահութեամբ որդիքը այն-
պիսի հօր մը առջև պիտի ելլեն, որ քան
զամենայն հայր մեծ ու բարի է:

Հ. Ինչո՞ւ զԱստուծո շնորհ կը կոչես:

Պ. Վասն զի ինքը մեր արարիչն է. և
զարձեալ՝ վասն զի Յիսուսի իր միածին Որ-
դուն արդեամբքն իրեն որդեգիր եղանք:

Հ. Ինչո՞ւ կ'ըսես Հայր մեր, և ոչ հայր իմ:

Պ. Որպէս զի ցըցընենք, թէ Աստուծո
մեր ամենուս հայրն է, և մենք իրարու եղ-
բայրներ, ու պէտք է որ զիրար եղբօր պէս
սիրենք, ու չէ թէ միայն մեզի համար, հա-

պա ուրիշներուն համար ալ պէտք է աղօթք ընենք:

Հ. Ինչո՞ւ կ'ըսես Որ յերկինս ես, երբոր Աստուած ամէն տեղ է:

Պ. Վասն զի գլխաւորապէս Աստուած երկինքը կը թագաւորէ, և մեր ժառանգութիւնն ու հայրենիքը երկինքն է, որուն միշտ պիտի փափաքինք:

Հ. Սոչրք եղիցի ակունքն քո ըսելով Աստուծոյ ի՞նչ կը խնդրես:

Պ. Կը խնդրեմ որ ամենայն արարածք զԱստուած ճանչնան. փառաւորեն ու Աստուծոյ ծառայեն:

Հ. Ինչո՞ւ այս խնդրուածքը ամէն խընդրուածքէ առաջ կ'ընես:

Պ. Վասն զի Աստուծոյ որդի ըլլալով՝ ուրիշ բան այնչափ պիտի չխնդրենք, որչափ որ զԱստուած հայր մեր ամէնքը փառաւորեն, ու ամէնքն իրեն ծառայեն:

Հ. Անոնք որ իրենց մեղքերով ու չար օրինակներով կը նախատեն զԱստուած, ի՞նչ կ'ընեն:

Պ. Այս աղօթքով իրենք զիրենք կը դատապարտեն, և բերնով ըսածնին իրենց վարքով սուտ կը հանեն:

Հ. Այս խօսքովս Եկեղեցի արքայոշքիւն քո ի՞նչ կը խնդրենք:

Պ. Կը խնդրենք որ Աստուած մեզաց թագաւորութիւնը կործանէ, ու իր շնորհքովը ինքը մեր սրտին մէջ թագաւորէ, և զմեզ չուտով երկնային թագաւորութեան արժանի ընէ:

Հ. Ի՞նչ կը խնդրենք այս խօսքովս Եղիցիին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի:

Պ. Կը խնդրենք որ մեր կամքը այնպէս Աստուծոյ կամեցը հպատակ ըլլայ, որ այն կերպով իր կամքը կատարենք՝ ինչպէս որ սուրբերն երկինքը կը կատարեն:

Հ. Միայն Աստուծոյ հրամանները կատարելով Աստուծոյ կամքը կը կատարենք:

Պ. Այնպէս կամքերնիս Աստուծոյ կամեցը հպատակ պիտի ըլլայ, որ համբերութեամբ քաշենք ամէն նեղութիւն ալ որ մեզի զրկէ:

ԺԳ

Չորրորդ, հինգերորդ. վեցերորդ ու եօթներորդ խնդրուածները.

Հ. Ի՞նչ կը խնդրենք այս խնդրուածովս Զհաց մեր հաւնապագորդ տոշր մեզ այսօր:

Պ. Կը խնդրենք Աստուծոյ որ մեզի պէտք եղած հոգեւոր ու ժամանակաւոր օգնութիւնները պարգևէ:

Հ. Աստուծոյ ի՞նչ հոգեւոր օգնութիւններ կը խնդրենք:

Պ. Իրեն շնորհքը, իրեն աստուածային խօսքը, ու սուրբ խորհուրդները, և մասնաւորապէս սուրբ Հաղորդութիւնը:

Հ. Ի՞նչ ժամանակաւոր օգնութիւններ կը խնդրենք:

Պ. Կերակուր, զգեստ, ու ինչ որ մեր կեանքը պահելու հարկաւոր է:

Հ. Ուրեմն օրինաւոր է աշխարհիս բարիքները Աստուծոյ խնդրելը:

Պ. Հրամներ էք. միայն թէ այնպէս խընդրենք՝ որ մեր փրկութեան վնաս չըրեն, որ ամէն բանէ վեր պիտի սեպենք:

Հ. Ինչո՞ւ հաց միայն կ'ըսենք, որ ամէն ուտելու բաներուն մէջ աւելի հասարակն է:

Պ. Վասն զի պէտք չէ որ փափուկ ու աւելորդ բաներ խնդրենք, այլ հարկաւորովը գոհ ըլլանք:

Հ. Ինչո՞ւ կ'ըսենք հանապազորդ, ու այսօր:

Պ. Որպէս զի ցուցնենք, թէ պէտք է որ ամէն օր Աստուծոյ աղօթք ընենք, ու գալիքը Աստուծոյ մեր Հօրը բարութեանը թողունք:

Հ. Աստուած կ'արգիլէ՞ որ գալիքը չմտածենք:

Պ. Չէ. բայց կ'արգիլէ որ չըլլայ թէ հոգ ընելով ու իրեն նախախնամութեանը չվստահելով մտածենք:

Հ. Ի՞նչ ըսել է թող մեզ զպարտիս մեր:

Պ. Ըսել է թէ մարդ պիտի զինքը անմեղ չսեպէ. հապա ամենքս ալ մինչև ցմահ Աստուծոյ ողորմութեանը պիտի վստահինք:

Հ. Ինչո՞ւ կ'աւելցնենք Որպէս և մեր քողովը մերոց պարտապանաց:

Պ. Վասն զի Աստուած կերպով մը խօսք տուեր է, թէ որոնք որ իրենց թշնամեաց կը ներեն, Աստուած անոնց թողութիւն կուտայ. ուստի եթէ մենք ուրիշներուն չներենք՝

պարտաւ. բան է Աստուծոյ թողութիւն խընդրելը:

Հ. Ի՞նչ կը խնդրենք այս խօսքերովս Մի տանիր զմեզ ի փորձաքիւն:

Պ. Կը խնդրենք որ փորձութեանց զէմ կենալու համար մեզի օգնէ. վասն զի միշտ փորձութեան մէջ կը ձգեն զմեզ աշխարհ, աստանայ ու մեր մարմինը:

Հ. Ուրեմն խնդիրքնիս այն չէ՞ որ փորձութիւն չըաչենք:

Պ. Չէ. վասն զի մեր Փրկիչը փորձութիւն քաշելէն ետքը, թոյլ կուտայ որ մենք ալ փորձութիւն քաշենք, որպէս զի մեր հաստատութիւնը երեւան գայ, ու արթուն կենանք:

Հ. Այս խօսքս Մի տանիր զմեզ, չի՞ ցուցնենք, թէ փորձութեանց պատճառն Աստուած է:

Պ. Չէ. հապա միայն կը ցուցնէ, թէ ինքը թոյլ կուտայ. բայց ոչ երբէք կը թողու որ մեր կրցածէն աւելի փորձութիւն քաշենք:

Հ. Անոնք որ կարծելով թէ փորձութեան կրնան յաղթել, ու առանց հարկաւորութեան զիրենք փորձութեան մէջ կը ձգեն, կրնան վստահութեամբ այս աղօթքը ընել, յուսաւով որ Աստուած իրենց աղօթքը լսէ:

Պ. Չէ. վասն զի գործով իրենց յանդգնութիւնը կը ցուցնեն. ուստի շատ անգամ այնպիսիները փորձութենէ կը յաղթուին:

Հ. Ի՞նչ խնդիրք կ'ընենք այս խօսքերովս Այլ փրկեալ զմեզ ի չարի:

Պ. Կ. խնդրենք որ Աստուած պահէ զմեզ այն ամեն հոգեւոր ու մարմնաւոր շարէ, որ մեր հոգեւոյն փրկութեանը մնաս կրնայ հասցնել:

Հ. Ինչո՞ւ ընդհանրապէս ի չարէ կ'ըսենք, ու մասնաւորապէս ինչ շարէ է չենք ըսեր:

Պ. Վասն զի այն որ մեզի շար կ'երեւի, ինչպէս հիւանդութիւն, աղքատութիւն, և այլն, շատ անգամ մեզի բարիք է. անոր համար կը խնդրենք Աստուծոյ որ պահէ զմեզ այն շարէն, որ իրաւցընէ մեզի մնասակար է:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Զի քո է արքայոշքիւն և գօրոշքիւն և փառք յաշխուսեալ. ամեն:

Պ. Ըսել է, թէ ինքն է մեր ամենակարող թագաւորը և իրեն միայն կը վայելէ յաւիտենական փառք: Եւ ամեն ըսելով, որ և շիջի ըսել է, կը հաստատենք մեր ամենայն խնդիրքները:

ԺԵ

Ողջունատրոշքիւն Հրեշտակային.

Հ. Հայր մերէն ետքը ո՞ր աղօթքը շատ անգամ պէտք է ընենք:

Պ. Ողջոյն քեզ Մարիամը, որ Ողջունատրութիւն Հրեշտակային կ'ըսուի: Ու սուրբ Աստուածածնին կը մատուցանենք, զինքը պատուելու ու իր բարեխօսութիւնը խնդրելու համար:

Հ. Ըսէ որ տեսնեմ:

Պ. Ողջոյն քեզ Մարիամ, լի շնորհօք, Տէր ընդ քեզ. օրհնեալ ես դու ի կանայս, և օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո Յիսուս: Սբբուհի Մարիամ, մայր Աստուծոյ, բարեխօսեալ վասն մեր մեղաւորացս այժմ, և ի ժամու մահուան մերոյ. ամէն:

Հ. Այս աղօթքն ո՞վ է շարադրեր:

Պ. Գաբրիէլ Հրեշտակապետն, սբբուհի Եղիսաբեթ ու Եկեղեցին:

Հ. Գաբրիէլ Հրեշտակապետն ո՞ր խօսքերն է գրեցեր:

Պ. Այս խօսքերս. Որախ լեր բերկրեալդ. Տէր ընդ քեզ, զի գոնր շնորհս յԱստուծոյ, ու այս խօսքերէս շարադրուած է Ողջոյնին առաջի մասն. Ողջոյն քեզ Մարիամ, լի շնորհօք, Տէր ընդ քեզ:

Հ. Եղիսաբեթ ո՞ր մասն ըսաւ:

Պ. Օրհնեալ ես դու ի կանայս, և օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո:

Հ. Եղիսաբեթ ո՞վ էր:

Պ. Յովհաննու Մկրտչին մայրը ու սուրբ Աստուածածնայ ազգականն:

Հ. Յովհաննէս Մկրտչին ո՞վ էր:

Պ. Քրիստոսի կարապետը, որ ծնանելէն առաջ սուրբ Աստուածածնայ այցելութեամբը սրբեցաւ:

Հ. Եկեղեցին Ողջոյնին ո՞ր մասը շարադրեց:

Պ. Սրբուհի Մարիամ, մայր Աստուծոյ, բարեխօսեալ վասն մեր մեղաւորացս այժմ, և ի ժամու մահուան մերոյ. ամէն:

Հ. Ինչո՞ւ սուրբ Աստուածածնայ լի շնորհօք կ'ըսենք:

Պ. Վասն զի միշտ Աստուծոյ սիրելի եղաւ, ու միշտ մեծամեծ առաքինութիւններով զարգարուած էր, և ոչ երբէք պղտրիկ մեղք մ'ալ գործեց:

Հ. Սուրբ Գիրք ուրիշ սուրբերուն համար ալ չըսեր, թէ լի էին շնորհօք:

Պ. Հրամեք էք. բայց որովհետեւ սուրբ Աստուածածին ամէն սուրբերէն աւելի մեծ պատուոյ հասաւ Յիսուսի մայր ըլլալովը, անոր համար ամենէն ալ աւելի շնորհք առնելու արժանի եղաւ:

Հ. Սուրբ Աստուածածին սկզբնական մեղք ունեցա՞ւ:

Պ. Ո՛չ. սուրբ Աստուածածին սկզբնական մեղք չունեցաւ, այլ անարատ յղացաւ: Եւ այս փարգապետութիւնս Եկեղեցին ընդհանրական ժողովով հաւատքի մաս վճռեց, յամին 1854:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Տէր ընդ ըզ:

Պ. Ըսել է թէ սուրբ Աստուածածնայ սիրտը ու ամէն փափաքները բոլորովին մասնաւոր կերպով մը Աստուծոյ նուիրուած են:

Հ. Ի՞նչ ըսել է Օրհնեալ ես դոչ ի կա՛նալս:

Պ. Ըսել է որ սուրբ Աստուածածին այնպիսի շնորհք մ'ունեցաւ, զոր ոչ ոք ունեցեր է, որ կոյս ու մայր ըլլայ. անոր համար արժան է որ ամէն մարդիկ իրեն երանի տան:

Հ. Ինչո՞ւ կ'ըսենք Օրհնեալ է պտուղ որո՞ւ փայնի բո:

Պ. Որպէս զի ցուցնենք, թէ սուրբ Աստուածածին ալ գործակից եղեր է Մարդեղութեան մեծ խորհրդոյն. և ինչպէս որ Յիսուս օրհնեալ է ու ամէն բանէ վեր, այնպէս ալ սուրբ Աստուածածին ամէն արարածներէն վեր է:

Հ. Ինչո՞ւ համար աւելցուցեր է Եկեղեցին Սրբոշի Մարիամ, մայր Աստուծոյ, բարեխօսեալ փառն մեր մեղաշորացս այժմ:

Պ. Որպէս զի սուրբ Աստուածածնայ սրբութեան մեծութիւնը իմացընէ, և թէ իրեն զօրաւոր բարեխօսութեամբն ինչ շնորհքի որ կարօտութիւն ունինք, ինքը իր Որդիէն կրնայ ընդունիլ:

Հ. Ինչո՞ւ համար կ'ըսենք ի ժամոչ մա՛հոշաւն մերոյ:

Պ. Որպէս զի սուրբ Աստուածածնայ բարեխօսութեամբ բարի մահ ունենանք, որ ամէն շնորհքէն աւելի մեծ է:

Հ. Աստուածածնայ վերափոխման տօնն ի՞նչ է:

Պ. Այն օրուան յիշատակն է, որ սուրբ Աստուածածին մեռնելէն ետեւ յարութիւն առաւ, ու հոգեով ու մարմնով երկինք փոխադրուեցաւ. ինչպէս որ ընդհանուր Եկեղեցոյ աւանդութիւնն է:

ԺԶ

Պաշտօն Կոշտին Մարիամնու.

Հ. Ի՞նչ սովորութիւն է որ քրիստոնէից երկիրը օրն երեք անգամ մասնաւոր կերպով մը զանգակ կը զարնեն:

Պ. Որպէս զի խմանանք, թէ մեր փրկուած թեան վտանգներու ու թշնամիներու մէջ պէտք է որ շատ անգամ սուրբ Աստուածածնայ հզօր բարեխօսութեան դիմենք:

Հ. Չի՞ վայելեր որ սուրբ Աստուածածնայ իբրեւ մայր Աստուծոյ ուրիշ սուրբերէն զատ մասնաւոր պաշտօն մը մատուցանենք:

Պ. Հրամեր էք. արժան է որ Յիսուսէն ետքը՝ ամէն հրեշտակներէն ու ամէն սուրբերէն աւելի սուրբ Աստուածածինը պատուենք, զոր Եկեղեցին Գերձառայութիւն կը կոչէ:

Հ. Նոյնպէս պէտք չէ՞ որ մասնաւոր սէր ու վստահութիւն մը ունենանք սուրբ Աստուածածնայ վրայ:

Պ. Հրամեր էք. վասն զի ոչ միայն մայր Աստուծոյ է, հապա մեզի ալ մայր շնորհաց է:

Հ. Ի՞նչպէս սուրբ Աստուածածին մեզի մայր շնորհաց է:

Պ. Վասն զի Որդին Աստուծոյ մարդ ըլլալով զմեզ իրեն եղբայրագիր ըրաւ. ուրեմն սուրբ Աստուածածնայ ալ որդիքներն եղանք:

Հ. Այս բանս ո՞վ մեզի սորվեցուցեր է:

Պ. Յիսուս, որ խաչին վրայ Յովհաննու աւետարանչին ըսելով՝ ամենուս ըսաւ, թէ Ահա մայր քա, ու ցուցուց սուրբ Աստուածածինը: Եւ այսպէս մեզի սորվեցուց, թէ ինչ որդիական մեծարանք ու սէր պէտք է ունենանք սուրբ Աստուածածնայ վրայ:

ԺԷ

Սիր Աստուծոյ, սիր ընկերին և սիր անձին.

Հ. Սէրն ի՞նչ է:

Պ. Առաքինութիւն մըն է զոր Հոգին սուրբ մեր սիրտը կը հեղու, որով զԱստուած վասն Աստուծոյ ամէն բանէ վեր կը սիրենք, և մեր ընկերն իբրեւ մեր անձը կը սիրենք Աստուծոյ սիրոյն համար:

Հ. Ի՞նչ է սէրն Աստուծոյ վասն Աստուծոյ:

Պ. Է զԱստուած սիրել չէ թէ այն ամենայն բարեաց համար՝ զոր մեզի ըրեր է և դեռ պիտի ընէ, հապա վասն զի ինքնարժանի է մեր սիրոյն իր անհուն կատարելութեանց համար:

Հ. ԶԱստուած ամէն բանէ վեր սիրելն ի՞նչ է:

Պ. Մեր ազգականներէն ու բարեկամներէն վեր ու մեր անձէն ալ աւելի զԱստուած սիրել, ու պատրաստ ըլլալ՝ իրեն դէմ բան մը չընելու համար ամէն չարչարանք քաշել, մինչև մեռնիլ ալ աչք առնուլ:

Հ. Ի՞նչ նշանով կրնանք խմանալ թէ արդեօք զԱստուած ամէն բանէ վեր կը սիրե՞նք թէ չէ:

Պ. Թէ որ իրեն պատուիրանները լաւ պահենք:

Հ. Աստուծոյ սէրը միւս պատուիրաններէն ու առաքինութիւններէն տարրե՞ր է:

Պ. Համեր էք. զատ առաքինութիւն է, որուն երբեմն երբեմն բերնով ալ խոստովանութիւնը պիտի ընենք:

Հ. Քանի՜ անգամ Աստուծոյ սիրոյն խոստովանութիւն պէտք է ընենք:

Պ. Եկեղեցին թիւ որոշած չէ. բայց Աստուծոյ սէրը ամէն առաքինութենէն վեր ըլլալով՝ պէտք է որ շատ անգամ այդ խոստովանութիւնն ընենք:

Հ. Ըսէ տեսնեմ, թէ ի՞նչ զիպուածներու մէջ Աստուծոյ սիրոյն խոստովանութիւնը պէտք է ընել:

Պ. Նոր մտքերնիս կը բացուի ու զԱստուած կը սկսինք ճանչալ ու մահուան վտանգի մէջ, երբեմն երբեմն ուրիշ ինչ և իցէ ատեն:

Հ. Սիրոյն երկրորդ պատուիրանն ո՞րն է:

Պ. Սիրել զընկերն:

Հ. Ընկեր ըսելով ի՞նչ կը հասկընտս:

Պ. Ձէ թէ միայն իմ ազգականներս ու բարեկամներս, հապա ամէն մարդիկ, իմ թշնամիներս ալ:

Հ. Եթէ ամէն մարդիկ սիրենք ու մարդ մը միայն չսիրենք՝ սիրոյն պատուիրանը կատարած կ'ըլլա՞նք:

Պ. Ձէ. վստն զի սէրն ընդհանուր առաքինութիւն է, ու ամէն մարդու վրայ պիտի տարածուի:

Հ. Օրինակով մը այդ բանը բացատրէ:

Պ. Եթէ մէկը հաւատքին մէկ մասին միայն հաւատար, ու միւս բոլոր մասերուն կը հաւատայ, հաւատք չունենար. նոյնպէս եթէ պատուիրան մը չպահէր, չկրնար այնպիսին Աստուծոյ սէրը ունենալ:

Հ. Բայց ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ թշնամիներն ալ սիրենք:

Պ. Վստն զի Քրիստոս այնպէս հրամայեց. և որովհետեւ մենք որ մեղքով իրեն թշնամի էինք, ու ինքը մեզի համար մեռաւ, կ'ուզէ որ մենք ալ ուրիշները այնպէս սիրենք՝ ինչպէս որ ինքը զմեզ սիրեց:

Հ. Ազգականնիս ու բարեկամնիս ուրիշներէն աւելի կրնա՞նք սիրել:

Պ. Հրամար էք. սիրոյն կարգն ալ այդ է:

Հ. Ի՞նչ պատճառի համար մեր ընկերը պիտի սիրենք:

Պ. Աստուծոյ համար, ու մեզի նման Աստուծոյ պատկերը ըլլալուն համար, ու Յիսուսի արիւնովը գնուած ըլլալուն համար: Այս պատճառներու համար պէտք է որ մեր սէրը ընդհանուր ըլլայ:

Հ. Եթէ մէկն իր ընկերը անոր համար սիրէ՝ որ իրեն խորթեւի է կամ իրեն բարեկէ կ'ընէ, սիրոյ պատուիրանը կը կատարե՞ թէ չէ:

Պ. Չէ. այդ սէրը բնական սէր է. ու մեր փրկութեանը համար օգուտ մը չունի:

Հ. Ինչո՞ւ այս տեսակ սէրը փրկութեան համար օգուտ չունի:

Պ. Վասն զի այն բանին համար Աստուած երկինքը վարձք կու տայ՝ որ իրեն սիրոյն համար կ'ընենք:

Հ. Բնկերնիս ի՞նչպէս պիտի սիրենք:

Պ. Մեր անձին պէս:

Հ. Եթէ Աստուած կ'ուզէ որ ընկերնիս մեր անձին պէս սիրենք, ուրեմն կ'ուզէ՞ որ մենք զմեզ ալ սիրենք:

Պ. Հրամար էք. և կարգաւորեալ սէրը կը պահանջէ որ մենք զմեզ ուրիշէն առաջ սիրենք:

Հ. Մենք զմեզ ի՞նչ կերպով պիտի սիրենք:

Պ. Աստուծոյ համար և ըստ Աստուծոյ. գլխաւորապէս մեզքէ հեռու կենալով, որ մեր ստոյգ փնտսն է. և մեր փրկութեանը հոգ ունենալով, որ մեր ձգմարիտ բարիքն է:

Հ. Մենք զմեզ ի՞նչպէս ուրիշէն առաջ պիտի սիրենք:

Պ. Ուրիշի հաճոյից կամ մարդկային նկատման համար ամենեւին չար գործ մը չընելով, ու մեր պարտուց դէմ բան չընելով:

Հ. Այն որ իր հոգւոյն փնտսովը աշխարհային գոտարձութեան ետեւէ կ'ըլլայ ինք զինք կը սիրէ:

Պ. Չէ. մանաւանդ թէ ինքն իրեն մեծագոյն թշնամին է:

Հ. Այս անկարգ սէրը ի՞նչ կ'ըստուի:

Պ. Անձնասիրութիւն:

Հ. Այն որ ընկերոջը մոլութիւններուն ու կրիցը գործակից կ'ըլլայ՝ կը սիրէ՞ իր ընկերը:

Պ. Չէ. մանաւանդ թէ կ'ատէ. որովհետեւ անոր զատապարտութեանը գործակից կ'ըլլայ:

Հ. Ուրեմն մեր ու ընկերոջը սիրոյն նպատակն ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Պ. Մեր ու այլոց փրկութիւնը:

Հ. Բնկերսիրութեան ի՞նչ ընդհանուր կանոն կայ:

Պ. Այս երկու կանոնները. նախ՝ այն զոր չենք ուզեր որ ուրիշները մեզի ընեն, մենք ուրիշի չընենք: Երկրորդ՝ այն բարիքն զոր կ'ուզենք որ ուրիշները ըստ Աստուծոյ ընեն մեզի, մենք ալ իրենց ընենք:

ԺԲ

Պատուիրանք Աստուծոյ. և առաջին պատուիրանք.

Հ. Առ Աստուած, առ ընկերն և առ անձն ունենալու սիրոյն պարտքերը ի՞նչ բանով կը սորվինք:

Պ. Աստուծոյ պատուիրաններովը:

Հ. Աստուծոյ պատուիրանները քանի՞ են:

Պ. Տասն են. անոր համար Տասնաբանեայ պատուիրանք կ'ըստին:

Հ. Այս պատուիրանները Աստուած երբ տուեր է մարդուն:

Պ. Մովսէս մարգարէին ձեռքով՝ Իսրայելացւոց եզիպտոսէն ելլալէն յիսուն օր ետքը: Յիսուս ալ նոյն պատուիրանները տւեալու ընտանիքին մէջ հաստատեց:

Հ. Հին օրինաց մէջ այն օրն ի՞նչ կ'ըսուէր:

Պ. Պենտեկոստէ, նոյն օրն է որ Հոգին սուրբ իջաւ Առաքելոց վրայ՝ նոյն պատուիրանները կատարեալագործելու և հաւատացեալոց սիրտը ապաւորելու համար:

Հ. Մովսէսէն առաջ այդ պատուիրանները պահելու պարտք չկար:

Պ. Հրամար էք, կար. վասն զի բնական օրինաց բացատրութիւնն են, որ ուղիղ բանը ամէն մարդու տուն կու տայ. այնպէս որ հեթանոսներն ալ պէտք է որ պահէին:

Հ. Ըսէ տասը պատուիրաններն որ տեսնեմ:

Պ. 1 Ես եմ տէր Աստուած քո. մի ունիցիս այլ Աստուած առաջի իմ:

2 Մի անուցուս գանուն Աստուծոյ քո ընդունայն:

3 Յիշեալ զօր շարաթուն սրբել զնա:

4 Պատուեալ զհայր քո և զմայր, զի երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրի:

5 Մի սպանաներ:

6 Մի շնար:

7 Մի գողանար:

8 Մի սուս վկայեր զընկերէ քումմէ:

9 Մի ցանկար կնոջ ընկերի քո:

10 Եւ մի ամենայնի որ նորա է:

Հ. Այս խօսքերը ի՞նչ կը նշանակեն. ես եմ տէր Աստուած քո:

Պ. Կը նշանակեն, թէ ի՞նչ պատճառի համար Աստուծոյ պատուիրանները պիտի պահենք:

Հ. Ի՞նչ պատճառի համար պիտի պահենք:

Պ. Նախ՝ արդարութեան համար, վասն զի Աստուած է պատուիրեր, որ մեր արարելն ու տէրն է: Երկրորդ՝ երախտագիտութեան համար. որ զմեզ փրկեր ու ստանայի զերութենէն խալըսեր է:

Հ. Ի՞նչ բտել է. Մի ունիցիս այլ Աստուած առաջի իմ:

Պ. Բտել է որ պիտի հաւատանք որ Աստուած մէկ է, զոր պիտի պատուենք ու պաշտենք, և ուրիշ բան պիտի չպաշտենք:

Հ. Աստուածային պաշտօնը ի՞նչ յարգութիւն պիտի ունենայ:

Պ. Պիտի ըլլայ ներքին ու արտաքին:

Հ. Ինչո՞ւ ներքին ալ պիտի ըլլայ. արտաքինը բաւական չէ:

Պ. Վասն զի Աստուած հօգի ըլլալով՝ կ'ուզէ որ զինքը հօգւով ու ճշմարտութեամբ պաշտենք:

Հ. Ինչո՞ւ համար արտաքին ալ պիտի ըլլայ:

Պ. Վասն զի մարդը հօգւով ու մարմնով բաղադրուած ըլլալով՝ պէտք է որ հոգին ալ մարմինն ալ Աստուծոյ նուիրէ. ու պէտք է

որ զԱստուած ուրիշներուն առջևն ալ փառաւորէ:

Հ. Աստուած այս պատուիրանով ի՞նչ կ'արգիլէ:

Պ. Կռապաշտութիւն, կախարդութիւն, աւերորդապաշտութիւն, կեղծաւորութիւն, ու ինչ որ Աստուծոյ պաշտաման զէմ մեղք ըլլայ:

Հ. Կռապաշտութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Աստուծոյ պաշտօնը ինչ և իցէ արաւածոյ մատուցանելն է:

Հ. Կախարդութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Սատանային ձեռքով հրաշք մը ընել ուզելու վարպետութիւնը. ինչպէս՝ ըլլալիք բաները գուշակել:

Հ. Աւերորդապաշտութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Փռճ բաներու վրայ յոյսը դնել. ինչպէս երազի հաւատալ, կախարդներու գուշակութիւններու մտիկ ընել, և այլն:

Հ. Կեղծաւորութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Մոլութիւն մըն է, որ արտաբոստ աստուածապաշտութիւն կը ցուցնէ, ու սիրաբոլորովին դատարկ է երկկեղծութենէ:

ԺԹ.

Առաջին պատուիրան և պաշտօն սրբոց.

Հ. Առաջին պատուիրանը պահելու կողմանէ բաւական է որ մէկը միայն Աստուծոյ հաւատայ, պաշտէ:

Պ. Պէտք է որ սիրէ ալ զԱստուած, ու այս պատուիրանը ամէն պատուիրանէն աւելի մեծն է:

Հ. ԶԱստուած ի՞նչպէս պիտի սիրենք:

Պ. Այս բանը Յիսուս մեզի այս խօսքովս սորվեցուց: Սիրեցես զտէր Աստուած քո յամենայն սրտե քոյնմէ, յամենայն զօրօշքնէ քոյնմէ և յամենայն մտաց քոց: Բայց այսպիսի սէր արքայութեան մէջ կատարեալ կ'ունենանք:

Հ. Ինչո՞ւ համար ուրեմն Յիսուս այսպէս պատուիրեց:

Պ. Որպէս զի գիտնանք, թէ միշտ պիտի ջանանք Աստուծոյ սէրը մեր սրտին մէջ աւելցընել, ու մտածենք թէ որչափ որ ալ զԱստուած սիրենք, միշտ իրեն արժանաւորութենէն պակաս կը սիրենք:

Հ. Ինչ պաշտօն որ սուրբ Աստուածածնայ ու սրբոց կ'ընծայենք Աստուծոյ պաշտամանը զէմ չէ՞:

Պ. Չէ. վասն զի սուրբ Աստուածածինն ու սուրբերը չէ թէ իրրե զԱստուած կը պատուենք, այլ իրրե բարեկամք Աստուծոյ. և այսպէս սրբոց պաշտօնն ալ Աստուծոյ կը նուիրուի:

Հ. Շնորհք ընդունելու համար սուրբերը բարեխօս բռնելը Յիսուսի բարեխօսութեանը զէմ չէ՞:

Պ. Չէ. վասն զի կ'ողաչենք որ սուրբերը բարեխօս ըլլան մեզի համար, որ Յիսուսի արդեամբքը Աստուծոյ շնորհացը արժանի ըլլանք:

Հ. Սրբոց մատուները պէտք է պատուել:

Պ. Հրամեր էք. սրովհետեւ սուրբերուն մարմինը Հոգւոյն սրբոյ սաճարն եղեր են, ու ետքը իրենց փառաւոր Հոգւոյն հետ պիտի միանան, անոր համար պատուոյ արժանի են:

Հ. Սրբոց պատկերներուն ու արձաններուն ալ պէտք է պատիւ տալ:

Պ. Հրամեր էք. սուրբերուն յիշատակին համար:

Հ. Երբոր Յիսուսի, կամ սուրբ Աստուածածնայ, կամ սրբոց պատկերը կամ արձանը կը պատուենք սակին կամ փայտը կամ նկարն է որ կը պատուենք:

Պ. Չէ. հապա Յիսուս, կամ սուրբերն որ երկինք են, և այն պատկերը անոնց յիշատակը մեր միտքը կը բերէ:

Հ. Բայց Աստուածաշունչին մէջ արգիլած է, թէ Մի առեկցեք ձեզ ձեռագործս կամ արօշնար:

Պ. Բայց մենք չէ թէ պատկերը կամ արձանը կը պաշտենք. հապա ամենայն պատիւը անոր կ'ընծայենք, որ այն պատկերը կամ արձանը մեր միտքը կը բերէ:

Ի

Աստուծոյ երկրորդ պատուիրանը.

Հ. Աստուած այս խօսքերովս Մի առնու զու զանուն Աստուծոյ զո ընդունայն, ի՞նչ կը հրամայէ, ու ի՞նչ կ'արգելու:

Պ. Կը հրամայէ իր սուրբ անունը պատուել, և կ'արգելու որ չպղծուի:

Հ. Աստուծոյ սուրբ անունը ի՞նչպէս կը նանք պատուել:

Պ. Միշտ յիշելու տալն պատուով յիշելով, և մեր կարօտութեան տալն վստահութեամբ տու նա զիմեղով:

Հ. Աստուծոյ սուրբ անունը ի՞նչպէս կը պղծուի:

Պ. Անէծքով, հայհոյութեամբ ու երգումով:

Հ. Մեծ մեղք է Աստուծոյ սուրբ անունը հայհոյելը:

Պ. Հրամեր էք. մեծ մեղքերէն մէկն է, զոր մարդիկ ալ կը պատժեն: Պապիկոյ սուրբ Լուգովիկոս թագաւորը հրաման հանեց որ հայհոյիչներուն լեզուն ծակծկեն:

Հ. Միայն Աստուծոյ անունը հայհոյելը մեծ մեղք է:

Պ. Սրբոց անունն ալ ու սրբազան բաներն ալ արհամարհութեամբ յիշելը մեծ մեղք է:

Հ. Երգումն ի՞նչ է:

Պ. ՉԱստուած ճշմարտութեան վկայ կանչել:

Հ. Պարսպ տեղը երգումը ընելն ի՞նչ է:

Պ. Առանց հարկաւորութեան ու փուճ բանի համար երգումը ընել:

Հ. Թող արուած է երբեմն երգումը ընելը:

Պ. Հրամեր էք. միայն թէ երգումը ըլլայ խելքով, արդարութեամբ ու ճշմարտա:

Հ. Խեղքով երգումն ի՞նչ է:

Պ. Հարկաւոր գիպուածի երգումը ընել. զոր օրինակ եթէ եկեղեցական կամ աշխարհական իշխան մը պաշանջելու ըլլայ որ երգումը ընենք:

Հ. Արդարութեամբ երգումն ի՞նչ է:

Պ. Ոչ երբէք երգումը ընել՝ մեղք մը ընելու համար, կամ այնպիսի բանի՝ որ մեր ընկերոջը վնասակար է:

Հ. Ճշմարիտ երգումն ի՞նչ է:

Պ. Պէտք չէ երբէք երգումը ընել այն բանին վրայ, զոր չենք գիտեր որ արդեօք իրաւ է թէ չէ:

Հ. Եթէ մէկը գէշ բան մը ընելու, զոր օրինակ մէկէ մը վրէժ տոնելու համար, երգումը ընէ, պարտական է երգումը կատարել:

Պ. Ամենեին չէ. այնպիսին երգումը ընելովը՝ կը մեղանչէ, ու երգումը կատարելովը աւելի կը մեղանչէ:

Հ. Ուխտն ի՞նչ է:

Պ. Աստուծոյ եղած խոտամունք մըն է, լաւագոյն բարի մը ընելու համար:

Հ. Եթէ մէկը ուխտ ընէ, պարտական է կատարելու:

Պ. Հրամար էք. ու աւելի լաւ է ամենեին ուխտ չընել, քան թէ ուխտ ընել ու չկատարել. անոր համար ուխտ մը չըրած խելացի մարդիկներու պէտք է խորհուրդ հարցընել:

Հ. Եթէ մէկն ուխտ ըրած ըլլայ ու ի-

րաւացի պատճառի մը համար չկարենայ ուխտը կատարել, ի՞նչ պիտի ընէ:

Պ. Անոնցմէ որ իշխանութիւն ունին պէտք է անօրինումն խնդրէ, կամ խնդրէ որ ուխտը ուրիշ բանի փոխեն:

ԻԱ.

Երրորդ պատուիրանը.

Հ. Բնական օրէնքն, որ ուրիշ պատուիրանները կը հրամայէ, կը հրամայէ՞ երրորդ պատուիրանն ալ, որ է Զօր շարարուն սրբել:

Պ. Բնական օրէնքը կը հրամայէ որ քանի մը օր Աստուծոյ նուիրենք. բայց թէ որ օր, այն չորոշեր:

Հ. Աստուած ինչո՞ւ Հրէից հրամայեց որ շաբաթ օրը սուրբ պահեն:

Պ. Արարչութեան յիշատակին համար, որ վեց օրուան մէջ Աստուած ամէն բան ստեղծելէն ետքը զազրեցաւ, զոր Աստուածաշունչը Հանգիստ տեսնուեց կը կոչէ:

Հ. Քրիստոնեայք շաբաթ օրուան տեղ ինչո՞ւ կիրակին սուրբ կը պահեն:

Պ. Քրիստոսի յարութեան ու Հոգւոյն սրբոյ գալստեան յիշատակին համար Առաքեալք այնպէս հրամայեցին. վասն զի երկու բանն ալ կիրակի օր հանդիպեցան:

Հ. Կիրակի բառը ի՞նչ կը նշանակէ:

Պ. Յունաց լեզուով Տէրունական, կամ օր տեսնու:

Հ. Կիրակի օրը ի՞նչպէս պէտք է սուրբ պահել:

Պ. Նախ՝ ծառայական գործերէ զգուշանալով, և երկրորդ՝ հոգևոր գործեր ընելով:

Հ. Ի՞նչ հոգևոր գործ պէտք է ընել:

Պ. Եկեղեցին կը հրամայէ որ քրիստոնեայք կիրակի օր պատարագ տեսնեն, և եթէ չտեսնեն՝ մահուչափ կը մեղանշեն, ու կը յորդորէ որ ժամերգութեան ալ ներկայ ըլնան, ու քարոզ լսեն:

Հ. Եկեղեցւոյ մէջ ի՞նչպէս պէտք է կենալ:

Պ. Ամենայն յարգութեամբ, լուսթեամբ ու ջերմեամբ գոթեամբ:

Հ. Եկեղեցւոյ մէջ յարգութիւն չընելը մեծ մեղք է:

Պ. Հրամեր էք. ու հաւատքի թեթևութեան նշան է. մանաւանդ որ Քրիստոս սուրբ Հաղորդութեան խորհրդովը հոն ներկայ է:

ԻԲ

Չորրորդ պատուիրանը.

Հ. Պատուեա զհայր. քո և զմայր ըսելով Աստուած ի՞նչ կը հրամայէ:

Պ. Կը հրամայէ որ որդիք իրենց հայրն ու մայրը սիրեն ու պատուեն, հնազանդին ու օգնութիւն ընեն իրենց:

Հ. Ո՞ր բանի մէջ ծնողաց պէտք է հնազանդիլ:

Պ. Ամէն բանի մէջ՝ երբոր Աստուծոյ հրամանին դէմ բան մը չէ: Եթէ մեր ծնողաց ուզածը Աստուծոյ ուզածին դէմ ըլլայ, Աստուծոյ պէտք է հնազանդիլք և ոչ իրենց:

Հ. Ե՞րբ ու ի՞նչպէս պէտք է ծնողաց օգնութիւն ընել:

Պ. Ինչ պէտք որ ունենան՝ թէ հոգևոր եղեր է, թէ ժամանակաւոր, ու որչափ որ ձեռքերնէս գայ. մանաւանդ իրենց ծերութեան տակ: Եւ այս պատուիրանս լաւ պահողներուն Աստուած այս աշխարհիս մէջ ալ իր օրհնութիւնը կու տայ՝ ըսելով. Զի երկայնակեաց շինիցիս ի վերայ երկրի:

Հ. Պէ՞տք է ջանան որդիք որ իրենց ծնողացը օրհնութեանը արժանի ըլլան:

Պ. Հրամեր էք. ու պէտք է շատ զգուշանան որ անշահ գործերով անոնց անէծքը չառնուն:

Հ. Այս պատուիրանը ծնողաց վրայ ալ պարտք մը կը դնէ:

Պ. Հրամեր էք. պէտք է որ իրենց զաւակները սիրեն, անոնց կենացը հարկաւոր բաները հոգան, մանաւանդ իրենց վիճակին յարմար դաստիարակութիւն տան, ու անոնց բարի օրինակ ըլլան:

Հ. Այս պատուիրանը ծնողաց վրայօք միայն կ'իմացուի:

Պ. Չէ. ուրիշ մեր ազգականաց ալ կ'երթայ. վասն զի զանոնք ալ պէտք է սիրենք ու յարգենք. և մասնաւորապէս եկեղեցական ու աշխարհական մեծաւորները:

Հ. Եկեղեցական մեծաւորներու ի՞նչ պարտք կ'ունենանք այս պատուիրանիս ու ժամը:

Պ. Պէտք է որ սրբազան Պապը, եպիսկոպոսները և ուրիշ եկեղեցականները պատուենք, ու հոգեւոր բաներու մէջ իրենց հնազանդինք:

Հ. Աշխարհական մեծաւորներու ի՞նչ պարտք կ'ունենանք այս պատուիրանիս ու ժամը:

Պ. Թագաւորները ու իշխանները յարգել, ու քաղաքական և ժամանակաւոր բաներու մէջ իրենց հնազանդինք:

Հ. Ո՞ր բանի մէջ եկեղեցական կամ աշխարհական մեծաւորներու օգնելու պարտք ունինք:

Պ. Տէրութեան օգտին համար թագաւորին տուրքը հաւատարմութեամբ վճարելով, ու եկեղեցւոյ հրամայած տասանորդը:

Հ. Այս պատուիրանը աշակերտաց ու ծառայից վրայ ալ պարտք մը կը դնէ:

Պ. Հրամար էք. կը հրամայէ աշակերտաց ու ծառայից, որ իրենց վարպետը ու տէրը յարգեն, և ամէն կերպով հնազանդին անոնց ինչ բաներուն պարտքն որ Աստուած անոնց յանձնէր է:

Հ. Մեծաւորներն ալ իրենց հպատակներուն պարտք մը ունին:

Պ. Հրամար էք. պէտք է որ իրենց տառիճանին, ու իրենց պատուոյն յարմար իրենց հպատակաց վրայ հոգ ունենան:

ԻԳ.

Հիւնդերտոյ ու վեցերտոյ պատուիրան.

Հ. Մի սպանակեր ըսելով ի՞նչ կը հասկըցուի:

Պ. Այս կը հասկըցուի, որ ոչ ոք իր ընկերոջը կենացը վնաս մը կրնայ ընել. ուրիշ բան է թէ որ թագաւորի կամ իշխանի օրինաւոր հրամանաւը ըլլայ:

Հ. Թէ որ մէկը ուրիշի կենացը վնաս ընելու միայն փափաքի, մեղք կը սեպուի:

Պ. Թէ որ մէկը փափաքի և ուղէ գործը սպաննել, թէ և չկարենայ ալ սպաննել՝ միշտ Աստուծոյ առջև մարդասպան կը սեպուի:

Հ. Կրնայ մէկն ինք զինքը սպաննել, որպէս զի մեծ նեղութենէ մը խալըսի:

Պ. Ոչ երբէք. վասն զի մեր կենանքը Աստուծոյ ձեռքն է, մենք մեր կենացը տէր չենք:

Հ. Այս պատուիրանը միայն մարդասպանութիւնը կ'արգիլէ:

Պ. Չէ. հապա կ'արգիլէ ասելութիւն, վրէժխնդրութիւն, ու մեր ընկերոջը ինչ և իցէ անիրաւութիւն ընելը:

Հ. Չար մարդիկ ասելը օրինաւոր չէ:

Պ. Չէ. իրենց ախտերը պիտի տառնէր, բայց զիրենք պիտի սիրենք:

Հ. Այս պատուիրանը ընկերոջը միայն մարմնոյն վնասելը կ'արգիլէ:

Պ. Չէ. հապա հոգւոյն կենացն ալ վնասելը կ'արգիլէ, որ չըլլայ թէ չար օրինակով կամ գայթակղութեամբ մեղքի մէջ ձգենք մեր ընկերը:

Հ. Գայթակղութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Այնպիսի խօսք մը կամ գործ մը, որ մեր ընկերը կրնայ մեղքի մէջ ձգել:

Հ. Մի շնար ըսելով Աստուած ի՞նչ կ'արգիլէ:

Պ. Ընդդէմ մաքրութեան եղած ամէն գործ կ'արգիլէ, թէ արտաքին և թէ ներքին մտաց հաւանութեամբ: Ու այս պատուիրանն իսկ դէմ եղած ամէն մեղք ծանր է:

Հ. Մաքրութեան դէմ գործերը ու մտածութիւնները միայն արգիլուած են:

Պ. Արգիլուած են նաև մաքրութեան առաքինութեանը դէմ մեղքի գրգռող խօսքեր, երգեր ու գրքերը: Եւ այս ահապ մեղքը Աստուծոյ շատ ատելի է, որ շատ անգամ այս աշխարհիս մէջ ալ սոսկալի պատուհաններով պատժեր է:

Հ. Այս մեղքին դէմ ի՞նչ դեղ կայ:

Պ. Աղօթք, սուրբ խորհրդոց մերձենալ, պահք, և ուրիշ մարմնայ մաշակոյցութիւններ, և յաւթից փախչիլ:

Հ. Մեղք է կամաւորապէս ինք գինքը մերձաւոր առթի մէջ դնելը, գոր օրինակ վնասակար ընկերութեան մէջ մտնելով, թէպէտ և մէկը փորձութեան ալ դէմ կենայ:

Պ. Հրամար էք. վասն զի յանդգնութիւն ու յանձնապատասխանութիւնն ալ մեղք է:

Հ. Եթէ մէկը անխորհելի առթի մը մէջ գտնուի, ի՞նչ պիտի ընէ:

Պ. Խեղացի հոգևոր հօր սիրաւ բանայ, գգայարանացը վրայ, մանաւանդ աչացը վըրայ արթուն կենայ. ու շատ անգամ աղօթք ընէ ու սուրբ խորհրդոց մերձենայ:

ԻՊ.

Եօրենքորդ և ոչքերորդ պատուիրան.

Հ. Մի գողանար ըսելով Աստուած ի՞նչ կ'արգիլէ:

Պ. Ընկերոջը ունեցածին ամենեւին վնաս մը չհասցընել:

Հ. Քանի՞ կերպով այս պատուիրանիս դէմ մեղք կրնայ ըլլալ:

Պ. Շատ կերպով. բայց գլխաւորապէս յափշտակութեամբ, գողութեամբ, վաշխով և ուրիշ անիրաւութեամբք:

Հ. Գողցած բանը սրչափ պիտի ըլլայ, որ մահուչափ մեղք ըլլայ:

Պ. Այս բանս պարագաներէն կը կախուի. վասն զի աղքատէ մը քիչ մը բան գողնալը այնչափ ծանր մեղք է, ինչպէս որ մեծատունէն մէկը շատ բան գողնար:

Հ. Մէկն որ ընկերոջմէն բան գողնայ կամ ընկերոջը վնաս հասցընէ, ի՞նչ պարտք կ'ունենայ:

Քրիստոս. Ֆէրման

Պ. Պէտք է որ գողցած բանը ետ դարձնէ, ու ըրած փետտին ճարը գտնայ:

Հ. Եթէ մէկն ուրիշին բանը գտնայ ի՞նչ պիտի ընէ:

Պ. Տէրը փնտռէ, ու տիրոջը տայ. ու թէ որ մեռած է, անոր ժառանգներուն:

Հ. Եթէ բաւական տտեն աէրը փնտռելէն ետեւ՝ չգտնուի, ի՞նչ պէտք է ընել:

Պ. Ապահովէ է, գտած բանը աղքատներուն տալ:

Հ. Այս պատուիրանը չգողնա՞լ միայն կը հրամայէ:

Պ. Կը հրամայէ նաեւ, որ մարդ իր ունեցածէն կրցածին չափ իր կարօտ ընկերոջն ալ տայ. և այս կ'ըսուի պատուիրան ողորմածութեան:

Հ. Ուրեմն աղքատաց ողորմութիւն ընելը միայն խրատ չէ՞:

Պ. Չէ. հապա պատուիրան ալ է, որով Աստուած կը հրամայէ իրարու օգնել:

Հ. Մի սուտ վիայեր ըսելով Աստուած ի՞նչ կ'արգիլէ:

Պ. Այս պատուիրանով կ'արգիլէ որ մեր ընկերոջ անուանը փնտս չհասցընենք:

Հ. Մեր ընկերոջ անուանը ի՞նչպէս փնտս կը հասցընենք:

Պ. Զրպարտութեամբ ու չարախօսութեամբ:

Հ. Զրպարտութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Ընկերոջ վրայ այնպիսի յանցանք ձեռն դնել՝ զոր չէ ըրած:

Հ. Ընկերը զրպարտողն ի՞նչ պարտք ունի:

Պ. Անոր վրայ ըսածը ետ տունել, և եղած փետտին ճար ընել:

Հ. Չարախօսութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Եղբօրը ըրած չար գործը չգիտցողներուն յայտնել, որոնք պարտք ալ չունին այնպիսի գործի մը ճար մը գտնայ:

Հ. Կրնա՞յ օրինաւոր ըլլալ երբեմն եղբօրը ըրած չար գործը յայտնելը:

Պ. Հրամեր էք. երբոր հետեանքը վտանգաւոր ըլլայ: Քրիստոս կը հրամայէ որ Եկեղեցւոյն ըսուի, այս ինքն անոնց՝ որոնց որ պարտքն է ճարը գտնել:

Հ. Այս պատուիրանովս Աստուած ուրիշ ի՞նչ կ'արգիլէ:

Պ. Կ'արգիլէ ոչ միայն այնպիսի սուտ չընել, որ մեր եղբօրը փնտս մը կրնայ բերել, հապա նաեւ խօսակցութեան մէջ ամենեւին բերնէն ճշմարտութեան դէմ խօսք չը հանել:

Ի Ե

Ինկերտոյ և տաւներտոյ պատուիրան.

Հ. Մի ցանկար կեոջ ընկերի քո ըսելով՝ Աստուած ի՞նչ բան կ'արգիլէ:

Պ. Աստուած վեցերորդ պատուիրանովը մաքրութեան դէմ գործերը արգիլելէն ետեւ, այս պատուիրանովս ալ կ'արգիլէ որ մէկը և ոչ փափաք ունենայ մաքրութեան դէմ մեղքի:

Հ. Հապա այս խօսքովս ի՞նչ կ'արգիլէ-
Եւ ամենայնի որ նորա է:

Պ. Երայնպէս այս պատուիրանովս ալ կ'ար-
գիլէ որ մեր ընկերոջ բանը գողնալը և ոչ
մաքէ պիտի անցընենք. որ չգողնալն ալ եօթ-
ներորդ պատուիրանով արգիլած է Աստուած:

Հ. Արգիլած է որ ուրիշի ամենեւին մէկ
բանին չփափաքինք:

Պ. Կրնանք ուրիշի բանը տունելու փա-
փաքիլ, միայն թէ օրինաւոր կերպով ըլլայ.
զոր օրինակ եթէ գնել ուղենք. բայց ապօ-
րինաւոր կերպով ունենալու փափաքիլը՝ ա-
մենայն կերպով արգիլած է:

Հ. Ինչո՞ւ համար Աստուած մասնաւոր
կերպով իրեն դրած պատուիրանացը գէմ
փափաքն ալ ու մտածութիւնն ալ կ'արգիլու:

Պ. Վասն զի գործը փափաքէ ու մտածու-
թենէ առաջ կու գայ. և եթէ մէկը մեղան-
չական մտածութեանց գէմ կենայ՝ մեղքի մէջ
չինկնար:

Հ. Հապա ինչո՞ւ մարդկային օրէնքները
մարդու գործը միայն կ'արգիլուն ու կը պատ-
ժեն և ոչ երբեք մտածութիւնը:

Պ. Վասն զի մարդիկ դրսէն միայն կը
տեսնեն. բայց որովհետեւ Աստուած ամէն
ներքին բանն ալ կը տեսնէ, կ'ուզէ որ մեր
հոգին ալ, սիրտն ալ իր աչքին առջեւ մա-
քուր ըլլայ:

Հ. Աստուծոյ պատուիրանացը գէմ ամէն
մտածութիւն մեղք է:

Պ. Հրամար էք. միայն՝ եթէ ուզելով եր-

կար կենանք մտածենք ու զուարճութիւն մը
զգանք. բայց եթէ մաքերնէս դուրս վնասենք
ու գէմ կենանք, մեզի վարձքի պատճառ կ'ըլ-
լայ:

Հ. Սովորաբար գէշ մտածութիւններ ու
չար ցանկութիւններ ի՞նչ բանէ առաջ կու գան:

Պ. Ծուլութենէ ու դատարկութենէ. ա-
նոր համար ծուլութիւնը մայր ախտից կը
զուրցուի:

Հ. Ինչո՞ւ դատարկութենէն մօլութիւններ
առաջ կու գան:

Պ. Վասն զի մարդկային սիրտն այնպէս
ապականած է, որ միշտ գէպ ի չարը կը
յօժարի, եթէ օգտակար ու բարի՝ բաներու
չգրադի:

Հ. Գէշ մտածութիւններու և չար ցանկու-
թիւններու գէմ ազդու դեղն ո՞րն է:

Պ. Գլխաւորներէն մէկը՝ ժամանակը աղէկ
բանի գործածելն է:

ԻԶ

Եկեղեցոյ առաջին, երկրորդ և երրորդ պա-
տախրանները.

Հ. Աստուծոյ պատուիրաններէն զատ ու-
րիշ պատուիրաններ ալ կան:

Պ. Հրամար էք. Եկեղեցոյ պատուիրան-
ները:

Հ. Եկեղեցոյ պատուիրաններն ալ պա-
հելու պարտք կան:

Պ. Հրամներ էք. վասն զի Աստուած որ մեր հայրն է, սուրբ Եկեղեցին ալ մեր մայրն է, որուն պիտի հնազանդինք:

Հ. Եկեղեցւոյ պատուիրաններն որո՞նք են:

Պ. Մասնաւոր պատուիրաններ չատ կան. բայց անոնցմէ զատ՝ գլխաւոր գիտնալիքը այս չորսն են, զոր ամենայն հաւատացեալք պարտական են պահելու:

1 Յաւուրս կիւրակէից և տօնից տեսնել զպատարագ:

2 Խոստովանիլ զոնէ մի անգամ ի տարւոյն:

3 Հաղորդիլ ի Զատիկի յարութեան Տեսուն:

4 Պահել զպահս և զծոմապահս հրաման յեալս:

Հ. Առաջին պատուիրանն ի՞նչպէս պէտք է պահել:

Պ. Կիրակի ու տօն օրեր ամբողջ պատարագ մը տեսնել. ու չէ թէ միայն մարմնով պատարագին ներկայ ըլլալ, հապա մտադրութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ տեսնել:

Հ. Պատարագը ամբողջ սեպուելու համար ո՞ր մասին պէտք է գտնուիլ:

Պ. Ղոնէ Սուրբ Աստուածէն կամ Աւետարանէն մինչև Օրհնեալ եղբուք. բայց անհոգութեամբ ամբողջ պատարագին չգտնուիլը շատ մեղադրելի է:

Հ. Թէ որ մէկը կամաւորապէս միտքը ցրուած կենայ պատարագին տօնը, պատարագ տեսած կը սեպուի:

Պ. Զէ. ու աւելի յանցաւոր կ'ըլլայ՝ եթէ

խօսակցութիւն ընէ, ու անպարկեշտութեամբ կենայ:

Հ. Ղոնէ երբեմն քարոզ ու հոգեւոր կըրթութիւններ լսելու պարտք կա՞յ:

Պ. Հրամներ էք. վասն զի եթէ մէկն իր պարտքերը սորվելու փոյթ չունենայ, այնպիսի տգիտութիւնը մեղադրելի է:

Հ. Եկեղեցին երկրորդ պատուիրանով ի՞նչ կը հրամայէ:

Պ. Կը հրամայէ, որ հաւատացեալք զոնէ տարին անգամ մը տալաշխարութեան խորհըրդայն մերձենան:

Հ. Այս պարտքը մարդուս ո՞ր տարիքէն կը սկսի:

Պ. Երբոր բանավարութիւնը բացուի:

Հ. Ուրիշ գիպուածի մէջ ալ խոստովանանք ըլլալու պարտք կա՞յ:

Պ. Հրամներ էք. եթէ մէկը սրբութիւն պիտի տօնէ, ու մահացու մեղքի խցմտանք ունենայ, պէտք է խոստովանի. նոյնպէս մահուան վտանգի մէջ ալ պէտք է խոստովանիլ:

Հ. Կատարեալ զղջումն ընելը բաւական չէ՞:

Պ. Զէ. վասն զի Եկեղեցին վճռեր է, որ առանց խոստովանելու՝ սրբութիւն չառնու մէկը, եթէ մահացու մեղքի խցմտանք ունի, թէպէտ զղջացած ալ ըլլայ:

Հ. Եկեղեցին երրորդ պատուիրանով ի՞նչ կը հրամայէ:

Պ. Ամէն չափահաս հաւատացելոց պարտք կը գնէ, որ տարին զոնէ մի անգամ Զատնիկին սրբութիւն տօնեն:

Հ. Զատիկէն օրը պէտք է սրբութիւն տանել:

Պ. Զէ. Ծաղկազարդէն մինչև հոր կիրակի կրնայ ըլլալ. քահանայ քիչ եղած տեղը՝ տէրի երկայն կրնայ ըլլալ այս միջոցը:

Հ. Թէ որ մէկը այս օրուհեալ միջոցին սրբութիւն չկարենայ տանել, ապա կ'ըլլայ որ ուրիշ տանն չտանէ:

Պ. Զէ. նոյն տարուան մէջ երբոր կարենայ, պէտք է որ մէկէն սրբութիւն տանէ:

Հ. Սրբութիւն տանելու պարտքը միայն Զատիկէն է:

Պ. Զէ. մահուան տաները յետին թոշակն ալ տանելը պարտք է:

Հ. Տարին մի անգամ միայն խոստովանանք ըլլալը ու սրբութիւն տանելը բաւական է:

Պ. Եկեղեցւոյ պատուիրանը կատարելու համար բաւական է, բայց պակասութիւնները ուղղելու ու առաքինութեան մէջ առաջ երթալու համար բաւական չէ:

Հ. Ուրեմն եկեղեցին ինչո՞ւ տարին մի անգամ միայն պարտք է դրեր:

Պ. Մի անգամ միայն պարտք դնելովը կը ցուցնէ եկեղեցին թէ որչափ կը փափաքի որ ստէպ մերձեանք այս սուրբ խորհրդոց:

Հ. Սրբապիղծ խոստովանութեամբ ու հաղորդութեամբ մարդ այս իր պարտքը կուտարած կ'ըլլայ:

Պ. Զէ. մանաւանդ՝ թէ որ մէկը այսպիսի ստկայի մեղքի մէջ ինկնայ, մէկէն պիտի ջանայ որ նորէն խոստովանի, ու ջերմեան չութեամբ սրբութիւն տանէ:

Ի է

Եկեղեցւոյ շորտոյ պատուիրանը.

Հ. Եկեղեցին շորտոյ պատուիրանով ի՞նչ կը հրամայէ:

Պ. Կը հրամայէ որ ամէն շորեքշաբթի և ուրբաթ ու ուրիշ հրամայեալ պահքի օրեր մտեղէն ու կիթեղէն չուտուի:

Հ. Ո՞ր տարիքէն պահք պահելու պարտքը կը սկսի:

Պ. Եթէ տղայ մը եօթը տարին անցնի, պահք պահելու պարտքը կը սկսի:

Հ. Ծոմասպահութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Արգիլուած կերակուրներէն հետու կենալէն զատ, օրը մի անգամ միայն կերակուր ուտել:

Հ. Մեծ պահքը ո՞րն է:

Պ. Զատիկէն առաջ քառասուն օրուան պահքը:

Հ. Մեծ պահքը ո՞վ է հաստատեր:

Պ. Առաքեալք հրամայեր են ցիսուսի տեառն մերոյ քառասուն օրուան պահքին յիշատակը պահելու համար, և Զատիկ տօնին ու հաղորդութեան պատրաստուելու համար:

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ մեծ պահոց սկիզբը մոխիր տանելը:

Պ. Որպէս զի լաւ մը հասկընանք թէ այն օրերը ապաշխարութեան օրեր են, ու մահուան մտածութեամբ մենք զմեզ յորդորենք լաւ ապաշխարութիւն բնելու:

Հ. Ծմապաշտեան պարաքն սր տարի-
քէն կը սկսի:

Պ. Եկեղեցին հաստատու է որ քսան ու
մէկ տարուընէ հաքը սկսի ծմապաշտեան
պարաքը:

Հ. Մէկը եկեղեցական մեծաւորներու հրա-
մանաւ կրնայ պաշքէ կամ ծովէ ազատ ըլլալ:

Պ. Հրամեր էք. միայն թէ օրինաւոր ու
հաստատուն պատճառ ունենայ ազատ ըլլա-
լու համար. թէ ոչ՝ սուս պատճառներով մարդ
Աստուծոյ առջև ազատ չըլլար:

Հ. Եթէ մէկն օրինաւոր պատճառաւ պաշ-
քէ կամ ծմապաշտեանէն ազատ ըլլայ, սերիչ
լինչ պէտք է ընէ:

Պ. Պէտք է որ պաշքին ու ծմապաշտե-
ան տեղը ողորմութիւն և ուրիշ բարեգոր-
ծութիւններ ու մաշտցուցմունք ընէ:

ԻԸ

Խորհուրդ Եկեղեցւոյ.

Հ. Խորհուրդն ի՞նչ է:

Պ. Արտաքին ու զգալի նշան մը, որ ներ-
քին ու անզգալի շնորհք կը բերէ:

Հ. Խորհուրդը ինչո՞ւ արտաքին ու զգալի
նշան մը պիտի ըլլայ:

Պ. Վասն զի մարդը հոգիէ ու մարմինէ
բաղկացած ըլլալով՝ Աստուած կ'ուզէ որ՝
շնորհքն որ անտեսանելի է, այնպիսի նշա-
նով մը մեր հոգւոյն ազդէ, որ մարմնոյ ըզ-
գայարանաց տակը ինկնայ:

Հ. Արտաքին նշանն ո՞րն է:

Պ. Նիւթն է ու ձեւն է: Մկրտութեան խոր-
հրդոյն նիւթ կ'ըսուի ջուրը. իսկ ձեւ կ'ը-
սուի այն խօսքերն՝ զոր մկրտողը կը գործցէ:

Հ. Խորհուրդները միշտ մեր հոգւոյն վրայ
շնորհք կ'ազդեն:

Պ. Հրամեր էք. միայն թէ Խորհուրդը ըն-
դունողը աղէկ պատրաստութիւն չունենալով
իր կողմանէ արգելք մը չդնէ:

Հ. Առանց հարկաւոր պատրաստութեան
Խորհուրդ մը ընդունիլը մեծ մեղք է:

Պ. Հրամեր էք. սոսկալի արքայգծութիւն է:

Հ. Սրբապգծութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Սուրբ բան մը գէշ կերպով գործածել:

Հ. Խորհրդոյն ազդեցութիւնը մատակա-
րարողէն ալ կը կախուի:

Պ. Չէ. այլ Խորհուրդը մատակարարողը
թէ մաշտցաւ մեղքի մէջ ըլլայ, թէ սուրբ
ըլլայ, հաւատարմաբէս օգուտ կ'ընէ ընդու-
նողին:

Հ. Ինչո՞ւ համար Խորհրդոյն ազդեցու-
թիւնը մատակարարողէն կախում չունի:

Պ. Վասն զի Խորհրդոյն պաշտօնեայն չէ
թէ իր անուամբը Խորհուրդը կը մատակա-
րարէ, հապա Յիսուսի անուամբը. և ինքն
Յիսուս է որ կը մկրտէ, կ'արձակէ, և այլն:

Հ. Ուրեմն Խորհուրդը մատակարարողը
մեծ մեղքի մէջ ալ ըլլայ փնտս մը չը՞նէր:

Պ. Ինքը մեծ մեղք կը գործէ. բայց Աս-
տուած ուզեր է որ իր մեղքը իրեն միայն
փնտս ընէ, և Խորհուրդը ընդունող հաւա-
տացեւոյ փնտս մը չըլլայ:

Հ. Խորհուրդ մը վաւերական ըլլալու համար մատակարարողին՝ կողմանէ ի՞նչ բան հարկաւոր է:

Պ. Բաւական է որ խորհրդոյն սահմանած նիւթը ու ձեւը ի գործ դնէ. ու զխառնութիւն ունենայ, որ ինչ որ կ'ուզէ Եկեղեցին՝ ինքն ալ զայն ընէ:

Ի թ.

Դարձեալ՝ Խորհուրդք Եկեղեցւոյ.

Հ. Քանի՞ են խորհուրդք Եկեղեցւոյ:

Պ. Եօթն են:

Հ. Որո՞նք են:

Պ. Մկրտութիւն. — Դրոշմ. — Ախաշխարութիւն. — Հաղորդութիւն. — Վերջին օծումն. — Կարգ քահանայութեան. — Պսակ:

Հ. Եկեղեցւոյ խորհուրդներն ո՞վ է հաստատեր:

Պ. Քրիստոս տէրն մեր քանի որ աշխարհս էր:

Հ. Առաքելք կամ իրենց յաջորդները ամենեւին խորհուրդ մը հաստատած չեն: Կամ չը՞ կրնար Եկեղեցին խորհուրդ մը վերցընել, կամ նոր խորհուրդ մը հաստատել:

Պ. Ամենեւին չէ. ամէն շնորհք բերող խորհուրդները Յիսուս հաստատեց մարդկան վերակութեանը համար, որ մինչև ի կատարած աշխարհի հաստատուն մնան:

Հ. Խորհուրդները մատակարարելու արարողութիւնները ո՞վ է հաստատեր:

Պ. Եկեղեցին, որպէս զի պատկառանքով ու ջանքով խորհուրդներ ընդունինք խորհուրդները:

Հ. Արարողութիւնները խորհուրդներուն բացարձակապէս հարկաւոր են:

Պ. Առանց հարկաւորութեան զանց ընելը մեղք է. բայց արարողութիւնները զանց ընելով ալ խորհուրդը վաւերական կ'ըլլայ:

Հ. Ընդհանրապէս խորհուրդներուն պատուին ի՞նչ են:

Պ. Գլխաւորապէս այս երկուքն են. մէկ որ՝ շնորհք բերել կամ աճեցնել. մէկ մ'ալ՝ կան խորհուրդներ, որ շնորհաց հետ հոգւոյն վրայ անջնջելի կնիք մ'ալ կը տպւորեն:

Հ. Ո՞ր խորհուրդները շնորհք կը բերեն:

Պ. Աստի. Մկրտութիւն և Ապաշխարութիւն. բայց թէ որ ապաշխարութեան խորհուրդն ընդունողը միայն ներելի մեղք ունենայ, այն ստեղծ չէ թէ շնորհք կը բերէ, հապա շնորհքը կ'աճեցընէ:

Հ. Այս երկու խորհուրդներն ի՞նչ կ'ըսուին:

Պ. Խորհուրդ մեռելոց կ'ըսուին. վասն զի մեղքով մեռելոց՝ շնորհաց կեանք կը պարգևեն:

Հ. Միւս հինգ խորհուրդներն ի՞նչ կ'ըսուին:

Պ. Խորհուրդ կենդանեաց կ'ըսուին. վասն զի արժանաւորապէս ընդունելու համար այս խորհուրդները՝ պէտք է շնորհաց մէջ ըլլալ:

Հ. Խորհուրդները ամէն ընդունողներուն հաստատարապէս շնորհք կու տան:

Պ. Մկրտութիւնը ամենայն աղայոց հաւասար շնորհք կու տայ. բայց չափահասներն խորհուրդները ընդունելու ատեն իրենց պատարաստութեանը համեմատ չատ կամ քիչ շնորհք կ'առնուն:

Հ. Ո՞ր խորհուրդները հոգւոյն վրայ կնիք կը տպաւորեն:

Պ. Այս երեքը. Մկրտութիւն, Դրոշմ եւ Կարգ քահանայութեան:

Հ. Կնիքն ի՞նչ է:

Պ. Մեր հոգւոյն վրայ տպաւորուած ձըշմարիտ ու սրբազան նշան մը, որ կը ցուցնէ թէ այն խորհուրդներովը մասնաւոր կերպով մը Աստուծոյ նուիրուած ենք:

Հ. Ինչպէս որ մեզքով շնորհքը կը կորսնցնենք, այսպէս ալ կնիքը կը կորսնցնենք թէ չէ:

Պ. Ոչ երբէք. եւ չէ թէ միայն այս աշխարհ, այլ եւ ոչ միւս աշխարհի մէջ կնիքը կը կորսուի. ասոր համար այս երեք խորհուրդը մարդ մի անգամ միայն կրնայ ընդունիլ:

1.

Մկրտութիւն.

Հ. Մկրտութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Խորհուրդ մը Եկեղեցւոյ, որ սկզբնական մեզքը կը ջնջէ, եւ զմեզ Աստուծոյ ու Եկեղեցւոյ որդի կ'ընէ:

Հ. Մկրտութիւնը միայն սկզբնական մեզքը կը ջնջէ:

Պ. Եթէ մկրտութիւնն ընդունողը ներգործական մեզք ալ ունենայ, անոր արատշներն ալ կը մաքրէ, եւ ամենայն մեղաց պատիժներէն ալ կ'ազատէ: Ուստի եթէ մէկը մկրտուելէն ետքը խփոյն մեռնի, չիստկ արքայութիւն կ'երթայ:

Հ Սկզբնական մեղաց ազդեցութիւնները մկրտութենէն ետքն ալ կը մնա՞ն թէ չէ:

Պ. Հրամեր էք. որ են ազխտութիւն, ցանկութիւն, եւ հիւանդութեանց ու մահուան ենթակայ ըլլալ:

Հ. Ինչո՞ւ մկրտութիւնն զմեզ այս բաներէն չազատեր:

Պ. Վասն զի Աստուած այսպէս ուզեր է, որպէս զի յիշենք թէ մեզքի մէջ ենք ծնած, թէ ոչ՝ այս բաներէն ազատ կ'ըլլայինք. բաց աակից՝ որպէս զի պատերազմելու ու վարձք վատարկելու առիթ ունենանք:

Հ. Ինչո՞ւ է այն սովորութիւնն որ աղաքը շուտ մը կը մկրտեն, ու չեն սպասեր՝ որ մեծնան ու բանավարութիւննին բացուի:

Պ. Որպէս զի սկզբնական մեզքէն շուտ ազատին, ու չըլլայ որ վտանգ մը ըլլայ չը մկրտուած մեռնելու:

Հ. Ուրեմն մկրտութիւնն ամենաշարկաւոր է:

Պ. Հրամեր էք. Եկեղեցւոյ առաջին խորհուրդն է. ու չմկրտուած՝ Եկեղեցւոյ ուրիշ խորհուրդները ընդունիլ չըլլար. ու առանց մկրտութեան արքայութիւն չերթըցուիր:

Հ. Ուրեմն եթէ աղայք չմկրտուած մեռնին՝ ի՞նչ կ'ըլլան:

Պ. Յայտնի է որ արքայութիւն չեն երթար. բայց ուրիշ կողմանէ Եկեղեցին որոշ վճիռ մը չէ տուած. շատ սուրբք ալ կ'ըսեն, թէ Աստուծոյ տեսութեանէն միայն զրկուած են և ուրիշ պատիժ չեն ունենար: Անոր համար ծնողք փոյթ պիտի ունենան որ չըլլայ թէ իրենց անհոգութեան պատճառաւ զաւակնին չմկրտուած մեռնի. թէ ոչ՝ իրենք շատ մեծ մեղք կը գործեն:

Հ. Եթէ մէկը մահուան վտանգի մէջ չկաւ, րենայ մկրտուել, մկրտութեան տեղը ուրիշ բան կրնայ բռնել:

Պ. Հրամար էք. մկրտութիւն փափաքանաց ու մկրտութիւն արեան. ջրով մկրտութեան տեղը կրնան բռնել:

Հ. Մկրտութիւն փափաքանաց ի՞նչ է:

Պ. Մեղացը վրայ ճշմարիտ ու կատարեալ զղջումն ունենալ, ու փափաքիլ և առաջագրել որ մկրտուի՝ թէ որ յարմար առիթ մը ըլլայ:

Հ. Մկրտութիւն արեան ի՞նչ է:

Պ. Մկրտուելէն առաջ հաւատքի համար մարտիրոս ըլլալ. ինչպէս որ Եկեղեցւոյ սկիզբը շատ սուրբեր եղեր են:

Հ. Ի՞նչպէս կը մկրտեն:

Պ. Մկրտողին գլուխը ջուր կը լեցընեն, ու լեցընելու տառն այս խօսքերս կ'ըսեն. Ես մկրտեմ զքեզ յանուն Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն սրբոյ. կամ Մկրտի ծառայս յանուն Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն սրբոյ:

Հ. Մկրտելու համար ի՞նչ ջուր պէտք է գործածել:

Պ. Բնական ջուր. ծովու եղեր է, գետի եղեր է, աղբիւրի կամ անձրևի: Եւ բաւական է որ ջուրը մկրտողին գլխին վրայէն վազէ: Բայց եթէ մէկը մկրտելու համար արուեստական ջուր գործածէ, ինչպէս վարդի ջուր, մկրտութիւնը մկրտութիւն չըլլար: Նմանապէս վերի ըսած խօսքէն բառ մը պակաս պիտի չըլլայ. թէ ոչ նորէն պէտք է մկրտել:

Հ. Ո՞վ կրնայ մկրտել:

Պ. Եպիսկոպոսը, կամ քահանայն. բայց հարկաւորութեան տառն ամէն մարդ կրնայ մկրտել, անոր համար պէտք է որ ամէնքը մկրտելու կերպը գիտնան:

Հ. Եթէ մէկը հերետիկոսէ կամ անհաւատէ մկրտուի մկրտութիւնը կը համարուի:

Պ. Հրամար էք. բաւական է որ խորհրդոյն նիւթն ու ձևը գործածած ըլլայ, ու դիտաւորութիւն ունեցած ըլլայ, թէ Եկեղեցին ինչ որ կ'ուզէ, ինքն ալ զայն կ'ընէ:

Հ. Եթէ տարակոյս ըլլայ մէկուն վրայ, թէ արդեօք ոչ չէ, կամ թէ մկրտուած է արդեօք՝ թէ չէ, ի՞նչ ընելու է:

Պ. Պէտք է պայմանաւ նորէն մկրտել ու ըսել. «Երբ ողջ ես, կամ րե չիցես մկրտեալ. ես մկրտեմ զքեզ յանուն Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն սրբոյ»:

Հ. Մահուան վտանգի մէջ հարկաւոր է որ Եկեղեցւոյ զրած ազօթքներով ու արարողութիւններով կատարուի մկրտութիւնը:

Պ. Չէ. բայց վտանգէն ազատելէն ետեւ պէտք է արարողութիւնները վրան կատարել:

Հ. Ինչո՞ւ մկրտուած տղուն կնքահայր մը կ'ըլլայ:

Պ. Որպէս զի ինքը տղուն կողմանէ հաւատքի դաւանումը ու մկրտութեան խոստմունքն ընէ:

Հ. Մկրտութեան խոստմունքն որո՞նք են:

Պ. Ստանայէն ու իր ամէն գործերէն և փառքէն հրաժարիլ, ու Յիսուսի խրատուցը հետևիլ:

Հ. Կնքահայրը իր սանին պարտք մը կ'ունենայ:

Պ. Հրամեր էք. եթէ տղուն ծնողքն անհոգ ըլլան, կնքահօրը պարտքն է հաւատքին ճշմարտութիւնը ու ըրած խոստմունքները իր սանին սորվեցընել:

Հ. Ինչո՞ւ մկրտելու տառն տղուն սուրբի մը անուն կը դնեն:

Պ. Որպէս զի տղուն պաշտպան ըլլայ, և տղան ջանայ անոր վարքին նմանիլ:

ԻՍ.

Դրոշմ.

Հ. Դրոշմն ի՞նչ է:

Պ. Եկեղեցւոյ խորհուրդ մըն է, որով չոգին սուրբ մեր վրայ կու գայ ու զմեզ կատարեալ քրիստոնեայ կ'ընէ, ու կը զօ-

րացընէ, որ եթէ մեռնելու վտանգի մէջ ալ ինկնանք՝ Քրիստոսի սուրբ հաւատքը չուրանանք:

Հ. Փրկութեան հասնելու համար հարկաւոր է այս խորհուրդն:

Պ. Չէ. բայց եթէ մէկը զանցառութեամբ չընդունի, կը մեղանչէ. վասն զի Աստուծոյ շնորհքէն ինք զինքը կը զրկէ:

Հ. Այս խորհուրդը ե՞րբ պէտք է ընդունիլ:

Պ. Արեւմտեան եկեղեցւոյն սովորութիւնն է՝ որ բանավարութիւնը բացուածներուն կու տայ: Բայց արեւելեան եկեղեցին տղան անմիջապէս մկրտելէն ետքը դրոշմն ալ կու տայ:

Հ. Ի՞նչ է այս խորհրդոյն պտուղը:

Պ. Սրբաբար շնորհքը կ'աւելցընէ, ու չոգւոյն սրբոյ շնորհացը հաղորդ կ'ընէ, որ հաւատքնիս հաստատուն պահենք, ու բաւականաչափութեան մէջ առաջ երթանք:

Հ. Այս խորհուրդն ընդունելու ի՞նչ պատրաստութիւն պէտք է:

Պ. Նախ մկրտուած ըլլալ, ու ետքը հաւատքին զլխաւոր խորհուրդները գիտնալ, ու մեղաց մէջ չըլլալ: Բայց որովհետեւ մեր եկեղեցւոյն սովորութիւնն է, որ տղան մկրտուելէն ետեւ՝ անմիջապէս դրոշմն ալ կը սրբուի, մկրտուած ըլլալը միայն բաւական է:

Հ. Դրոշմն ո՞վ կու տայ:

Պ. Արեւմտեան եկեղեցւոյն մէջ միայն եպիսկոպոսը. բայց արեւելեան ազգաց սովորութիւնն է որ քահանայն կու տայ:

Հ. Գրոշմ տալու ատեն ի՞նչ կ'ընեն:

Պ. Մաշտոցին մէջի աղօթքները ընելէն ետքը՝ գրոշմ տուողը մեռնող երախային ճակատը, աչքերը, ականջները, քիթը, բերանը, ձեռքերը, ոտքերը, կոնակը ու սիրտը խաչաձև կ'օծէ ու այս խօսքս կ'ըսէ. «Իշխանոյ՛ հեղեալ յանուն Քրիստոսի ի վերայ քո կնիք երկնաշոր պարգեւացն»:

Հ. Մեռնեն ի՞նչ է:

Պ. Բազադրութիւն մ'է՛ որ ձիթով ու բա՛ւ լատանով կը շինուի. ու եպիսկոպոսն աւագ հինգշաբթի օրը կ'օրհնէ:

Հ. Ինչո՞ւ խաչաձև կ'օծեն:

Պ. Որպէս զի գիտնանք, թէ միշտ մեր սուրբ հաւատքը համարձակ պիտի խոստովանինք, ու մեր քրիստոնեայ ըլլալուն վրայ համշխանք:

ԼԲ

Ապաշխարոտքիւն.

Հ. Ապաշխարութեան խորհուրդն ի՞նչ է:

Պ. Եկեղեցւոյ խորհուրդ մըն է, որով մկրտութենէ ետքը մեր գործած մեղքերուն թողութիւն կ'առնունք:

Հ. Յիսուս այս խորհուրդը ե՞րբ հաստատեց:

Պ. Երբոր ըստ Առաքելոց. Առքի Հոգի սուրբ. զոր կապիցեք յերկրի, եղիցի կապեալ յերկինս, և զոր արձակիցեք յերկրի՝ եղիցի արձակեալ յերկինս»:

Հ. Ե՞րբ պէտք է այս խորհուրդս ընդունիլ:

Պ. Այս բանս եկեղեցւոյ երրորդ պատուիրանին մէջ ըսինք: Բայց մեր մահուան ատենը անստալոյ ըլլալով՝ շատ անխելքութիւն է որ մէկը մահուչափ մեղք ունենայ, ու այս խորհուրդս ընդունելը ուշացրնէ:

Հ. Այս խորհրդոյն պատուն ի՞նչ է:

Պ. Երեք գլխաւոր պատու ունի:

Հ. Առաջինն ո՞րն է:

Պ. Եթէ մէկն արժանաւոր պատրաստուած եմք խոստովանի մահուչափ ու ներելի մեղքերը, բոլորին ալ թողութիւն կ'առնու:

Հ. Երկրորդն ո՞րն է:

Պ. Մահուչափ մեղաց պատիժն որ յաւիտեանական է՝ կը փոխէ ժամանակաւոր կ'ընէ:

Հ. Երրորդ ո՞րն է:

Պ. Եթէ սրբաբար շնորհքը կորսնցուցած ըլլանք, նորէն այս խորհրդոյս ձեռքով նոյն շնորհքը կ'ընդունինք. նոյնպէս մահուչափ մեղք չգործած ինչ արդիւնք որ ունէինք, նոյնը նորէն կը շահինք, ու փորձութեանց ալ զէմ կենալու ուժ կ'առնունք:

Հ. Ապաշխարութեան խորհուրդը ըստ ընդունելու համար ի՞նչ պատրաստութիւններ հարկաւոր են:

Պ. Այս երեքս, զղջումն, խոստովանութիւն, ու ապաշխարանաց վճարումն, կամ կամք վճարելու:

Հ. Զղջումն ի՞նչ է:

Պ. Հոգւոյն ցաւը, ու գործած մեղքէն

գանիլը, ու մէկ մ'ալ չգործելու համար հաստատ առաջադրութիւն:

Հ. Զղջումը քանի՞ կերպ կ'ըլլայ:

Պ. Երկու. կատարեալ ու անկատար:

Հ. Կատարեալ զղջումն ի՞նչ է:

Պ. Յաւ մը Աստուծոյ դէմ գործելուն համար. որովհետեւ Աստուած անհուն բարի ու կատարեալ է, և ըստ ինքեան արժանի է, որ մենք ամէն բանէ վեր զինքը սիրենք, ու իրեն ծառայենք:

Հ. Անկատար զղջումն ի՞նչ է:

Պ. Աստուծոյ դէմ գործած յանցանքին վրայ ցաւ՝ մեղաց ազդեցութեանը պատճառաւ, կամ պատժի վախին պատճառաւ, որ անդիւի աշխարհ Աստուած կը պատժէ, կամ յաւիտենական կեանքէն զրկելուն պատճառաւ:

Հ. Կատարեալ զղջումն ի՞նչ կ'ընէ:

Պ. Կատարեալ զղջումով ապաշխարութեան խորհուրդ ալ չընդունած՝ մեղաց թուղութիւն կ'ըլլայ. միայն եթէ մէկը մահու չափ մեղքի խղճմանք ունենայ, պէտք է որ ետքը խոստովանի:

Հ. Անկատար զղջումն ի՞նչ ազդեցութիւն ունի:

Պ. Զապաշխարողը կը պատրաստէ, որ ապաշխարութեան խորհրդովը մեղացը թուղութիւն ընդունի:

Հ. Եթէ մէկը մահուան վտանգի մէջ չկանայ ապաշխարութեան խորհուրդն ընդունիլ, անկատար զղջումով մեղքերը չեն քուլուիր:

Պ. Զէ. պէտք է որ կատարեալ զղջումն ունենայ. անոր համար ամէն խոստովանութեան մարդ պէտք է ջանայ որ կատարեալ զղջումն ունենայ:

Հ. Խոստովանութիւն կատարեալ զղջման ի՞նչպէս ընելու է:

Պ. Այս կերպով. Աստուած իմ, կը ցաւիմ բոլորով սրտիւ, որ քեզի դէմ մեղք գործեցի. վստն զի դուն անհուն բարի ես, անհուն կատարեալ և անհուն սիրելի, ու մեղքէ բոլորովին կը զգուխս: Յիսուսի փրկչին խնայ արդեամբքը մեղացս թողութիւն կը խնդրեմ, և հաստատուն կամօք կ'առաջադրեմ որ քու շնորհքովդ՝ աւելի յանձն առնու՞մ մեռնիլ, քան թէ քեզի դէմ մեղք մը գործել:

19.

Զղուշմն. Խոստովանութիւն.

Հ. Զղջումը թէ կատարեալ եղեր է և թէ անկատար, ի՞նչ յատկութիւններ պիտի ունենայ:

Պ. Զորս. պիտի ըլլայ ներքին, գերբնական, ընդհանուր ու ծայրագոյն. ու պէտք է որ ուղղութեան հաստատուն առաջադրութիւն ալ մէջը հասկըցուի:

Հ. Ի՞նչ բան է ներքին:

Պ. Ըսել է թէ զղջումը խօսքով միայն պիտի չըլլայ, հապա սրտանց պիտի զգանք, ու մեղքէն պիտի զզուինք:

Հ. Ի՞նչ ըսել է գերբնական:

Պ. Ըսել է որ զղջումը շնորհք է առաջ պիտի գայ, ու այնպիսի պատճառ է մը՝ զոր մեղի հաւատքը կը տրվեցընէ. բնական պատճառ է մը առաջ պիտի չգայ:

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ընդհանուր:

Պ. Կը նշանակէ, թէ զղջումն ամէն մեզիս վրայ պիտի ըլլայ, գոնէ մահու չափնէ ըսն վրայ, վասն զի եթէ մեզք մը միայն դուրս հանուի, միւսներու վրայի զղջումն ալ առաւ կ'ըլլայ:

Հ. Ինչո՞ւ համար:

Պ. Վասն զի ամէն մեզք ալ Աստուծոյ սիրոյն դէմ ըլլալով, պէտք է որ մարդ աւանդէն ալ զգուի:

Հ. Ի՞նչ ըսել է ծայրագոյն:

Պ. Ըսել է թէ մեզաց վրայ զգացած ցաւն ամէն ցաւէ վեր պիտի ըլլայ, ու մեզքն աւանդէն անուրէն անելի ծանր փնտ պիտի հաւաքուին:

Հ. Պէ՞տք է որ մեզաց ցաւն ալ այնպէս զգալի ցաւ ըլլայ՝ ինչպէս որ է հօր մօր մեռնելու ցաւն:

Պ. Չէ. վասն զի այդ ցաւն արտաքին ըլլալով, զգայարանաց վրայի ապաւորութիւնն ալ աւելի սաստիկ կ'ըլլայ. հապաբաւական է որ ներսէն ամէն բանէն աւելի ցաւինք ու զղջանք, որ Աստուծոյ դէմ գործեր ենք:

Հ. Հաստատուն առաջադրութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Չմեզ ուղղելու հաստատուն կամքը. և

անոր համար ինչ հարկաւոր հնարքներ որ կան՝ պէտք է ի գործ դնենք:

Հ. Ի՞նչ պատճառաւ շատերը ապաշխարութեան խորհրդով իրենց մեղաց թողութիւն չեն տոներ:

Պ. Շատ անգամ զղջումն, ու մէկ մ'ալ մեզք չգործելու անկեղծ առաջադրութիւն չունենալուն համար:

Հ. Ըշմարիտ զղջման ստոյգ նշանն ո՞րն է:

Պ. Ձանքը՝ զոր ապաշխարողն ինքը զինքը շակելու համար կ'ընէ:

Հ. Եթէ մէկը նորէն մեզքի մէջ ինկնայ՝ կրնա՞յ ըսուիլ, թէ առաջադրութիւնն անկեղծ չէ եղեր:

Պ. Չէ. վասն զի ապաշխարութեան խորհուրդն անմեղանշական չընէր. զմեզ. բայց եթէ մէկը շատ անգամ ու շատ մը մաշաւանդ ծանր մեղաց մէջ ինկնայ, պէտք է վախնայ, որ իր զղջումն ու առաջադրութիւնն անկեղծ չեն եղեր:

Հ. Խոստովանութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Մեզաց ամբաստանութիւն՝ զոր մարդ քահանային կ'ընէ որ արձակումն տոնու:

Հ. Ի՞նչ հարկ կայ որ մարդ արձակումն տոնելու համար մեղքերը քահանային ըսէ:

Պ. Վասն զի խոստովանաճայրն՝ որ մեղքերը կապելու ու արձակելու իշխանութիւն ունի, մինչև որ մեղքերը չիմանայ, իր իշխանութիւնը չկրնար գործածել:

Հ. Խոստովանանքէն առաջ ի՞նչ պէտք է ընել:

Պ. Պէտք է խղճմտանքը քննել՝ որ մարդ գործած մեղքերը միտք բերէ:

Հ. Ի՞նչպէս պէտք է մարդ խղճմտանքը քննէ:

Պ. Նայելով որ Աստուծոյ ու եկեղեցւոյ պատուիրանաց դէմ բան մը ըրե՞ր է, ու իր վիճակին մէջ ինչ պարտք որ ունի առ Աստուծոյ, առ ընկերն և առ անձն՝ կատարե՞ր է:

Հ. Խղճմտանքի քննութիւնը լաւ ըլլալու համար ի՞նչպէս պէտք է ընել:

Պ. Զափաւոր տառն մտածելով ու Աստուծոյ շնորհք խնդրելով որ մեր մեղքերը ճանչնանք, ու վրան զղմանք:

Հ. Քննութենէն ետքը զղջումը պէտք է ընել, թէ խոստովանանքէն ետքը:

Պ. Հարկաւոր է որ մարդ զղջումն ալ առաջադրութիւնն ալ անմիջապէս քննութենէն ետքն ընէ:

Հ. Ո՞ր մեղքերը բացարձակապէս պէտք է մարդ խոստովանի:

Պ. Ամէն միտքն եկած մահուչափ մեղքերը:

Հ. Բաւական է որ մարդ ընդհանրապէս ըսէ, թէ այս մեղքը գործեցի:

Պ. Զէ. հապա պէտք է ըսել մեղքին թիւն ու պարագաներն ալ, որ մեղքին տեսակը կը փոխեն, կամ խոստովանա՞օրը լաւ դատաւարան ընելու լոյս կու տան:

Հ. Այս բանն օրինակով մը բացատրէ:

Պ. Օրինակի համար. բաւական չէ ըսելը

թէ սուտ մը ըսի, հապա պէտք է ըսել նաեւ թէ այն սուտը ընկերոջս փեսա մը հասուց: Բաւական չէ ըսել, թէ գողութիւն ըրի, հապա պէտք է ըսել, թէ ըրած գողութիւնը ծանր էր թէ չէ, և որչափ կ'արժէ գողցած բանը, ու եթէ եկեղեցւոյ բան ըլլայ, այն տառն սրբապղծութիւն ալ կ'ըլլայ:

ԼԳ

Խոստովանութիւն և Սրճակումն.

Հ. Ներելի մեղքերն ալ պէտք է խոստովանիլ:

Պ. Շատ օգտակար է խոստովանիլը:

Հ. Մէկն որ մեղքի մը վրայ տարակոյս ունենայ՝ ի՞նչ պիտի ընէ:

Պ. Եթէ տարակուսի որ արդեօք մահուչափ է, պէտք է խոստովանի:

Հ. Մէկն որ խոստովանութեան միայն ներելի մեղք ունենայ, պէտք է որ զղջայ:

Պ. Հրամար էք. պէտք է որ զղջայ և առաջադրութիւն ընէ որ մէկ մ'ալ՝ գտնէ կամ մաւորապէս, այն մեղքերը չգործէ, ու ջանայ որ հետ զհետէ թիւը պակսեցնէ:

Հ. Եթէ մէկն ամբողջաբար կամ լաւ քննութիւն չընելուն համար մահուչափ մեղք մը խոստովանի վաւերական կ'ըլլայ խոստովանութիւնը:

Պ. Ոչ երբէք. պարագ կ'ըլլայ խոստովանութիւնը. մանաւանդ թէ սրբապղծութիւն կ'ըլլայ:

Հ. Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել:

Պ. Պէտք է որ ամէն մեղքէ առաջ պահած մեղքը խոտաւորանի, ու ըսէ, թէ ի՞նչ պատճառի համար պահէր է. ու սրբապիղծ խոտաւորանութենէն ետքը եղած խոտաւորանութիւնները պէտք է որ նորէն կրկնէ:

Հ. Եթէ մէկն ակամայ մահուչափ մեղք մը մոռնայ, խոտաւորանութիւնը սրբապիղծ կ'ըլլայ:

Պ. Չէ. բայց հետագայ խոտաւորանութեան մէջ պէտք է մոռցած մեղքը խոտաւորանի:

Հ. Ի՞նչպէս պէտք է խոտաւորանա՞նք ըլլալ:

Պ. Սնկեղծութեամբ, մեղքերը ոչ պզտիկացնելով և ոչ մեծցնելով, ու խոնարհութեամբ ինքը զինքը յանցաւոր սեպելով. ու պարկեշտութեամբ մեղքերը զուրցել:

Հ. Սեղքերն ըսելէն ետքը ի՞նչ պէտք է ընել:

Պ. Խոտաւորանաչայրն ինչ որ ըսէ՝ հեղութեամբ մտիկ ընել, ու զգլմամբ ու յարգութեամբ արձակումն առնել:

Հ. Կրնո՞յ խոտաւորանաչայրն երբեմն արձակումն չտալ:

Պ. Հրամեր էք. երբոր տեսնէ որ խոտաւորանորդին պէտք եղած պատրաստութիւնը չունի. զոր թէ արձըկելու ըլլայ, ինքն ալ խոտաւորանորդին ալ դատապարտութեան արժանի կ'ըլլան:

Հ. Խոտաւորանաչայրն որ արձակումն չտայ, խոտաւորանորդին ի՞նչ պիտի ընէ:

Պ. Պիտի հնազանդի, և ջանայ որ լապտարաստութիւն տեսնայ. և ինչ առնէ որ ըսեր է խոտաւորանաչայրը՝ դատնայ նորէն խոտաւորանա՞նք ըլլայ:

Հ. Խոտաւորանաչայրը մեղքերը ծածուկ պահելու պարտք ունի:

Պ. Հրամեր էք. ամենայն ապուսածային և մարդկային օրէնք այս պարտքը ստատիկ կը դնեն: Եւ չէ թէ միայն խոտաւորանաչայրը, հապա եթէ ուրիշ մ'ալ զխպուսածով մէկուն խոտաւորանած մեղքը լսէ, նոյնպէս կը պարտաւորի ծածուկ պահել:

ԼԹ

Ապաշխարանք և Ներդռնաբիւն.

Հ. Ապաշխարանքն ի՞նչ է:

Պ. Խոտաւորանաչօր մեղաց քաւութեանը համար զրած պատիժը:

Հ. Ուրեմն ապաշխարութեան խորհրդովն մկրտութեան պէս ամէն մեղաց պատժին թողութիւն չըլլար:

Պ. Չէ. Ատուծոյ արդարութիւնն այս խորհրդովն մեղքը ու յաւիտեական պատիժը կը ներէ. բայց կ'ուզէ որ մեղաց համամտ ժամանակաւոր ապաշխարանք մը քաշենք:

Հ. Եթէ մէկը խոտաւորանաչօր զրած ապաշխարանքը չկատարէ, խոտաւորանութիւնը վաւեր կ'ըլլայ:

Պ. Եթէ միտքը դրած ըլլայ որ ապաշխարանքը չկատարէ, անվաւեր է խոստովանութիւնը. իսկ եթէ միտքը դրած ըլլայ որ կատարէ, բայց անհոգութեամբ չկատարէ, խոստովանանքը վաւեր է, բայց մեղք կը գործէ. ուստի պէտք է որ խոստովանանքը ըլլալու ատեն այն մեղքն ալ յիշէ:

Հ. Արձակումն անհեղինակ տուած պէտք է ապաշխարանքն ըրած ըլլայ:

Պ. Չէ. բաւական է ապաշխարանքը կատարելու կամք ունենալ. և ետքը պէտք չէ ուշանալ, մէկ մը՝ որ չըլլայ թէ մոռցուի, մէկ մ'ալ որ քանի որ մարդ շնորհքի մէջ է՝ լաւ է որ ապաշխարանքն ալ կատարէ:

Հ. Եթէ մէկը իր ընկերոջը վրաս մը հասուցած ըլլայ՝ թողութիւն գտնալու համար բաւական չէ՞ քանի մը աղօթք ընել կամ ապաշխարանք մը կատարել:

Պ. Չէ. տուած վրասին պէտք է փոխարէնն ընել, թէ ստակ եղեր է, թէ անուան, ինչ կերպով որ խոստովանաձայրը կը կարգաւորէ:

Հ. Եթէ մէկը դրած ապաշխարանքը չկատարէ՞ր, ի՞նչ պէտք է ընէ:

Պ. Պէտք է խոնարհութեամբ խոստովանաձօրը հասկըցընէ. բայց այս ալ իրաւ է՝ որ ով որ ճշմարիտ զղջումն ունենայ ամէն ապաշխարանք թեթեւ կը սեպէ, ու մանաւանդ իր կողմանէ՝ նոր ապաշխարանք ալ ինքն իրեն կը գնէ իր մեղացը քաւութեան համար:

Հ. Ուրեմն խոստովանաձօրը դրած ապաշխարանքը ամբողջ կատարելը բաւական չէ՞ մեղքերը բոլորովին քաւելու:

Պ. Չէ. Եկեղեցին ալ հին տոնաւան ապաշխարող մեղաւորաց ծանր ու երկայն ապաշխարանքները ու պատիժները եթէ թեթեւցուց, ազատ չըրաւ որ մեր կողմանէ Աստուծոյ արդարութեան փոխարէնը ընենք:

Հ. Ի՞նչ կը հանդիպի անոնց որ այս աշխարհս Աստուծոյ արդարութեան փոխարէնը չեն վճարեր:

Պ. Քաւարանի մէջ սատիկ պատիժ կը քաշեն. այս աշխարհիս մէջ ալ շատ անգամ նորէն նոյն մեղքերուն մէջ կ'իյնան:

Հ. Այս աշխարհիս նեղութիւնները ապաշխարանքի տեղ կ'անցնեն:

Պ. Հրամեր էք. եթէ խոնարհութեամբ ու համբերութեամբ քաշենք:

Հ. Մեր վիճակին աշխատութիւններն ու պարտքերն ալ ապաշխարանքի տեղ կ'անցնեն:

Պ. Հրամեր էք. միայն թէ անհոգութեամբ ու ժամանակաւոր շահու համար չկատարենք. հապա մտադրութեամբ ու Աստուծոյ հաճոյ ըլլալու համար, ու իր արդարութեան փոխարէնը վճարելու համար:

Հ. Այս աշխարհիս մէջ մեր մեղաց պատիժը քաւելու համար Եկեղեցին ուրիշ միջոց ալ դրե՞ր է:

Պ. Հրամեր էք. ներողութեանց գանձը:

Հ. Ներողութիւն ի՞նչ ըսել է:

Պ. Մեղաց համար ժամանակաւոր պատիժներու թողութիւն, որ եթէ լիակատար ներողութիւն ըլլայ՝ ամէն պատժոց թողութիւն կը գտնենք. իսկ եթէ լիակատար չըլլայ, պատժոց մէկ մասին միայն թողութիւն կը գտնենք:

Հ. Ներողութիւնն ի՞նչ բանի վրայ հաստատուած է:

Պ. Եկեղեցւոյ իշխանութեան վրայ, որ կրնայ ցիտուսի անհուն արդիւնքը ու սուրբ Աստուածածնայ ու սրբոց արդիւնքը հաւատացեալոց մերձեցընել:

Հ. Ներողութիւն շահերու համար ի՞նչ կը պահանջուի:

Պ. Մէկ մը՝ որ մարդ Աստուծոյ շնորհաց մէջը գտնուի, մէկ մ'ալ որ ներողութեան կոնդակին մէջ ինչ որ հրամայած է՝ ճիշդ պէտք է կատարէ:

Հ. Ի՞նչպէս պէտք է մարդ Աստուծոյ շնորհաց մէջ գտնուի:

Պ. Պէտք է նախ մեղաց թողութիւն գրանելով՝ Աստուծոյ հետ հաշտուած ըլլայ, որ ետքը մեղացը պատժին ալ կարենայ ներումն գտնել:

Հ. Ներողութիւնն ուրիշ ապաշխարանքներէն ազատ կ'ընէ:

Պ. Չէ. մանաւանդ թէ Եկեղեցւոյ զիտուորութիւնն այն է, որ զմեզ ապաշխարանք ընելու յորդորէ. իսկ ներողութիւնը մեր ակարութեանը պակսութիւնը լեցընելու համար է:

19

Հաղորդութիւն.

Հ. Հաղորդութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Եկեղեցւոյ խորհուրդ մըն է, որ հացին ու գինւոյն տեսակին կամ արտաքին երեսութիւն տակ իրապէս ու համարապէս կը բովանդակէ Տեառն մերոյ ցիտուսի մարմինը, արիւնը, հոգին և աստուածութիւնը:

Հ. Տեսակ կամ արտաքին երեսոյթ բռնով ի՞նչ կը հասկըցուի:

Պ. Կը հասկըցուի այն բանը՝ զոր մեր գլխաւորանքներով կ'իմանանք, ինչպէս գոյնը, ձեւը, հոտը ու համը:

Հ. Գիտուայա խորհուրդն երբ հաստատեց:

Պ. Աւագ հինգշաբթի իրիկուն իր շարշարանաց օրէն օր մը առաջ. երբոր ինքը հացն ու գինին իր մարմինը ու արիւնը դարձուց, և Առաքելոց ալ իշխանութիւն տուաւ որ նոյն բանն ընեն:

Հ. Եկեղեցւոյ մէջ այս իշխանութիւնը ուրո՞ւն անցած է:

Պ. Միայն քահանայից:

Հ. Քահանայն սրբազործութեան բառերը չըսած՝ նշխարքն ի՞նչ է, ու սկիհին մէջ ի՞նչ կայ:

Պ. Նշխարքը միայն հաց է, և սկիհին մէջ գինի ու քիչ մը ջուր կայ:

Հ. Քաջանայն սրբազործութեան բառերն ըսելէն ետե ի՞նչ կ'ըլլայ:

Պ. Հացը կը փոխուի Քրիստոսի մարմինը կ'ըլլայ, գինին ալ արիւն Քրիստոսի. ու անկէց ետե միայն հացին ու գինւոյն զուրսի երեւոյթը կը մնայ:

Հ. Եկեղեցին այս հրաշալի խորհուրդը ի՞նչ կ'անուանէ:

Պ. Գոյացափոխութիւն, որ է ըսել, թէ գոյացութիւն մը կը փոխուի ուրիշ գոյացութիւն մը կ'ըլլայ: Եւ այս բանն կ'ըլլայ Յիսուսի խօսքերուն ամենակարող զօրութեամբ բըն, զորս քաջանայն յանուն Յիսուսի կը զրուցէ:

Հ. Հաղորդութեան մէջ ի՞նչպէս է Յիսուսի մարմինը:

Պ. Աշխարհա մարմին, այն որ ի սուրբ Աստուածածնէն ծնաւ, ու մեզի համար խաչ երաւ. և յարութիւն առաւ, ու հիմայ արքայութիւնն է:

Հ. Յիսուս Հաղորդութեան մէջ զալու աւանն երկնքէն կը հեռանայ:

Պ. Չէ. նոյն վայրկենին թէ երկնքն է, և թէ ամենայն սրբազործեալ նշխարքներուն մէջ:

Հ. Ուրեմն նշխարքին մէջ միայն Յիսուսի մարմինն է ու բաժակին մէջ միայն արիւնը:

Պ. Յիսուս թէ նշխարքին մէջ և թէ բաժակին մէջ ամբողջ է. ու միայն նշխարք ընդունելով արիւնն ալ ընդունած կ'ըլլանք. որովհետեւ Հաղորդութեան մէջ Յիսուս կեն-

դանի է, մարմինն առանց արեան չըլլար, և ոչ արիւնն առանց մարմնոյ:

Հ. Հապա ինչո՞ւ քաջանայն նշխարքն ու բաժակը զատ կը սրբացնէ:

Պ. Յիսուսի շարչարանաց և մահուան յիշատակին համար, որպէս զի իմացնէ, թէ Յիսուսի փրկչին մերոյ արիւնը շարչարանաց առեն մարմնէն բաժնուեցաւ: Եւ Հաղորդութիւնն այս խորհուրդը հրաշալի կերպով մեր աչքին առջեւ կը բերէ:

Հ. Եթէ նշխարքն երկու կտոր ըլլայ, Յիսուսի մարմինն ալ երկու կտոր կ'ըլլայ:

Պ. Ոչ երբէք. հապա դուրսի երեւոյթն միայն երկու կտոր կ'ըլլայ. և ամէն մէկ կտորին մէջ ամբողջ է Յիսուսի մարմինը:

Հ. Ի՞նչպէս կարելի է որ ամբողջ մարմին մը պզտիկ նշխարքի մը մէջ ըլլայ, ու նոյն վայրկենին բիւրուոր տեղումնք միանգամայն:

Պ. Այս և ուրիշ հրաշքներ ալ, որ սուրբ Հաղորդութեան վրայ կը տեսնուին, մեր խելքէն վեր են, բայց Աստուծոյ առջեւ անկարելի չեն, և Յիսուս՝ որ այս բանս ըսաւ, և Եկեղեցին որ մեզի կը պատուիրէ, թէ հաստանք, զմեզ չեն կրնար խտրել:

II.

Սրբութիւն.

Հ. Հաղորդութեան մէջ պէ՞տք է որ Յիսուսի երկրպագութիւն ընենք:

Պ. Հրամներ էք. վասն զի իրօք ներկայ է, ու պէտք է որ միշտ իրեն երկրպագութիւն տանք:

Հ. Յիսուս ինչու հաղորդութեան մէջ ներկայ է:

Պ. Որպէս զի իրեն երկրպագութիւն տալէն զատ՝ զինքը կարենանք ընդունիլ:

Հ. Սրբութիւն առնելու պարտք կ'սոյ:

Պ. Հրամներ էք. վասն զի Յիսուս ըստ. երբ ոչ ուշտիցեք զմարտիկն որդոյն մարդոյ՝ ոչ ուշտիցիք կեանս յանձնիս:

Հ. Արժանաւորապէս Սրբութիւն առնելու համար ի՞նչ պատրաստութիւն պէտք է ընել:

Պ. Երկու կերպ. ըստ մարմնոյ և ըստ հոգւոյ:

Հ. Ըստ մարմնոյ պատրաստութիւնն ո՞րն է:

Պ. Նախ որ ծով ըլլանք. այսինքն է կէս գիշերէն բերաննիս՝ ոչ ուտելու և ոչ խմելու բան առնուեք. իսկ մահուան թռչակը կերտակուր կերած ալ կ'առնուի: Երկրորդ որ հագուանիս պարկեշտ ու համեստ ըլլայ:

Հ. Ըստ հոգւոյ պատրաստութիւնն ո՞րն է:

Պ. Երկու է. հեռաւոր ու մերձաւոր:

Հ. Հեռաւոր պատրաստութիւնն ո՞րն է:

Պ. Նախ՝ որ հաւատոյ խորհուրդները զիտանք, մանաւանդ զանոնք՝ որ այս սուրբ խորհրդոյս վրայօք են. և երկրորդ՝ որ կեանքերնիս ջերմեռանդութեամբ ու բարեկարգութեամբ անցընենք:

Հ. Մերձաւոր պատրաստութիւնն ո՞րն է:

Պ. Առաջին և հարկաւորը՝ որ ամէն մա-

հացու մեղքէ մաքուր ըլլանք. նոյնպէս պէտք է ջանանք որ ներքին մեղքերէն ալ մաքուր ըլլանք: Երկրորդ՝ որ Սրբութիւն առնելէն առաջ ու ետքը ինչ պատշաճաւոր բան որ պէտք է ընել՝ ընենք:

Հ. Եթէ մէկը մահացու մեղքի մէջ ըլլալով Սրբութիւն առնու, Յիսուսի մարմինը կ'ընդունի:

Պ. Հրամներ էք. բայց Յուդայի նման, իր գատապարտութիւնը կ'ընդունի, և սոսկալի սրբապղծութիւն կը գործէ:

Հ. Եթէ մէկը Սրբութիւն առնելու վայրէկանին միտքը գայ որ մահացու մեղք մը խոտաովանանք ըլլալու մոռցեր է, ի՞նչ պէտք է ընէ:

Պ. Եթէ ուրիշի մեծ գայթակղութիւն չըլլար՝ լաւ է որ ետ քաշուի, ու նախ այն մեղքն ալ խոտաովանի ու ետքը գայ սրբութիւն առնու. բայց եթէ գայթակղութիւն կ'ըլլայ, պէտք է որչափ ձեռքէն կու գայ ջանայ որ կատարեալ զգլում ընելով սրբութիւնը առնու, բայց հաստատ առաջադրութիւն ալ գնելով որ իսկոյն խոտաովանի նոյն մեղքը:

Հ. Արժանաւոր սրբութիւն առնելու պըտուղն ի՞նչ է:

Պ. Երեք գլխաւոր պտուղ ունի:

Հ. Առաջինն ո՞րն է:

Պ. Ամէն խորհուրդներէ աւելի սրբաբար շնորհքը կ'աւելցընէ:

Հ. Երկրորդն ո՞րն է:

Պ. Հոգւոյն նոր ոյժ կու տայ բարեգործութիւններ ընելու ու առաքինութեանց մէջ առաջ երթալու. ինչպէս կերակուրը մարմինը կը սնուցանէ ու կ'ուժովցընէ:

Հ. Երբորդն սրն է:

Պ. Ներքի մեղքերը կը մաքրէ, ու մեղաց փորձութեանց և տաժից դէմ կենալու ուժ կու տայ:

Հ. Որովհետեւ Սրբութիւն առնելը մեր հոգւոյն այսչափ օգուտ կը բերէ, քիչ անգամ առնելը կրնա՞նք բաւական սեպել:

Պ. Չէ. և ամէն բանէն օգտակարն է շատ անգամ Սրբութիւն առնելը. միայն թէ արժանաւոր պատրաստութեամբ ըլլայ:

Հ. Որովհետեւ Սրբութիւն առնելը մեր հոգւոյն այսչափ օգուտ կը բերէ, քիչ անգամ առնելը կրնա՞նք բաւական սեպել:

Պ. Չէ. և ամէն բանէն օգտակար է շատ անգամ Սրբութիւն առնելը, միայն թէ արժանաւոր պատրաստութեամբ ըլլայ:

Հ. Շատ անգամ Սրբութիւն առնելու համար, ինչպէս ութ օրը հեղ մը, մահուչափ մեղքէ միայն զգուշանալը բաւական է:

Պ. Սրբապղծութիւն չընելու համար բաւական է. բայց այսպիսի մեծ խորհրդոյ մը յարգը կը պահանջէ, որ ներքի մեղքերէ ալ զգուշանանք:

Հ. Անոնք որ գաղջութեամբ Սրբութիւն կ'առնուն, ամէն առաջին ըսած պտուղները կը քաղեն:

Պ. Այն պտուղները կը կախուին մեր ջան-

քէն ու ջերմեռանդութենէն՝ որով կը պատահասութիւնք ու կ'ընդունինք այս սուրբ խորհուրդը:

Հ. Սրբութիւն առնելէն առաջ ի՞նչ պէտք է ընենք:

Պ. Կենդանի հաւատք ունենանք ու խորին խոնարհութիւն, և փափաք և սէր առ տէր մեր Յիսուս:

Հ. Սրբութիւն առնելէն ետեւ ի՞նչ պէտք է ընել:

Պ. Քիչ մը ատեն սրտանց շնորհակալ ըլլանք ու մենք զմեզ Յիսուսին նուիրենք, ու հարկաւոր առաջադրութիւններ ու խնդիրքներ ընենք, և օրուան մէջն ալ շատ անգամ այդ մեծ շնորհքը մաքերնիա բերենք. ու չմանինք անոնց՝ որ առանց ջերմեռանդութեան մէկէն եկեղեցիէն դուրս կ'ելլան, ու բոլոր օրը զրօտներեքով կ'անցընեն:

ԼԸ

Խորհուրդ սրբոյ Պատարագի.

Հ. Հաղորդութիւնը միայն խորհուրդ եկեղեցւոյ կը սեպուի:

Պ. Չէ. հոպա նաեւ նոր օրինաց զոհն է:

Հ. Զոհն ի՞նչ է:

Պ. Արտաքին բան մը Աստուծոյ նուիրել՝ զինքը պատուելու, ու ներքին նուիրմունքը արտաբուստ ալ ցուցընելու համար, որով մենք զմեզ Աստուծոյ կը նուիրենք:

Հ. Հին օրինաց զոհերն ի՞նչ էին:

Պ. Այլ և այլ կենդանիներու նուիրմունք:

Հ. Այն զոհերն Աստուծոյ հաճոյ էին, և անով կ'ըլլա՞ր զԱստուծոյ պատուել:

Պ. Նոր օրինաց զոհին պատկերն ըլլալով՝ անով միայն հաճոյ կ'ըլլային Աստուծոյ, ու կը պատուէին զԱստուծո:

Հ. Նոր օրինաց զոհն ո՞րն է:

Պ. Այն որ ցիտուս մեզի համար իր աւրիւնը թափելով ու խաչին սեղանոյն վրայ մեռնելով նուիրեց:

Հ. Այս զոհը հին օրինաց բոլոր զոհերը վերջացուց:

Պ. Հրամար էք. վասն զի ճշմարտութիւնն եկաւ, ու շուքն ու օրինակը դադրեցուց:

Հ. Քրիստոս մի անգամ խաչին վրայ զոհ ըլլալով, ուրիշ ալ զոհ չըլլար:

Պ. Խաչին զոհը միշտ կ'ըլլայ և մինչեւ ի կատարած աշխարհի միշտ պիտի ըլլայ պատարագին զոհովը, որ նոյն զոհն է ինչ որ խաչին վրայ կատարուեցաւ:

Հ. Ի՞նչպէս Պատարագին զոհը խաչին վրայի զոհին հետ նոյն է:

Պ. Վասն զի այն մարմինն ու այն արիւնն որ Քրիստոս խաչին վրայ զոհագործեց, նոյնը քահանայք կը զոհագործեն հացին ու գինւոյն տեսակաւ:

Հ. Այս երկու զոհագործութեանց մէջ տարբերութիւն մը կ'ո՞ւնայ:

Պ. Այս տարբերութիւնը միայն կայ՝ որ խաչին զոհը արեամբ կատարուեցաւ, իսկ պատարագին զոհն անարիւն է:

Հ. Պատարագին զոհը որո՞ւն կը մատուցուի:

Պ. Միայն Աստուծոյ, ու Աստուծմէ դատուրիչի մատուցանել չըլլար:

Հ. Հապա Աստուածածնայ ու սրբոց համար որ պատարագ կ'ըլլայ, զոհը անոնց չըլլար:

Պ. Չէ. հապա Աստուծոյ կը մատուցուի, շնորհակալ ըլլալով ինչ շնորհք որ Աստուծայն սրբոց ըրեր է, և ինչ շնորհքի որ կարօտութիւն ունինք՝ անոնց բարեխօսութեամբն ընդունելու համար:

Հ. Այսպիսի սուրբ զոհագործութեան ի՞նչ պէտք պէտք է ներկայ ըլլալ:

Պ. Մեծ յարգութեամբ ու ջերմեանդութեամբ, իբրեւ թէ խաչին զոհագործութեան ներկայ ըլլայինք. և պէտք է որ մեր զիտաւորութիւնն ալ միարանեմք ցիտուսի և սուրբ Եկեղեցւոյ զիտաւորութեանը, որ այս զոհը մեզի համար կը մատուցանէ:

ԼԹ

Վերջին օծումն, Կարգ քահանայութեանն ու Պապ.

Հ. Վերջին օծումն ի՞նչ է:

Պ. Խորհուրդ մը Եկեղեցւոյ, որ հաստատուած է հիւանդները զօրացնելու ու մահորդ մեղաց թողութիւն տալու և սրբութեամբ մեռնելու օգնելու համար:

Հ. Վերջին օծումն ի՞նչպէս կը գորացնէ հիւանդները:

Պ. Կամ մարմնոյ առողջութիւն պարզեւելով՝ եթէ իրենց յաւիտենական փրկութեանը օգտակար է. կամ արիւթիւն տալով որ հիւանդութեանը համբերեն:

Հ. Ի՞նչպէս մնացորդ մեղաց թողութիւն կու տայ:

Պ. Չքաւուած ներելի մեղաց քաւութիւն տալով. միայն թէ պէտք է որ հիւանդը բաւական զղումն ունեցած ըլլայ. անդիտութեամբ գործած մահացու մեղաց ալ թողութիւն կու տայ:

Հ. Ի՞նչպէս սրբութեամբ մեռնելու կ'օգնէ:

Պ. Քաջալերելով հիւանդը, որ այն վայրկենին ինչ առաքինութիւն որ հարկաւոր է՝ ի գործ դնէ, և փորձութեանց դէմ դնէ, որ այն վայրկենին շատ վախճալու են:

Հ. Այս խորհուրդն ընդունելու բացարձակ պարտք կ'այ:

Պ. Չէ. բայց եթէ մէկն ընդունելու անհոգ ըլլայ, յանցանք կը գործէ, ու մեծ օգնականութենէ կը զրկուի:

Հ. Այս խորհուրդն ընդունելու ի՞նչ պատրաստութիւն հարկաւոր է:

Պ. Աստուծոյ շնորհաց մէջ պէտք է ըլլալ. ու եթէ կարելի է՝ խոստովանանք ալ ըլլալ. իսկ եթէ կարելի չէ՝ զղումն ընել. ու որչափ որ կրնայ աղօթքները քաջանային հետ մէկտեղ ընել:

Հ. Բանավարութիւնը չբացուած տղոց ալ այս խորհուրդը կրնայ տրուիլ:

Պ. Չէ: Վառն զի մկրտութենէն ետքը մեղք գործած չեն, որ այս խորհուրդով քաւութիւն առնեն:

Հ. Կրնայ այն հիւանդներուն տրուիլ՝ որ իրենք զիրենք կորսնցուցած են:

Պ. Հրամար էք. բայց ամէն մարդու ջանքն այն պիտի ըլլայ՝ որ խելքը գլուխը ընդունի, որպէս զի կարենայ պտուղ քաղել, չէ թէ մինչև Կաթի վայրկեանը թողուլ:

Հ. Վերջին օծումը կրնայ մարդ շատ անգամ ընդունիլ:

Պ. Հրամար էք. քանի որ մէկը վառն գաւոր հիւանդութեան մէջ գտնուի՝ կրնայ ընդունիլ. միայն թէ մէկ վառնդէն մինչև միւսը քիչ մը ստեն անցած ըլլայ:

Հ. Այս խորհուրդն ո՞վ կրնայ տալ:

Պ. Քաջանային:

Հ. Կարգն ի՞նչ խորհուրդ է:

Պ. Եկեղեցւոյ խորհուրդ մը, որով մարդ իշխանութիւն ու շնորհք կ'ընդունի եկեղեցական պաշտօնը արժանապէս կատարելու:

Հ. Քաջանայութեան կարգն ի՞նչ է:

Պ. Եկեղեցւոյ խորհուրդ մը, որ իշխանութիւն կու տայ Յիսուսի մարմինն ու աբիւնը սրբազործելու, ու կարգէն կամ ձեռնադրութենէ զատ ուրիշ ամէն խորհուրդները մատակարարելու:

Հ. Եպիսկոպոսութիւնը քաջանայութենէն զատ խորհուրդ է:

Պ. Չէ. հապա քահանայութեան լրումն է:

Հ. Պատկն ի՞նչ է:

Պ. Խորհուրդ մը Եկեղեցւոյ, որ այր եկին իրարու կը միացընէ, որ սրբութեամբ ապրին, ու սատուած պաշտութեամբ իրենց զաւակները դաստիարակեն:

Հ. Այս խորհուրդը ընդունելու համար պէտք է շնորհաց մէջ ըլլալ:

Պ. Հրամար էք. ով որ մահուչափ մեղաց մէջ ընդունի՝ սրբապղծութիւն կը գործէ:

Հ. Սէկն որ բռնութեամբ կամ առանց վկայի պատկուի՝ կ'ընդունի այս խորհուրդը:

Պ. Չէ. պէտք է որ երկու կողմանէ աւստ հաւանութիւն ըլլայ, զոր պէտք է արտաքին նշանով մը յայտնել. ու պէտք է որ պատկը ժողովրդապետին ու արժանաւատ վկայից առջեւ ըլլայ. եթէ այսպէս չըլլայ՝ պատկը վաւերական չըլլար:

Հ. Կրնայ այս խորհուրդն արձակուիլ:

Պ. Ոչ երբէք. բայց միայն Էրկանը կամ Կնկանը մահուամբ:

Խ

Մեղք.

Հ. Մեղքն ի՞նչ է:

Պ. Աստուծոյ օրինաց անհնազանդութիւն:

Հ. Մեղք քանի՞ տեսակ է:

Պ. Երկու. Սկզբնական ու Ներգործական:

Հ. Սկզբնական մեղքն ո՞րն է:

Պ. Այն՝ որուն մէջ որ կը ծնանինք, ու Ագամայ մեր նախահօրը պատճառաւ մեղի անցաւ այս մեղքն:

Հ. Ամէն մարդ այս մեղաց տէ՞րն է:

Պ. Հրամար էք. բայց Տրիգենտեան ժողովքը կը բացատրէ, թէ ամէնքն ըսելով ժողովքին զիտաւորութիւնն այն չէ՝ որ Անարատ Մայրն Աստուծոյ ալ մէջն հասկընայ:

Հ. Սկզբնական մեղքէն ի՞նչպէս կ'ազատինք:

Պ. Մկրտութեամբ:

Հ. Ներգործական մեղքն ո՞րն է:

Պ. Այն մեղքն զոր մենք ազատութեամբ մեր կամքով կը գործենք:

Հ. Ներգործական մեղքը քանի՞ տեսակ է:

Պ. Երկու. մահուչափ ու ներելի:

Հ. Մահուչափ մեղքն ո՞րն է:

Պ. Այն՝ որ մեր հոգին կը մեռցընէ, սըրբարար շնորհքէն զրկելով՝ որ մեր հոգւոյն կեանքն է, ու դժոխոց արժանի ընելով՝ որ յաւիտեական մահ է:

Հ. Ներելի մեղքն ո՞րն է:

Պ. Այն՝ որով թէպէտ Աստուծոյ շնորհքը չենք կորսնցընել, բայց սէրը կը պաղեցընէ, ու զմեզ ժամանակաւոր պատժոց արժանի կ'ընէ, զոր կամ այս աշխարհս կամ մահուընէ ետեւ քաւարանին մէջ պէտք է կրենք:

Հ. Քանի՞ կերպով ներգործական մեղք կրնայ գործուիլ:

Պ. Չորս կերպով. խորհրդով, բանիւ, գործով ու զանցառութեամբ:

Հ. Խորհրդով ի՞նչպէս մեղք կը գործուի:

Պ. Երբոր մէկը ազատաբար մտքին մէջ հաւանութիւն տայ այն բանին, որ Աստուծոյ օրինաց դէմ է. զոր օրինակ. եղբօրը փնասուն փափաքել:

Հ. Զանցառութեան մեղքն ի՞նչ է:

Պ. Հրամայուած բան մը կատարելէն մարդ իր յանցանքովը ետ մնայ. զոր օրինակ, տօնի օր պատարագ չտեսնել:

Հ. Ինչո՞ւ իր յանցանքովը կ'ըսես:

Պ. Վասն զի՝ օրինակի համար եթէ մէկն առանց իր յանցանքին չգիտնայ որ տօնի օր է, կամ օրինաւոր արգելք մը ունենայ, մեղք չըլլար եթէ այն օրը պատարագ չտեսնայ:

Հ. Երբեմն ուրիշի մեղքը մեղի կրնայ սեւ պաշիլ:

Պ. Հրամեր էք. երբոր մեր յայանքով անոր մեղացը պատճառ եղած ըլլանք:

Հ. Քանի՞ կերպով ուրիշի մեղացը պատճառ կրնանք ըլլալ:

Պ. Եօթը կերպով, չար օրինակով, չար խրատով, գէշ գործ մը հրամայելով, գէշ գործի մը հաւանելով, գէշ գործ ընողը գովելով, գէշ գործ ընողին գործակից ըլլալով, ու երբոր ձեռքերնէս կու գայ գէշ գործը չարգիլելով:

ԽԱ.

Մանացու մեղք, ու Մեղք ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ.

Հ. Մահացու մեղքերը քանի՞ են:

Պ. Եօթը. Հպարտութիւն. — Նախանձ. — Բարկութիւն. — Ագահութիւն. — Ծուլութիւն. — Որկրամոլութիւն. — Բղջխառնութիւն:

Հ. Ինչո՞ւ մահացու կ'ըսուին:

Պ. Վասն զի ամէն մեղաց գլուխն ու սկիզբն ըլլալով՝ հոգեւորապէս հոգւոյն մեռնելու պատճառ կ'ըլլան:

Հ. Հպարտութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Ինքն իրեն վրայ անկարգ համարմունք ունենալ ու այնպէս ուրիշներէն վեր ըլլալ ուզել, և այն բարեքն զոր մեր վրայ կը տեսնենք՝ փառքը մենք մեղի տալ:

Հ. Նախանձն ի՞նչ է:

Պ. Ուրիշին աղէկութեան վրայ տխրիլ, ու ձախորդութեան վրայ ուրախանալ:

Հ. Բարկութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Սրտին անկարգ շարժմունքն, որով սոստիկ կիրք կ'ելլենք եթէ մեղի փնասակար կամ ահաճելի բան մը լսենք կամ տեսնենք:

Հ. Ագահութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Անկարգ ախորժակ մը, փափաք մը ժամանակաւոր հարատւութեան ու բարեաց:

Հ. Ծուլութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Հանգչելու անկարգ ախորժակ մը, ուրով մեր պարտքերը կատարելու ձանձրութիւն կու գայ մեզի ու պարտքերնիս օտքի տակ կ'առնուենք:

Հ. Որկրամոլութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Ուտելու ու խմելու անկարգ ախորժակ մը:

Հ. Բղջախոհութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Գէշ ախա մը, որ մարմնոյ ապօրինաւոր զուարճութեան զմեզ կը յորդորէ:

Հ. Հոգւոյն Սրբոյ զէմ եղած մեղքերն ուրճնք են:

Պ. Այս վեցս. Յուսահատութիւն.

Յանդգնութիւն.

Ծանուցեալ ճշմարտութեան զէմ կենալ.

Ուրիշի Հնարհացը վրայ նախանձ.

Մեղաց վրայ յամառիլ.

Վախճանական անզղջութիւն:

Հ. Ո՞ր մեղքերն երկնքէն վրէժխնդրութիւն կը բաղդեն:

Պ. Գլխաւորներն այս չորսն են.

Կամաւոր մարդասպանութիւն.

Ազքատը նեղը խոթել.

Վարձուորին վարձքը չտալ.

Գարշելի մեղքն, որուն համար երկնքէն Սողոմ Գամորին վրայ կրակ թափեցաւ:

Հ. Ունակութեան մեղքն ո՞րն է:

Պ. Այն մեղքն որուն մէջ մարդ այնչափ

անգամ կ'ինկնայ, որ ետքը խիստ շատ դժուարութիւն կը քաշէ ինքը զինքը շտկելու. ունոր համար պէտք է որ մարդ շատ փոյթ ունենայ շար սովորութեան զէմն առնելու, և շուտով ինքը զինքը շտկէ:

Հ. Ո՞ր մեղքն է որ Զարութեան մեղք կ'ըսուի:

Պ. Այն մեղքն որ մարդ առաջուց մատժելով ու ուզելով կը գործէ՝ խղճմտանքին զարնելուն զէմ:

Հ. Տկարութեան ու Հարութեան մեղքն մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ:

Պ. Թէպէտ երկուքն ալ մեղք են, բայց Հարութեան մեղքն աւելի ծանր է:

Հ. Տգիտութեան պատճառաւ մարդ մեղքէ ազատ կրնայ ըլլալ:

Պ. Եթէ ագիտութիւնը իրաւքնէ անյաղթելի ըլլայ՝ մեղքէ ազատ կ'ըլլայ. բայց եթէ մէկը կարենայ ու պարտական ըլլայ սորվելու ու Հտորվի ազէտ մնայ, մեղքէ ազատ չէ:

ԽԲ

Առաքինութիւնք.

Հ. Փրկութեան հաւանելու համար շար գործէ միայն զգուշանալը բաւական է:

Պ. Պէտք է ազէկ գործ ալ ընել ու առաքինութիւն վաստակիլ:

Հ. Փրկութեան աւելի Հարկաւոր եղած առաքինութիւններն որո՞նք են:

Քրիստոս. Վարդ. Յէկեւրդայ

Պ. Աստուածաբանական ու գլխաւոր ըստուած առաքինութիւնները:

Հ. Աստուածաբանական առաքինութիւններն որո՞նք են:

Պ. Այս երեքս. Հաւատք, Յոյս, Սէր. ասոնց վրայ սկիզբները երկայն խօսեցանք:

Հ. Ինչո՞ւ այս առաքինութիւններն Աստուածաբանական կ'ըսուին:

Պ. Վասն զի Աստուծմէ կու գան ու առ Աստուած կը վերաբերին:

Հ. Որովհետեւ այս առաքինութեանց խոստովանութիւնը երբեմն երբեմն պէտք է ընել, ընդհանրապէս Հաւատքի խոստովանութեան կերպ մը ըսէ որ տեսնամ:

Պ. Տէր իմ և Աստուած իմ, Հաստատութեամբ կը հաւատամ ինչ որ Սուրբ, Կաթողիկէ, Առաքելական ու Հռովմէական Եկեղեցին կը հաւատայ ու կը սորվեցընէ. վասն զի դուն՝ որ ճշմարտութիւն ես, ու ոչ կը խաբուիս և ոչ կը խաբես, բոլորը դուն ես յայտնած:

Հ. Յուսոյ խոստովանութիւնն ի՞նչպէս կ'ընեն:

Պ. Տէր իմ և Աստուած իմ, վստահութեամբ կը յուսամ որ քու անխաբելի խոստմամբդ, ու Յիսուսի փրկչին իմոյ արդեամբքն այս աշխարհիս մէջ ինծի պէտք եղած շնորհքը պարգևես, ու անդին յաւիտեանս կան փառքդ:

Հ. Սիրոյ խոստովանութիւնն ալ որ ըրէ տեսնամ:

Պ. Տէր իմ և Աստուած իմ, բոլորով սրաիւ ու ամէն բանէ վեր կը սիրեմ զքեզ. վասն զի անհուն սիրելի ու կատարեալ ես, հազար անգամ կը փափաքեմ մեռնիլ քան թէ մի անգամ քեզի դէմ մեղք գործել. նոյնպէս քու սիրոյդ համար իմ անձիս պէս կը սիրեմ իմ ընկերս ալ:

Հ. Քանի՞ են Գլխաւոր ըստուած առաքինութիւններն ու որո՞նք են:

Պ. Չորս են. Խոհեմութիւն. — Արդարութիւն. — Արիւթիւն. — Ժաժկարութիւն:

Հ. Խոհեմութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Առաքինութիւն մը, որով կրնանք ընտրել, թէ մեր վախճանին հասնելու ճշմարիտ միջոցները որոնք են, այս ինքն, ինչ որ շար բան է՝ հեռու կենալ, ու ինչ որ բարի է՝ գործով կատարել:

Հ. Արդարութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Առաքինութիւն մըն է, որ կը սորվեցընէ մեզի, թէ ամէն մէկուն իրեն ինկածը տանք, Աստուծոյ, ընկերոջը ու մեր անձին:

Հ. Արիւթիւնն ի՞նչ է:

Պ. Առաքինութիւն մըն է, որ մեզի կը սորվեցընէ զժուարութիւններու յաղթել, ու Աստուծոյ օրէնքը պահելու համար պէտք որ ըլլայ՝ մեռնիլ ալ յանձն առնուլ:

Հ. Ժաժկարութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Առաքինութիւն մըն է, որ մեր ամէն փափաքանաց ու կրիցը սանձ ու կարգ դնել կը սորվեցընէ:

Հ. Եթե մահացու մեղաց ներհակ առաքինութիւններն որոնք են:

Պ. Խոնարհութիւն՝ հպարտութեան դէմ, եղբայրսիրութիւն՝ նախանձու դէմ, հեղուկութիւն՝ բարկութեան դէմ, առատաձեռնութիւն՝ ազաճութեան դէմ, եռանդն՝ ծուլութեան դէմ, պահեցողութիւն՝ սրկրամոլութեան դէմ, մաքրութիւն՝ բղձախոհութեան դէմ:

Հ. Հոգւոյն Սրբոյ պարգեքը քանի՞ են և որոնք են:

Պ. Եթե են. Իմաստութիւն. — Հանձար. — Խորհուրդ. — Զօրութիւն. — Գիտութիւն. — Աստուածպաշտութիւն. — Երկեղածութիւն:

ԽԳ.

Քարի գործք.

Հ. Առաքինութեանց գլխաւոր պատգամն որոնք են:

Պ. Քարի գործերն են:

Հ. Արքայութեան համեմատ համար հարկաւոր են բարի գործերն:

Պ. Հրամեք էք. մէկ մը որ արքայութիւնը վարձք է, որուն պէտք է բարի գործերով արժանի ըլլալ. մէկ մ'ալ որ Յիսուս առ մէկ մէկուն իրեն գործին յարմար վարձք պիտի տայ:

Հ. Մեր գործերն որ ոչինչ բան են, ի՞նչ պէտք արքայութեան արժանի կրնան ըլլալ:

Պ. Աստուծոյ բարութեամբն արժանի կ'ըլլան. որովհետեւ ինքը մեր բարի գործերը Յիսուսի անհուն արդեանքը հետ կը միաշընէ:

Հ. Ի՞նչ պէտք է որով բարի գործը վարձուց արժանի ըլլայ:

Պ. Պէտք է որ բարի գործն ընելու առանձնապէս Աստուծոյ շնորհաց մէջ ըլլանք. երկրորդ՝ զերբնական պատճառի մը համար գործենք:

Հ. Պէտք է որ միշտ սիրոյ պատճառաւ գործենք բարի գործը:

Պ. Չէ. հաւատոյ, յուսոյ ու ուրիշ քրիստոնէական առաքինութեանց պատճառաւ ալ կրնանք գործել:

Հ. Եթէ մէկն Աստուծոյ շնորհաց մէջ չըլլայ, իր բարի գործերը մեղք կը սեպուին:

Պ. Չէ. բարի են միայն բարոյապէս. բայց արքայութեան վարձուց արժանի չեն:

Հ. Ուրեմն եթէ մէկն Աստուծոյ շնորհաց մէջ չէ, կրնայ բարի գործ չընել, որովհետեւ արքայութեան վարձուց արժանի չեն ըլլար:

Պ. Մանուանդ թէ աւելի բարի գործ պէտք է ընէ, որպէս զի մեզքէ ազատելու համար պէտք եղած օգնութիւններն ընդունի. ու եթէ հրամայեալ պարտքերն որ չկատարէ, նորէն մեղք կը գործէ:

Հ. Ի՞նչ հանրապէս քանի՞ տեսակ բարի գործ կայ:

Պ. Գլխաւորներն երեք են. Աղօթք, Պահք և Ոգորմութիւն:

Հ. Աղօթք ըսելով ի՞նչ կը հասկընաս:

Պ. Ամէն տեսակ բարեպաշտութեան կրք-
թուածներ, զոր օրինակ՝ մտաւոր կամ
ձայնաւոր աղօթք, պատարագ, շատ անգամ
սուրբ խորհրդոց մերձեցնալ, հոգեւոր գրքեր
կարդալ, Աստուծոյ խօսքը լսել, և այլն:

Հ. Պահք ըսելով ի՞նչ կը հասկըցուի:

Պ. Ամէն տեսակ մարմնոյ անպաշտարանք:

Հ. Ողորմութեամբ ի՞նչ պէտք է հասկնալ:

Պ. Սիրոյ, գթութեան ու ողորմութեան
ամէն տեսակ գործ:

Հ. Գործք ողորմութեան քանի՞ են:

Պ. Եօթը հոգեւոր, ու եօթը մարմնաւոր
գործք ողորմութեան:

Հ. Հոգեւոր գործք ողորմութեան որո՞նք են:

Պ. 1 Ուսուցանել զազգէս.

2 Խորհուրդ տալ տարակուսելոց.

3 Խրատել զմոլորեալս.

4 Մխիթարել զվշտացեալս.

5 Մերել յանցաւորաց.

6 Համբերել պակասութեանց այլոց.

7 Աղօթել վասն կենդանեաց և մե-

ռելոց:

Հ. Մարմնաւոր գործք ողորմութեան ու-
րո՞նք են:

Պ. 1 Կերակրել զքաղցեալս.

2 Արբուցանել զծարաւեալս.

3 Զգեցուցանել զմերկս.

4 Տալ օթեանա պանդխտաց.

5 Ծառայել հիւանդաց.

6 Այց տանել բանտարկելոց.

7 Թաղել զմեռեալս:

ԽԴ

Երանուշիւնք և Աւետարանական խրատք.

Հ. Երանութիւնք ի՞նչ են:

Պ. Յիսուսի ութ խօսքը, որով աշխարհիւ
ստճեւ ողորմելի սեպուտները՝ Աստուծոյ տո-
ջեւ երանելի են, կ'ըսէ:

Հ. Առաջին երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ աղքատաց հոգեւով, զի նոցա
է արքայութիւն երկնից:

Հ. Երկրորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ հեղոց, զի նոքա ժառանգեա-
ցեն զերկիր:

Հ. Երրորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ սգաւորաց, զի նոքա մխիթա-
րեացին:

Հ. Չորրորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ որ քաղցեալ իրեն արդարու-
թեան, զի նոքա յապեցին:

Հ. Հինգերորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ ողորմածաց, զի նոքա ողոր-
մութիւն գտցին:

Հ. Վեցերորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա
զԱստուած տեսցին:

Հ. Եօթներորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի՛ խաղաղարարաց, զի նոքա որ-
զիք Աստուծոյ կոչեցին:

Հ. Ութերորդ երանութիւնն որն է:

Պ. Երանի այնպիսի, որ հալածեալ իցեն
Վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայու-
թիւն երկնից:

Հ. Աւետարանական խրատ ո՞ր բանը կ'ը-
սուի:

Պ. Կան քանի մը մասնաւոր առաքինու-
թիւններ, որ աւետարանական խրատ կ'ը-
սուին, Վասն զի պարտքի տակ չեն ձգեր. բայց
Յիսուս թէ ինքը գործեց այն առաքինու-
թիւնները և թէ որոնք որ կատարելութեան
կը փափաքին խրատ առաւ որ իրենք ալ
պահեն:

Հ. Քանի՞ են այս աւետարանական խրատ-
ներն և որոնք են:

Պ. Պիտաւորներն երեք են. Կամաւոր աղ-
քատութիւն.

Մշտնջենաւոր կուսութիւն.

Հնազանդութիւն այն ամէն բանի մէջ
որ մեղք չէ:

Հ. Այս երեք աւետարանական խրատնե-
րըն ինչպէս կ'ըլլայ պահելը:

Պ. Ուխտով կ'ըլլայ, ինչպէս որ կրօնա-
ւորական կարգաց մէջ սովորութիւն է:

Հ. Այս ուխտերն ընելը աղէկ բա՞ն է թէ չէ:

Պ. Համեր էք, շատ լաւ և շատ գովելի
բան է. բայց այդ բանն ամենուն համար
չէ, ու մարդ ինքը զինքը նախ լաւ չչափած՝
պէտք չէ ընէ:

ԽԵ

Ներգործական շնորհք.

Հ. Կրնա՞նք մենք մեր ուժով միայն մեր
փրկութեան համար հարկաւոր եղած առա-
քինութիւնները շահիլ ու բարի գործերը կա-
տարել:

Պ. Չէ. առանց Աստուծոյ շնորհաց բան
չենք կրնար ընել:

Հ. Շնորհքը քանի՞ տեսակ է:

Պ. Երկու. Ներգործական և Ունակական:

Հ. Ներգործական շնորհք ո՞րն է:

Պ. Ներքին ու գերբնական օգնութիւն
մըն է, զոր Աստուած մեզի կու տայ, որ-
պէս զի շարէն զգուշանա՞նք ու բարին գոր-
ծենք:

Հ. Փրկութեան օգտակար եղած ամէն
գործի այս օգնութիւնը հարկաւոր է:

Պ. Հրամեր էք. այնպէս որ առանց անոր և
ոչ մէկ աղէկ մատածութիւն կրնանք ունենալ:

Հ. Շնորհաց օգնութիւնն ո՞րն է:

Պ. Երկնային լուսով մը մեր միաքը կը
լուսաւորէ, ու մեր կամացը յորդոր ու օգ-
նական կ'ըլլայ:

Հ. Աստուած մեզաւորաց դարձին ու ար-
դարաց յարատեւութեան համար հարկաւոր
եղած շնորհքները կու տայ:

Պ. Հրամեր էք. որովհետեւ կը հրամայէ
որ թէ մեզաւորք դարձի գան և թէ արդարք

իրենց ճամբէն ետ չգառնան, և ոչ երբեք անկարելի եղած բանը կը հրամայէ. անոր համար ամէն մարդ գոնէ աղօթքի շնորհքը ունի, որ ինչ որ իրեն հարկաւոր է՝ անով ընդունի:

Հ. Շնորհքը ձրի պարգև մը չէ, զոր եթէ Աստուած ուզէ կրնայ չտալ:

Պ. Հրամար եք. բայց որովհետեւ Յիսուս ամենուն համար մեռնիլ յանձն առաւ, զամէնքը փրկութեան հարկաւոր եղած շնորհացը արժանի ըրաւ:

Հ. Եթէ Աստուած փրկութեան հարկաւոր եղած շնորհքը ամենուն կու տայ ինչո՞ւ ամէն մարդ փրկութեան չհասնիր:

Պ. Վասն զի ամէն մարդ շնորհքը ինչպէս որ պէտք է չգործածեր:

Հ. Կրնո՞յ ըլլալ որ մարդ ներքին շնորհաց դէմ կենայ:

Պ. Հրամար եք. և շատերը կան որ ազատ կամօք դէմ կը կենան. վասն զի շնորհքը մարդու վրայ հարկ չդնէր:

Հ. Ինչո՞ւ շնորհքը հարկ չդնէր:

Պ. Վասն զի եթէ հարկ դնելու ըլլար, ազատ կամաց դէմ կ'ըլլար:

Հ. Միթէ մարդս շնորհաց հետ մէկտեղ իր կամաց ազատութիւնն ալ կը պահէ:

Պ. Հրամար եք. վասն զի եթէ մարդ ազատ չըլլար, ոչ առաքելութիւն կ'ըլլար և ոչ մուրթիւն, ոչ արդիւնք և ոչ մեղք:

Հ. Շնորհաց հետ ի՞նչպէս կրնայ ազատութիւնը միանալ:

Պ. Այս գաղտնիք մըն է, որուն խելք չենք կրնար հասցընել, ինչպէս ուրիշ խորհրդոց ալ. բաւական է գիտնալ որ Աստուած յայտներ է, և Եկեղեցին կը պատուիրէ որ հաստատենք:

Հ. Աստուած հեթանոսաց և անհաւատից ի՞նչ շնորհք ու ի՞նչ փրկութեան ճամբայ տուեր էր:

Պ. Հարկ չէ որ մենք այդ բանը գիտնանք. բաւական է որ գիտենք՝ թէ Աստուած կ'ուզէ որ ամէնքը փրկութեան հասնին, և Աստուած անոր համար մարդն ստեղծեր է՝ որ զինքը ճանչնայ, զինքը սիրէ, իրեն ծառայէ և յաւիտեանական կենաց արժանի ըլլայ:

Հ. Կրնա՞նք մենք մեզմէ շնորհաց արժանի ըլլալ:

Պ. Չէ. ապա թէ ոչ շնորհք չէր ըլլար. բայց Յիսուսի արդեամբքը շնորհք ընդունելու համար՝ Աստուած ճամբաներ դրեր է:

Հ. Որո՞նք են այդ ճամբաները:

Պ. Գլխաւորաբար աղօթքն ու սուրբ խորհուրդներն են:

ԽԶ

Ունակական շնորհք.

Հ. Ունակական շնորհք՝ որ և սրբաբար շնորհք ալ կ'ըսուի, ի՞նչ բան է:

Պ. Գերբնական և միայուն պարգև մը, զոր Աստուած մեր հոգւոյն կը պարգևէ՝ մեր մեղաց թողութիւն տալով:

Հ. Սրբարար շնորհքը լճնէ կ'ընէ:

Պ. Զմեղ կ'արդարացընէ, ու կ'ընէ որդի Աստուծոյ, առճար Հոգւոյն սրբոյ, ժառանգակից Յիսուսի, ու արժանաւոր յաւիտեանական կենաց:

Հ. Սրբարար շնորհաց հետ մէկտեղ ո՞ր առաքինութիւնները կ'ընդունինք:

Պ. Հաւատոյ, Յոռոյ և Սիրոյ հեղական առաքինութիւնները:

Հ. Սրբարար շնորհքը կրնա՞յ աճիլ:

Պ. Հրամար էք. ուստի պիտի նայինք որ մեր կողմանէ աճեցընելու փոյթ ունենանք, ու չըլլայ թէ անհոգութեամբ կորսնցընենք:

Հ. Սրբարար շնորհքն երբ կը կորսնցընենք:

Պ. Երբոր մահուչափ մեղք գործենք:

Հ. Մէկն եթէ սրբարար շնորհքը կորսընցընէ՝ Հաւատք, Յոյս և Սէրն ալ կը կորսընցընէ:

Պ. Սէրը կը կորսընցընէ. բայց Հաւատքն ու Յոյսը չէ. միայն թէ զանաք ալ կը կորսընցընէ, եթէ այն առաքինութեանց գէմ մեղք գործէ, այս ինքն անհաւատութիւն և յուսահատութիւն:

Հ. Ներքի մեղքերը սրբարար շնորհքին լճնէ կ'ընեն:

Պ. Սիրոյ եռանդը կը պակսեցընեն, ու մահուչափ մեղաց մէջ ինկնալու վտանգի մէջ կը ձգեն. մանաւանդ եթէ մէկը շատ անգամ ու գիտութեամբ գործէ. և այնպէս շնորհքը կորսնցընելու ճամբայ կը բանան:

Հ. Սրբարար շնորհքը լճնէ կ'ընէ կրնանք աճեցընել:

Պ. Քրիստոնէական առաքինութիւններ շտեղծ, բարի գործերով, և մասնաւորապէս շատ անգամ սուրբ խորհրդոց մերձենալով:

Հ. Սրբարար շնորհք ունենալնուս ապահով կրնա՞նք ըլլալ:

Պ. Զէ. առանց մասնաւոր յայտնութեան ոչ որ գիտէ թէ արդեօք սիրոյ թէ առեւտրութեան է արժանի. և Աստուծոյ աջակէս կ'ուզէ, որպէս զի արթուն կենանք ու խոշորանանք մէջ մնանք:

ԽԷ:

Վերջինք մարդոյ.

Հ. Զմեղ շարէն հետու բռնելու և բարի գործ ընելու գլխաւոր յորդորն ո՞րն է:

Պ. Մեր վերջինքը շատ անգամ յիշեն է:

Հ. Քանի՞ն վերջինք մարդոյ, և որո՞նք են:

Պ. Չորս են. Մահ. — Կատաստան. — Դժոխք. — Արքայութիւն:

Հ. Մահուան վրայ գլխաւորապէս լճնէ մտածութիւն պէտք է ընենք:

Պ. Թէ մահը ստոյգ է, ու մարդ անկէջ չկրնար փախչիլ. իսկ ժամանակն անստոյգ է:

Հ. Մահուրէն ետե լճնէ կը հանգիպի:

Պ. Մարմիննիս հող կը դառնայ, ու հողինիս Աստուծոյ առջև կ'ելլայ որ իրեն առանձին գատաստանն ընդունի, ու իր գործոց վարձքը կամ պատիժը առնու:

Հ. Առանձնական դատաստանէն զատ ուրիշ դատաստան ալ կոչի:

Պ. Հրամեր էք. աշխարհիս ետքը պիտի բնդհանուր դատաստան ալ ըլլայ. և ինչ որ տոանձնական դատաստանին մէջ վճռուած է, բնդհանրական դատաստանին մէջ պիտի նորէն հաստատուի, ու բոլոր աշխարհիս առջեւ յայտնի ըլլայ:

Հ. Բնդհանրական դատաստանէն ետեւ ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Պ. Արդարք հոգեով ու մարմնով արքայութիւն պիտի թռչին, իսկ մեղաւորք դժոխք պիտի թափին:

Հ. Արքայութիւնն ի՞նչ է:

Պ. Զուարճութեանց տեղ մըն է, ուր որ արդարք զԱստուած պիտի տեսնեն, ու առատութեամբ ամէն երանութիւն պիտի վայելեն՝ առանց թշուառութեան մը:

Հ. Դժոխքն ի՞նչ է:

Պ. Տանջանաց տեղ մը, ուր որ մեղաւորք Աստուծոյ տեսութենէն ու ամէն մխիթարութենէ պիտի զուրկ մնան, և այնպիսի կրակով մը պիտի տանջուին, որ այս աշխարհիս կրակը և ոչ անոր շուքն է:

Հ. Ո՞րչափ ատեն արդարք արքայութիւնն պիտի մնան, ու մեղաւորք դժոխքը:

Պ. Յաւիտեան. արդարք ոչ երբեք վախ պիտի ունենան իրենց երջանկութեան վերջը տեսնալու. մեղաւորք ալ ոչ երբեք յայտնի պիտի ունենան իրենց տանջանաց ծայրը հասնելու:

Յ Ա Ն Կ

Ա. Աստուած ու վախճան մարդոյ . . .	5
Բ. Անուն Քրիստոնէի. Հաւատք, Սուրբ Երրորդութիւն . . .	6
Գ. Խորհուրդ մարդեղութեան ու Փրկութեան և Նշան սուրբ Խաչին . . .	9
Դ. Հանգանակ Առաքելոց, ու առաջին մասը . . .	11
Ե. Հանգանակին առաջին, երկրորդ ու երրորդ մասը . . .	14
Զ. Հանգանակին երրորդ ու չորրորդ մասը . . .	17
Է. Հանգանակին չորրորդ և հինգերորդ մասը . . .	19
Ը. Հանգանակին վեցերորդ, եօթներորդ և ութերորդ մասը . . .	22
Թ. Հանգանակին իններորդ մասը . . .	25
Ժ. Դարձեալ Հանգանակին իններորդ մասը . . .	27
ԺԱ. Հանգանակին իններորդ, տասներորդ, մետասաներորդ ու երկուսասաներորդ մասը . . .	30
ԺԲ. Յոյս, Յուսոյ դէմ մեղքեր. Աղօթք . . .	33
ԺԳ. Տէրունական Աղօթք, և առաջին, երկրորդ ու երրորդ խնդրուածները . . .	36

ԺԳ. Չորրորդ, հինգերորդ, վեցերորդ ու եօթներորդ խնդրուածները . . .	39
ԺԵ. Ողջունատութիւն Հրեշտակային . . .	42
ԺԶ. Պաշտօն Կուսին Մարիամու . . .	46
ԺԷ. Սէր Աստուծոյ, սէր ընկերին և սէր անձին	47
ԺԸ. Պատուիրանք Աստուծոյ. և առաջին պատուիրան	51
ԺԹ. Առաջին պատուիրան և պաշտօն սրբոց . . .	54
Ի. Աստուծոյ երկրորդ պատուիրանը . . .	56
ԻԱ. Երրորդ պատուիրանը	59
ԻԲ. Չորրորդ պատուիրանը	60
ԻԳ. Հինգերորդ ու վեցերորդ պատուիրանը . . .	63
ԻԴ. Եօթներորդ և ութերորդ պատուիրան . . .	65
ԻԵ. Իններորդ և տասներորդ պատուիրան . . .	67
ԻԶ. Եկեղեցւոյ առաջին, երկրորդ և երրորդ պատուիրանները	69
ԻԷ. Եկեղեցւոյ չորրորդ պատուիրանը . . .	73
ԻԸ. Խորհուրդ Եկեղեցւոյ	74
ԻԹ. Դարձեալ՝ խորհուրդք Եկեղեցւոյ . . .	76
Լ. Մկրտութիւն	78
ԼԱ. Դրոշմ	82
ԼԲ. Ապաշխարութիւն	84
ԼԳ. Չղջումն. Խոստովանութիւն	87
ԼԴ. Խոստովանութիւն և Արձակումն . . .	91
ԼԵ. Ապաշխարանք և Ներողութիւն . . .	93
ԼԶ. Հաղորդութիւն	97

3327

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0030143

3223